

WIELEWAAL

maandblad
jaargang 51
juni 1985

WIELEWAAL

Vlaams tijdschrift voor vogelstudie

uitgegeven met ondersteuning van het Ministerie van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur.

Vroegere hoofdredacteurs: E.H. Fr. SEGERS: jaargang 1 tot en met 23
Dr. Fr. GROOTAERS: jaargang 24 tot en met 46

Hoofdredacteur

Dr. H. MEEUS, Langvenstraat 25, 2300 Turnhout (014/41 57 58)

Redactieraad

H. FRANCKX, Dr. Fr. GROOTAERS, G. HUYSKENS, J. BLOEMEN, A. DE JONGHE, J. KIEBOOMS, R. WILLOCKX, G. LUYTS, Prof. Dr. A. DHONDT, P. VAN DEN BREMT, M. BECUWE, Dr. R. EYCKERMAN, J. VAN WINKEL, H. VOET, Dr. M. LOUETTE, Ir. G. BULTEEL, J. GABRIELS, Dr. J. VAN GOMPEL, Dr. J. PAULUSSEN, G. BURGGRAEVE, P. MAES, Graaf L. LIPPENS, Dr. H. WILLE, Ir. M. HERREMANS, L. MATTHÉ.

Buitenlands corresponderend redactieraadslid
K.J. EIGENHUIS (Nederland)

WIELEWAAL is een uitgave van de Koninklijke Vereniging voor Vogel- en Natuurstudie DE WIELEWAAL

De vereniging heeft tot doel: de kennis en de bescherming van de natuur en in het bijzonder van de in het wild voorkomende vogels te bevorderen door alle middelen, o.m. door het oprichten van plaatselijke afdelingen, het houden van studiedagen, het uitgeven van een tijdschrift, het verspreiden van vogelboeken en natuurboeken, het oprichten van natuurreservaten. De vereniging werd in 1933 opgericht door E.H. Fr. Segers. Ze telt nu meer dan 6.000 leden, verdeeld over 52 afdelingen. Een waaier van voordrachten, dia- en filmavonden, lessen, tentoonstellingen, geleide wandelingen, studieprojecten, deelname aan regionale en internationale onderzoeken en inventarisaties, beheerswerken in natuurreservaten, uitstappen en reizen in binnen- en buitenland staat jaarlijks op de agenda. De vereniging heeft niet minder dan 70 natuurreservaten in beheer met een totale oppervlakte van meer dan 4.000 ha, verspreid over geheel Vlaanderen. Ze bezit bovendien een eigen „Wielewaal-huis” te Turnhout waar naast het secretariaat ook een ornithologisch museum, een bibliotheek, vergaderzalen en een boekhandel zijn ondergebracht.

Raad van beheer

Dagelijks bestuur:

H. FRANCKX, voorzitter, Vredelaan 29, 2500 Lier (03/480 47 32)
W. VAN SPAENDONK, ondervoorzitter, Zevenbergen 50, 2500 Lier (03/480 54 24)
F. VAN DEN BROECK, secretaris, De Wilgen 41, 2060 Merksem (03/645 02 52)
J. PEETERS, penningmeester, Hertevoetweg 11, 2958 Weerde (015/61 20 86)

Overige leden:

G. LUYTS, Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout; E. WELLENS, Statiestraat 89, 3900 Lommel;
D. VAN DAELE, Garenmarkt 4 bus 2, 8000 Brugge; J. DHOLLANDER, Bergstraat 5, 2780 St.-Gillis-Waas;
J. VANHEUVERS WYN, Burg. P. Ceuterickstraat 12, 9751 Asper; P. HERROELEN, Van Asschestraat 33, 1910 Melsbroek

Technisch adviseur voor de natuurreservaten:

Ir. S. TYS, Beekstraat 16, 2800 Mechelen (015/41 12 78)

LIDMAATSCHAP EN ABONNEMENTEN

België: 450 F. Andere landen: 600 F. Bijlid (zonder abonnement): 50 F.
Administratie: De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout. Giro: 000-0319785-73. Tel.: 014/41.22.52.

Alle briefwisseling in verband met de inhoud van het maandblad dient gericht aan het redactieadres, Langvenstraat 25, 2300 Turnhout. Briefwisseling aangaande administratie en bestelling van het tijdschrift dient gestuurd naar het secretariaat van de vereniging, Graatakker 11, 2300 Turnhout.

Broedvogels in Vlaanderen, 1980-1982

Paul Maes, Hubert Meeus en Herman Voet

Breeding birds in Flanders, 1980-1982

INLEIDING

De nieuwe rubriek „Broedvogels in Vlaanderen” werd uitvoerig geïntroduceerd in *Wielewaal* 49: 428-429.

Nog even herhalen dat de uiteindelijke bedoeling er in bestaat de meest recente status, populatie-grootte, dynamiek en distributie van geselecteerde broedvogelsoorten in Vlaanderen — selectie per rubriek naargelang hoeveelheid en kwaliteit van het beschikbaar materiaal — met de grootst mogelijke nauwkeurigheid te belichten.

Door de toegenomen spreiding van ornithologische publikaties over een groter aantal tijdschriften en in uitgaven van regionale en zelfs lokale aard, treedt een versnippering op die een regelmatige compilatie van zoveel mogelijk gegevens wenselijk maakt.

Wij doen hier voor het verzamelen van gegevens vanaf 1983 nogmaals beroep op de vele actieve veldornithologen en regionale werkgroepen om relevant materiaal door te sturen of óók in de grotere ornithologische tijdschriften te publiceren. Omwille van de snelle en radicale veranderingen in status die bij vele van onze broedvogels optreden, is een permanente herziening noodzakelijk. Vooral de laatste decennia vertonen vele ecologisch kwetsbare soorten een uitgesproken tendens tot afname en voor de meeste van hen is kwantitatief materiaal van nauwelijks tien jaar oud reeds hopeloos verouderd. Soorten in opmars daarentegen kunnen zich relatief vlug uitbreiden en explosief toenemen, zodat het nut van een regelmatige herziening ook hier op zijn plaats is.

Bij vele van de hier besproken soorten, zelfs de meest schaarse, valt meteen op dat onze kennis nauwelijks voldoende groot is. Een van de oorzaken is dat vele ornithologen menen dat het inventariseren van broedvogels gelijk staat met verstoring, terwijl die in werkelijkheid, wanneer met overleg tewerk wordt gegaan, tot een minimum kan beperkt worden. Verder worden vele interessante broedgevallen van minder algemene soorten dikwijls terecht niet gerapporteerd uit vrees voor overdreven belangstelling. Hieraan kan verholpen worden door bij publikatie, wanneer gewenst, de juiste locatie niet te vernoemen en zich uitsluitend te beperken tot opgave van de provincie of tot een bredere geografische omschrijving.

Broedgevallen van occasionele, onregelmatige en uiterst schaarse soorten die, om welke reden dan ook, niet gepubliceerd of ons bekend gemaakt werden, kunnen niet opgenomen worden zolang wij ons moeten baseren op geruchten.

Tenslotte moeten we nog vermelden dat in dit rapport geen gevallen van gemengd broeden (o.a. Blauwe Reiger x Kleine Zilverreiger, Dougalls Stern x Visdief) opgenomen werden.

Tot op heden mochten wij reeds enkele constructieve aanmerkingen ontvangen en ook in toekomstige rapporten zal met deze nodige suggesties rekening gehouden worden.

MATERIAAL

In de huidige rubriek hebben wij ons hoofdzakelijk beperkt tot een compilatie van gepubliceerde broedgegevens en inventarisaties in de onderscheiden grotere ornithologische tijdschriften. Teneinde de tekst nietodeloos te belasten, werden bij referentie voor de meest geraadpleegde tijdschriften afkortingen gebruikt (zie onder). Hier en daar werden aanvullende gegevens van individuele waarnemers ingelast.

De heterogeniteit van het verwerkte materiaal en de onderscheiden moeilijkheidsgraad van inventarisatie van soort tot soort maken dat de hier vooropgestelde resultaten niet alle dezelfde nauwkeurigheid benaderen. In vele gevallen kan dan ook eerder van een orde van grootte dan van een reëel bestand gesproken worden.

Slechts goed georganiseerde en methodisch uitgevoerde inventarisaties zullen in de toekomst onze kennis verruimen.

Deze bijdrage dient als een introductie beschouwd. Vanaf het overzicht 1983-1984 hopen wij, veel meer dan thans het geval is, gebruik te maken van inzendingen van individuele waarnemers en werkgroepen en in de mate van het mogelijke de consultatie van het aantal regionale rapporten uit te breiden.

Gebruikte afkortingen: A = *Aves*, G = *Gerfaut-Giervalk*, J = *Jaarboeken Noord-West-Vlaanderen* (uitgegeven onder verschillende benamingen), W = *Wielewaal* en V = *Veldornitologisch Tijdschrift*. Voor de door De Wielewaal uitgebrachte brochure *Bedreigde planten en dieren in Vlaanderen* (1983) wordt de afkorting Bpd gebruikt.

SYSTEMATISCH OVERZICHT EN BESPREKING VAN DE OCCASIONELE, ONREGELMATIGE EN ZEER SCHAARSE BROEDVOGELS IN VLAANDEREN

Alle gevallen hebben betrekking op de periode 1980-1982, tenzij anders vermeld en elke beschouwing slaat op dezelfde periode.

1. Zeer schaarse broedvogels (maximum circa 100 broedparen)

Geoorde Fuut *Podiceps nigricollis*

In de betrokken periode was één broedplaats regelmatig bezet: Kalmthout (Putse Moer). Meerdere inzendingen van occasionele bezoekers hebben aanleiding gegeven tot een onduidelijk en verwarrend beeld voor deze plaats. Het juiste aantal broedparen in de onderscheiden jaren was hier: 1980 6, 1981 6 en 1982 13 paar (P.M., H.V.). De betekenis van dit ven voor de soort werd reeds beschreven door Jacobs (1953).

In 1980 heeft *Podiceps nigricollis* verder gebroed te Antwerpen-Linkeroever met 2 paar (J. van Impe) en werd te Oorderen een broedpoging ondernomen (W 47: 187), terwijl in 1981 een broedpoging werd vastgesteld te Antwerpen-Linkeroever.

In 1982 was één broedpaar aanwezig in het gebied Brasschaat-Brecht (J. de Ridder, P.M., J. van Ammel).

Vrijwel zeker heeft de Geoorde Fuut in deze jaren, of althans in één of twee ervan gebroed te Lichtaart (Cuypers, *in litt.*), maar er ontbreken ons voldoende details.

De totalen voor het Vlaamse gewest bedragen dus: 1980 9, 1981 7 en 1982 14 paar (broedplaats Lichtaart buiten beschouwing gelaten).

De Geoorde Fuut verkeert in ons land duidelijk in een climax-fase, wat trouwens door de influx van 1983 bevestigd wordt (Geuens *et al.*, 1983).

Roerdomp *Botaurus stellaris*

Een laatste populatieschatting omstreeks 1982 stelt het aantal broedparen voor Vlaanderen op circa 30 paar (Bpd: 33-34). Er wordt met een afname van ongeveer 30% gerekend ten opzichte van 1975.

Buiten de Limburgse Kempen, waar de populatie mogelijk groter is dan uit gepubliceerde gegevens blijkt, broedt de Roerdomp hoofdzakelijk in de Antwerpse Kempen. Tussen 1980 en 1982 lag de populatie hier waarschijnlijk rond de 8 paar, maar gedetailleerde gegevens van alle broedplaatsen staan niet ter beschikking.

Voor zover ons bekend bevinden er zich twee broedplaatsen buiten het Kempens district en wel: de Blankaart (regelmatig, aantal paren?) en Oorderen-Vormingsstation (o.a. 2-3 paren 1981, 1 paar in 1982) (L. Benoy, J. de Ridder, P.M., H.V.).

De inventarisaties die uitgevoerd werden in het kader van de *Atlas van de Limburgse broedvogels* (in voorbereiding), kunnen een totaal nieuw licht werpen op het exacte bestand.

Woudaapje *Ixobrychus minutus*

De Vlaamse populatie werd ons inziens voor het begin van de jaren tachtig ietwat te optimistisch op 25-30 paar geraamd, waarvan 10-15 paar in Midden-Limburg. Hier werd vanaf 1979 een lichte

en wellicht tijdelijke toename geconstateerd (Bpd 32-33).

Buiten Limburg werden voor de betreffende periode broedgevallen vastgesteld of sterk vermoed in West-Vlaanderen: Zeebrugge, Harelbeke; Oost-Vlaanderen: Zevegem, Zingem en in de provincie Antwerpen: Hoboken, Geel, Dessel, Lier en Mol-Postel (W46: 196; W 47: 69 en 189; W 48: 298). Vrijwel al deze plaatsen waren onregelmatig door 1 paar bezet (3 nesten te Hoboken in 1981), zodat het aan de hand van onze huidige kennis zeer de vraag is of de vooropgestelde 25-30 paar nog bereikt werden. Een nauwkeurige inventarisatie is bij deze soort dringend gewenst. Broedbewijzen zijn het best aan te brengen in juli en augustus wanneer de adulten pulli in het nest voeden en daarbij regelmatig volgens een vast patroon aan en af vliegen. Observatie van dit gedrag is voldoende om tot een zeker broedgeval te besluiten.

Krakeend *Anas strepera*

Na een eerste broedgeval te Oorderen in 1972 (Voet & Benoy, 1979; V. Dupont) werd aan de Beneden-Schelde een aanhoudende toename geconstateerd. De twee voornaamste centra zijn „De Kuifeend” te Oorderen en „Blokkeerdijk” (Antwerpen-Linkeroever). Vooral laatstgenoemde plaats wint na 1980 aan betekenis.

In 1982 was het aantal broedparen aan de Beneden-Schelde als volgt verdeeld: Oorderen 18-19 paar (L. Benoy, H.V.), Antwerpen-Linkeroever 33 paar, waarvan 31 paar op Blokkeerdijk en 2 paar aan de Burchtse Wiel (L. Janssen, C. Steeman; W 49: 325), Kallo-Doel 5 paar en Verrebroek 1 paar (Van de Vyver & Oellibrandt, 1984; W 49: 325).

Inventarisaties worden hier uitgevoerd op vijfjes met pulli (57) en rekening houdend met mislukte broedgevallen kan de populatie aan de Beneden-Schelde de 65-70 paar benaderen (1982).

Buiten de Beneden-Schelde broedde *Anas strepera* in 1982 in Klein-Brabant (3-5 paar), te Zolder-Zonhoven (3 paar) en te Kalmthout (regelmatig sinds 1979, in 1982 4 paar) (W 49: 325; P.M., H.V.).

Aangenomen mag worden dat in 1982 de totale Vlaamse populatie zich rond de 80 paar bewoog.

Zomertaling *Anas querquedula*

De in de brochure vooropgestelde 30-40 paar voor Vlaanderen tijdens het begin van de jaren tachtig (Bpd: 34-35) ligt ongetwijfeld te laag, wat bewezen wordt door enkele regionale onderzoeken in deze periode: Oostkustpolders (1982) 9-17 paar (J 81-82), Beneden-Schelde minimum 16 paar in 1981 (belangrijkste plaatsen: Oorderen-Vormingsstation en Polder Hoboken, verder verdeeld over het gehele gebied), westelijk deel van de Antwerpse Kempen (1982) 4-6 paar

Krakeend *Anas strepera* in eclipskleed

Foto: M. Slootruikers

(L. Benoy, J. de Ridder, P.M., D. en P. Symens, H.V.).

Een nauwkeurige raming is met de huidige gegevens niet mogelijk maar de volgende minima kunnen worden vooropgesteld: West-Vlaanderen 15 paar, Oost-Vlaanderen 5-10 paar, Antwerpen 20-25 paar, Limburg 15 paar en Vlaams Brabant 3 paar of een totaal van minimum 60-70 paar. In gunstige jaren ligt het bestand zeker hoger.

De populaties van de Zomertaling zijn in Noordwest-Europa aan sterke fluctuaties onderhevig, waarbij globaal gezien klimaatwijzigingen een belangrijke rol spelen (Bauer & Glutz von Blotzheim, 1968).

De drastische afname die zich in Vlaanderen vooral vanaf de jaren zeventig gemanifesteerd heeft, werd waarschijnlijk veroorzaakt door het samenspel van twee uiterst negatieve factoren, enerzijds de aanhoudende droogte in het overwinteringsgebied (Sahel-zone) en anderzijds aanzienlijk biotoopverlies (vooral verlaging van de grondwaterspiegel). Het gemiddeld bestand voor de periode 1980-1982 zal nog nauwelijks 25 % van dit van de jaren zestig bedragen hebben.

Wespendief *Pernis apivorus*

Buiten de gekende en in lage densiteit bezette

gebieden (Kempen, Brabant) werden in de betrokken periode broedgevallen vastgesteld ten zuidoosten van Brugge in 1981 en 1982 (respectievelijk 1 en 1-2 paar) en verder te Kemzeke en waarschijnlijk te Beernem in 1982.

De Wespendief is ook broedvogel in het gebied Bornem-Hingene-Bazel, maar het is ons niet duidelijk of het voorkomen hier een regelmatig karakter vertoont (J 80-81 en 81-82; W 46: 200; W 49: 237).

In de Antwerpse Kempen is de soort weliswaar zeer schaars als broedvogel, doch uit onderzoek dat aan de gang is blijkt het aantal paren beduidend hoger te liggen dan tot voor enkele jaren vermoed werd. Met de ter beschikking staande gegevens lijkt ons welke raming dan ook voorbarig. Een lichte tendens tot toename is binnen de fluctuaties bemerkbaar.

Bruine Kiekendief

Spijtig beschikken wij over onvoldoende materiaal voor de provincie Limburg. Uit de andere provincies liggen vrij gedetailleerde gegevens voor, zodat hier het aantal broedparen met een zekere nauwkeurigheid te bepalen is (gemiddelden voor de periode 1980-1982):

West-Vlaanderen: Woumen 3 en Oostkustpolders 5 paar.

Oost-Vlaanderen: Krekenland 5 en Beneden-Schelde 2 paar. Ook 1 paar te Berlare in 1982.

Antwerpen: Beneden-Schelde 5 en Antwerpse Kempen 3 paar.

Brabant: Berg-Kamphenhout 1 en Dijlevallei 1 paar.

Limburg: onvolledig, maar o.a. Zonhoven-Zolder 2 paar en Vochtig Haspengouw 2-3 paar. Om een totaalschatting mogelijk te maken werden in deze provincie circa 10 paar vooropgesteld.

Voor geheel Vlaanderen mag onder zeker voorbehoud, voor de periode 1980-1982 met een gemiddeld bestand van circa 35 paar gerekend worden. In Wallonië broedde in dezelfde periode gemiddeld 7 paar (Ledant *et al.*, 1983). De totale Belgische populatie bedroeg omstreeks 1982 een 40-45 paar (J 79-80: 73-75; J 80-81: 108; W 47: 74 en 192; W 49: 327; Van de Vyver & Oellibrandt (1984); Caekebeke & De Bruycker (1984); L. Benoy, J. de Ridder en eigen waarnemingen).

Zoals in vrijwel geheel Noordwest-Europa (o.a. Rheinwald, 1982; Teixeira, 1979) is ook bij ons een opmerkelijk herstel opgetreden. Er wordt in dit verband gesproken van een zogenaamd „Flevo-effect”, waarbij de soort onder invloed van een grote populatiedruk in de Flevopolders is gaan uitzwermen en talrijke oude broedplaatsen terug bezet heeft en zelfs nieuwe (dikwijls secundaire) heeft gekoloniseerd. Vele van de Belgische broedplaatsen sluiten aan en maken dus deel uit van de populatie van het Deltagebied, waar het broedbestand in 1982 reeds tot 175 paar gestegen was (Meininger, 1984). Beschermingsmaatregelen en beperking van bepaalde bestrijdingsmiddelen heeft deze tendens waarschijnlijk nog geaccentueerd.

In Vlaanderen was de stand omstreeks 1982 hoger dan hij ooit in deze eeuw is geweest, maar de soort blijft kwetsbaar daar enkele broedplaatsen slechts tijdelijk geschikt zullen blijven en andere door hun beperkte oppervlakte aan sterke versterking onderhevig zijn.

Grauwe Kiekendief *Circus pygargus*

Tussen 1980 en 1982 bleef het voorkomen van deze in ons land sterk bedreigde soort beperkt tot de provincies Limburg en Luxemburg.

In Limburg broedden maximum 2 paar in 1980 en zijn geen gegevens voorhanden voor de andere jaren (Bpd: 35), hoewel het vrijwel zeker is dat ook in 1981 en 1982 gebroed werd. Ook in Wallonië is de populatie sterk gereduceerd en de laatste jaren broeden in de Gaume nog slechts 1-4 paar (Ledant *et al.*, l.c.).

Havik *Accipiter gentilis*

In samenhang met een sterke populatietoename in Nederland (Teixeira, 1979), is ook in Vlaanderen in de loop van de jaren zeventig een licht herstel opgetreden, hoofdzakelijk beperkt tot de

Turnhoutse en Limburgse Kempen. In tegenstelling tot Nederland kent de uitbreiding en toename in Vlaanderen een eerder moeizaam verloop en meerdere ogenschijnlijk goede en voldoende grote biotopen blijven onbezet, onder meer in het westelijk deel van de Antwerpse Kempen. De tendens tot toename houdt nochtans aan.

Bij gebrek aan volledige gegevens voor de provincie Limburg is het ons onmogelijk een bestand te bepalen. Tussen 1980 en 1982 broedde de soort regelmatig in de provincies Antwerpen, Limburg en Brabant met mogelijkheden voor verdere expansie. Het is hier op zijn plaats te waarschuwen voor overdreven optimisme, omdat de populatie nog steeds klein is en aan illegale vervolgingen blootstaat.

Korhoen *Tetrao tetrix*

Over deze soort is een bijdrage in voorbereiding, waarin het meest recente materiaal zal verwerkt worden. Het Korhoen is waarschijnlijk tot verdwijnen gedoemd.

Porseleinhoen *Porzana porzana*

De voor de betrokken periode gepubliceerde mededelingen laten geen sluitende conclusies toe. De soort is van oudsher een zeer schaarse broedvogel, die daarenboven dikwijls over het hoofd wordt gezien en die vooral de laatste decennia sterk te lijden heeft aan voortschrijdend broedtoeverlies.

Een grondiger kennis van de huidige status vraagt een controle van alle resterende potentiële broedplaatsen tijdens nachtelijke bezoeken. Wij denken hier in de eerste plaats aan vochtige hooilanden in het Scheldebekken (vooral bij natte voorjaren) en verschillende laagveenbiotopen in de Kempen.

Een misverstand dat uit de weg dient geruimd is dat mannetjes die slechts een korte periode roepen doortrekkers hoeven te zijn, terwijl juist na eileg de roepactiviteit vrijwel volledig stilvalt. Aanhoudende roepactiviteit over een langere periode wijst daarentegen vaak op solitaire mannetjes.

Het Porseleinhoen is nog steeds een regelmatige broedvogel in zeer klein en wisselend aantal, waarbij wel dient bedacht dat de huidige populatie nog slechts een fractie vertegenwoordigt van deze van enkele decennia terug. Inventarisatie is dringend gewenst.

Kwartelkoning *Crex crex*

In het licht van recente gebeurtenissen (Berghmans *et al.*, 1985; oproep A. van Doorselaer) is het aangewezen de bespreking van deze soort tot een volgende bijdrage uit te stellen.

Bontbekplevier *Charadrius hiaticula*

De laatste jaren is *Charadrius hiaticula* als een

regelmatige broedvogel in Vlaanderen te beschouwen (Kuststreek en Beneden-Schelde):

1980 - Beneden-Schelde 1-2 paar.

1981 - Beneden-Schelde 2 paar en Knokke-Heist (Zwin) 1 paar.

1982 - Beneden-Schelde 2 paar, Knokke-Heist (Zwin) 2 paar en Nieuwpoort 2-3 paar.

(J 1981-1982; Van de Vyver & Oellibrandt, 1984; Voet *et al.*, 1982; aangevuld met gegevens van J. de Ridder, H. en E. Wille, en eigen materiaal).

Minimum zes broedparen (1982) is het hoogste aantal dat ooit broedend werd aangetroffen.

Strandplevier *Charadrius alexandrinus*

In 1981 werd de populatie op circa 130 paar geraamd (Voet *et al.*, 1982).

Daar bij inventarisaties in 1981 de soort in het Kallo-Doel-gebied onderteld werd (J. van Impe, *in litt.*) lag de totale Vlaamse populatie dat jaar waarschijnlijk dicht bij de 150 paar.

Inventarisaties in 1982, onder andere 40-45 paar aan de Oostkust en 75-77 paar in het gebied Kallo-Doel, wijzen opnieuw in de richting van een bestand van circa 140 paar.

De Strandplevier broedt de laatste jaren weliswaar regelmatig met meer dan 100 paar in Vlaanderen maar werd toch in de lijst opgenomen, daar het gros van de populatie op kunstmatige en tijdelijke terreinen broedt en er in de toekomst een drastische afname te verwachten is (Van de Vyver & Oellibrandt, *l.c.*; Voet *et al.*, *l.c.*; J 81-82).

Watersnip *Gallinago gallinago*

In 1981 werd de Vlaamse populatie aan de hand van onvolledige gegevens op circa 100 broedparen geraamd (Voet *et al.*, *l.c.*).

Plaatselijk zijn betere en meer systematische doorgevoerde onderzoeken noodzakelijk.

Houtsnip *Scolopax rusticola*

Broedgevallen van deze soort (baltsende mannetjes, aanwezigheid tijdens de broedtijd) worden verzameld en bewerkt door Géry van der Kelen (herhaalde oproepen tot medewerking in *Wielewaa!*) en hopelijk krijgt dit initiatief de nodige respons. Onze kennis van de huidige status is onvoldoende.

Zwartkopmeeuw *Larus melanocephalus*

De Zwartkopmeeuw is thans een regelmatige broedvogel in het Zwin (Knokke-Heist). Tussen 1980 en 1982 broedde de soort daar met 1 paar in 1980, 3 paar in 1981 en 6 paar in 1982 (J 79-80: 92; J 81-82; W 48: 306).

De verdere toename van waarnemingen van adulten en subadulten in het voorjaar (maart-juni) in kolonies van Kokmeeuwen *Larus ridibundus* in de Antwerpse Kempen maken het toekomstig broeden van de soort aldaar aannemelijk, ook

buiten de Snekensvijver waar reeds gebroed werd. Begin juni 1982 was men getuige van een voederbeurt aan twee juveniele vogels op het Zwart Water te Lichtaart (Matthé, 1984).

Stormmeeuw *Larus canus*

In het Vlaams gewest werden tot op heden slechts broedgevallen vastgesteld in het Zwin (Knokke-Heist). In de drie broedseizoenen 1980-1982 nestelden telkens 2 paar op bovengenoemde plaats (J 79-80: 92; J 81-82; W 48: 306).

Een merkwaardige binnenlandse en zich uitbreidende vestiging bevindt zich sinds 1970 in de Haine-depressie, Henegouwen (Amory, 1981).

Zilvermeeuw *Larus argentatus*

Uitsluitend broedvogel in het Zwin (Knokke-Heist), waar de kleine populatie op verantwoorde wijze ingetoomd wordt in functie van de aanwezigheid van de enige betekenisvolle kolonie Visdieven *Sterna hirundo* in ons land. Tussen 1980 en 1982 werden respectievelijk 15, 10 en 12 paar vastgesteld (J 79-80: 92; J 81-82; W 48: 307).

Zwarte Stern *Chlidonias niger*

Nadat reeds tijdens het midden van de jaren zeventig de populatie van de Zwarte Stern in Vlaanderen was teruggevallen op een gemiddelde van nauwelijks een 30-tal paar (P.M.; H.V.), lagen de aantallen tijdens het begin van de jaren tachtig nog aanzienlijk lager en werd het aantal broedplaatsen verder gereduceerd.

Tussen 1980 en 1982 broedde *Chlidonias niger* nog slechts in één gebied in de Antwerpse Kempen. Het aantal broedparen aldaar in de onderscheiden jaren was: 1980 6-7, 1981 5 en 1982 4 paar. De soort staat op het punt te verdwijnen.

De evolutie in Vlaanderen kadert in het totaalbeeld dat *Chlidonias niger* de laatste decennia in West-Europa te zien geeft met sterke afname en areaalinkrimping onder meer in Nederland, Frankrijk en Duitsland (Van Dijk, 1983; Yeatman, 1976; Glutz von Blotzheim & Bauer, 1982).

Bosuil *Strix aluco*

Strix aluco werd door de auteurs ten onrechte opgenomen in de lijst van de zeer schaarse broedvogels. Aangezien deze soort in enkele geografische streken (o.a. Haspengouw en Vlaams Brabant) zeker niet schaars te noemen is en in andere gebieden een toename vertoont (Antwerpse Kempen) mag aangenomen worden dat het totale Vlaamse bestand de 100 broedparen in hoge mate overschrijdt en er mogelijk zelfs een veelvoud van is. Inventarisaties over grotere gebieden zijn aangewezen.

Hop *Upupa epops*

De Hop heeft als regelmatige broedvogel het langst stand gehouden aan de Vlaamse Westkust (De Panne, Koksijde en Oostduinkerke). Hier werd de populatie omstreeks 1970 nog op een 12-tal paar geraamd (Lippens & Wille, 1972).

Nog in 1980 werd te De Panne één geslaagd broedgeval vastgesteld en was de soort aanwezig in juni en juli te Koksijde (W 47: 198). In 1981 waren te De Panne tot 3 paar aanwezig in juni. Positieve broedgevallen werden niet vastgesteld (W 48: 309).

Ook in Wallonië kon *Upupa epops* tijdens het begin van de jaren tachtig niet langer als een regelmatige broedvogel beschouwd worden (Léclercq *et al.*, l.c.).

De sterke schommelingen van deze soort aan de rand van zijn areaal worden door Glutz von Blotzheim & Bauer (1980) gedeeltelijk toegeschreven aan het reageren op klimaatwijzigingen. Ook de toegenomen degradatie van verschillende biotootypes en de afname van prooidieren zijn belangrijke factoren.

Ondanks de relatief hoge frequentie waarmee de soort nog steeds op voorjaarsrek wordt waargenomen, ziet de toekomst er als broedvogel weinig rooskleurig uit.

Hop *Upupa epops*

Foto: M. Rottiers

Draaihals *Jynx torquilla*

De schaars gepubliceerde broedgevallen voor de periode 1980-1982 geven een duidelijke indicatie voor de zeldzaamheid van de soort.

In 1979 werd een broedgeval vastgesteld te Bornem en een broedpoging te Balen-Wezel en in 1980 broedgevallen te Meerle en te Meeuwen-Helchteren (W 46: 20; W 47: 198). In 1981 en 1982 werd territoriaal gedrag waargenomen te Loppem (J 81-82).

Het is duidelijk dat niet alle broedgevallen gepubliceerd werden en zonder volledige gegevens van de provincie Limburg is het zinloos zich aan een uitspraak te wagen. Feit is dat de Draaihals omstreeks 1982 uiterst zeldzaam geworden is.

Kleine Bonte Specht *Dendrocopos minor*

Evenals de Bosuil, werd de Kleine Bonte Specht door ons oorspronkelijk als een zeer schaarse broedvogel beschouwd, wat achteraf onjuist bleek. Weliswaar broedt de soort nergens in hoge densiteit, maar zijn areaal beslaat wel alle Vlaamse provincies en plaatselijk komt zij minder dungezaaid voor dan door ons vermoed. Bij deze soort is een inventarisatie over het gehele Vlaamse grondgebied in de toekomst geboden.

Duinpieper *Anthus campestris*

De Duinpieper is één van onze meest bedreigde broedvogels.

Buiten de grote militaire terreinen van de Limburgse Kempen waar in de periode 1980-1982 nog slechts enkele paren broedden (J. Gabriëls, *in litt.*), was te Kalmthout, en dat na vele jaren afwezigheid, in 1981 en 1982 een territorium bezet zonder dat een positief broedbewijs kon verkregen worden (J. de Ridder, P.M., H.V., J. van Ammel). Het bestand omstreeks 1982 zal zich in het beste geval rond de 5 paar gesitueerd hebben.

Grote Gele Kwikstaart *Motacilla cinerea*

In Vlaanderen broeden de meeste Grote Gele Kwikstaarten in een gordel die aanleunt bij het Waals landsgedeelte (reliëfrijkste landschap) (Lippens & Wille, l.c.).

De streken waar de soort het talrijkst voorkomt zijn dus Haspengouw, Vlaams Brabant en het Vlaamse Heuvelland. De meeste voor 1980-1982 gepubliceerde broedgevallen komen uit deze streken.

Een toenemend aantal broedgevallen in de Voorkempen, in 1981 te Schoten, 's-Gravenwezel, Wijnegem en Schilde (W 48: 309) wijzen op een aanhoudende en lichte tendens tot uitbreiding in noordelijke richting.

Ook in Nederland neemt de populatie toe (Teixeira, l.c.).

Duinpieper *Anthus campestris*

Foto: A.B. van den Berg

Het Vlaamse bestand kan de 100 paar overtreffen, maar zonder grootschalige inventarisaties is welke raming dan ook giswerk.

Paapje *Saxicola rubetra*

De Vlaamse populatie van het Paapje is sinds het midden van de jaren zeventig volledig ineengestort. Nog tijdens de Atlas-periode (1973-1977) werd de soort, ondanks een aanzienlijke afname, in vele rechthoeken vastgesteld (verspreidingskaart in Bpd: 45-46). In latere jaren heeft zich een drastische vermindering gemanifesteerd.

Uit inventarisaties in Limburg is gebleken dat in deze provincie het Paapje met 70% is achteruitgegaan in de loop van de jaren zeventig. Mogelijk broedden daar in de periode 1980-1982 nog maximum een 15-20 paar (J. Gabriëls).

In andere landsdelen is de achteruitgang nog aanzienlijker en in vele gebieden is de soort op het eind van de jaren zeventig bijna en zelfs volledig als broedvogel verdwenen (Oostkustpolders, Beneden-Schelde, grote delen van het Scheldebekken en de Antwerpse Kempen).

Het is vrijwel zeker dat de totale Vlaamse populatie in 1982 de 50 paar niet meer bereikt heeft. Het aantal gepubliceerde broedgevallen was uiterst beperkt: 1980 te Dendermonde en

Merkem, 1981 te Denderbelle, Wenduine, Retie en Schaffen en 1982 te Gent (W 47: 199; W 48: 309; W 49: 331).

In het Waals landsgedeelte werd tijdens de jaren zeventig eveneens een ingrijpende afname genoteerd en ook daar is de soort in nauwelijks een decennium uit sommige streken (o.a. het Naamse) totaal verdwenen (Ledant *et al.*, l.c.).

Tapuit *Oenanthe oenanthe*

Voor 1985 is een inventarisatie gepland (oproep in *Wielewaa!*) en hopelijk krijgt deze de nodige medewerking.

Voor de periode 1980-1982 zijn enkele interessante tellingen verschenen die er op wijzen dat het kustgebied een groot deel van de huidige populatie herbergt. In 1981 werd de populatie in het Zwin op 33 paar bepaald, terwijl er datzelfde jaar 5 paar werden vastgesteld te Koksijde (W 48: 309), zodat de totale kustpopulatie dat jaar nog een 50 paar kan bedragen hebben (geen gegevens van De Panne, Oostduinkerke enz.).

Omstreeks 1981 lag de populatie in de Antwerpse Kempen bij een 15 (maximum 20) paar. Broedplaatsen die hier regelmatig bezet zijn en meerdere paren herbergen zijn de Kalmthoutse Heide,

het vliegveld van Malle (Bruulbergen) en de omgeving van Mol (W 48: 309; J. de Ridder, P.M., H.V.).

In de provincie Antwerpen broedt de Tapuit ook vrijwel jaarlijks in wisselend aantal (maximum 3 paar) in het havengebied (L. Benoy, J. de Ridder, P.M., H.V.).

Bij gebrek aan kwantitatieve gegevens uit Limburg is het voorbarig een populatieschatting uit te voeren. Het is mogelijk dat bij grondige inventarisatie zal blijken dat de soort nog steeds met meer dan 100 paar vertegenwoordigd is.

Bij *Oenanthe oenanthe* is de afname reeds decennia-lang aan de gang, waarbij vooral biotoopverlies een belangrijke rol speelt.

Kramsvogel *Turdus pilaris*

De totale populatie zal in 1982 de 100 broedparen reeds overschreden hebben, maar de gepubliceerde gegevens laten geen sluitende conclusies toe. Zolang er geen gedetailleerd materiaal voorligt van de Voerstreek, de Maasvallei en Haspengouw moeten wij ons beperken tot het volgen van de uitbreidingsgrens in westelijke richting.

Tijdens het begin van de jaren tachtig was de Kramsvogel reeds doorgedrongen tot Oost-Vlaanderen: 2 paar te Rupelmonde in 1980 en te Bazel in 1981 en 1982 (W 46: 304; W 48: 198).

In 1981 werd de Kramsvogel reeds omschreven als een gewone broedvogel in de Jeker- en Demervallei (W 48: 198 en 309); op deze laatste plaats werden in 1982 minimum 17 broedparen vastgesteld (R. de Fraine en W. Claes, *in litt.*) terwijl er dat jaar ook enkele (minimum 2-3) paren in de Dijlevallei gebroed hebben.

In de Antwerpse Kempen is de soort tussen 1980 en 1982 reeds een regelmatige broedvogel, maar de kolonisatie kent er een eerder aarzelend verloop, met een tijdelijke bezetting van sommige broedplaatsen en slechts weinig broedparen.

Bij deze soort kunnen wij wijzen op een interessant artikel van Hustings & Ganzevles (1984), waarin uitvoerig wordt ingegaan op de huidige status van de soort in Nederlands Zuid-Limburg, een gebied dat nauw aanleunt bij de Voerstreek en de Maasvallei.

Cetti's Zanger *Cettia cetti*

Na een eerste broedgeval in België in 1964 (Hachez, 1964), heeft de Cetti's Zanger vooral vanaf het eind van de jaren zestig en tijdens de jaren zeventig in ons land een explosieve toename gekend. Tijdens de Atlas-jaren (1973-1977) waren grote delen van Vlaanderen bezet. Omstreeks 1977 moet de Belgische populatie zeker de 250 paar bereikt hebben, daar alleen voor Wallonië met een bestand van 100-150 paar gerekend werd (Ledant *et al.*, *l.c.*).

De strenge winter 1978-1979 veroorzaakte een sterke afname. Op vele plaatsen verdween de soort en verdere expansie werd totaal afgeremd.

De meldingen van zangposten en broedgevallen bleven beperkt.

Dat de soort zich plaatselijk gedeeltelijk kon handhaven en herstellen blijkt onder meer uit de melding van 10 zangposten in Klein-Brabant in 1980 en tot 5 zangposten te Assenede in 1981 (W 47: 85; W 48: 309).

Zoals in Wallonië kan de winter 1981-1982 in Vlaanderen voor nieuwe verliezen gezorgd hebben. Een totaalschatting is voor de periode 1980-1982 niet mogelijk.

Snor *Locustella luscinioides*

Door Roggeman werd de Vlaamse populatie tijdens het begin van de jaren tachtig en op basis van de Atlas-gegevens op nauwelijks 50-100 paar geschat (Bpd: 47). De bovenste grens werd toen waarschijnlijk reeds niet meer gehaald. Het voorkomen van deze soort is steeds aan sterke schommelingen onderhevig geweest, maar de onderliggende tendens tijdens het laatste decennium is er een van constante afname. Waarschijnlijk spelen buiten biotoopverlies, dat in Vlaanderen zeker aan de orde is, ook negatieve factoren op trek en in de winterkwartieren een belangrijke rol.

Het moet mogelijk zijn om voor deze schaarse en nu zeer plaatselijke broedvogel tot een meer nauwkeurige bestandsopname te komen.

Grote Karekiet *Acrocephalus arundinaceus*

Nadat reeds tijdens de jaren zestig en vooral zeventig een drastische afname plaatsvond waardoor de populatie op een kritiek punt belandde, heeft de situatie zich in het begin van de jaren tachtig nog verslechterd. Wij kunnen Roggeman volledig bijtreden wanneer hij zijn schatting van circa 25 paar omstreeks 1982, als waarschijnlijk te optimistisch bestempelt (Bpd: 47-48).

In geheel Oost- en West-Vlaanderen nestelde in 1980 waarschijnlijk nog slechts 1 paar (J 1979-1980: 110) en in de provincie Antwerpen was tussen 1980 en 1982 geen enkele broedplaats regelmatig bezet. Meer dan gemiddeld 3-4 paar zullen er trouwens niet gebroed hebben.

De Limburgse populatie kan de 10 paar nog overschreden hebben. In 1981 werden te Zolder nog 6 zangposten genoteerd (W 48: 310).

Aangenomen mag worden dat in 1982 de Vlaamse populatie nog slechts een 15-20 paar omvatte.

In Wallonië broedde in 1981 nog slechts 6-7 paar en dit uitsluitend in Henegouwen (Ledant *et al.*, *l.c.*).

Ondanks een sterke afname in het voor de soort biotoopprijke Nederland, blijft de situatie daar relatief gunstiger (Teixeira, *l.c.*) en ook in Noord-Frankrijk weet de Grote Karekiet zich plaatselijk te handhaven. In de Argonne wordt weinig of geen afname genoteerd en de soort blijft vrij algemeen in Lotharingen (G. Huyskens en V. Dupont, *mond. med.*).

Bonte Vliegenvanger *Ficedula hypoleuca*

De Bonte Vliegenvanger is in Vlaanderen in expansie. Voor 1980 werden alle gekende broedgevallen gecompileerd door Reygaert (1981). In latere jaren heeft deze positieve evolutie zich doorgezet.

Vooraf in de Kempen broedde de soort in 1982 reeds in noemenswaardige aantallen. Wij hopen tegen de volgende bijdrage zoveel mogelijk materiaal te verzamelen om deze toename beter te kunnen evalueren.

Grauwe Klauwier *Lanius collurio*

Gezien de huidige zeldzaamheid van de soort is het geboden alle gepubliceerde broedgevallen te vermelden:

1980: 2 paar in het gebied Hamont-Achel (J. van Winkel, *in litt.*).

1981: 2 paar te Moerbeke-Waas, 1 paar te Herenthout, 3 paar te Hallaar en 2 paar te Hamont-Achel (W 48: 310; J. van Winkel en S. Wuyts, *in litt.*).

1982: Moerbeke-Waas 1 paar, Hamont: 2 paar en Lommel-kolonie 2 paar. De broedplaatsen te Hallaar bleven onbezet (W 49: 162 en 331, J. van Winkel en S. Wuyts, *in litt.*).

Het spreekt vanzelf dat niet alle broedgevallen gepubliceerd werden en zolang er uit de provincie Limburg geen vollediger gegevens ter beschikking staan blijft het onmogelijk om de verdere evolutie van de soort gedetailleerd te volgen. Meer dan gemiddeld een 15 paar zullen er in Vlaanderen in de periode 1980-1982 nauwelijks gebroed hebben.

De sterkste bezetting wordt in ons land de laatste jaren aangetroffen in de Oostkantons en vooral in het zuiden van de provincie Luxemburg (Gaume). Op laatstgenoemde plaats werden bij een census tussen 1979 en 1982 120-140 paar vastgesteld (Jacob *in* Ledant *et al.*, *l.c.*).

Klaapekster *Lanius excubitor*

Het voorkomen in 1980-1982 beperkte zich, buiten enkele paren in de Limburgse Kempen, tot het Scheldebekken.

Belangrijk zijn vooral de middenloop van de Schelde tussen Antwerpen en Dendermonde en Klein-Brabant, en van mindere betekenis de valleien van Durme, Dender, Demer en Dijle.

In Klein-Brabant broedden in de betrokken periode nog een 10-12 paar (W 47: 199) en op de andere genoemde plaatsen in het Scheldebekken mag in totaal met minimum een zelfde aantal gerekend worden, zodat de populatie voor het gehele gebied een 20-25 paar kan bedragen hebben. Speciaal op deze soort gerichte en systematisch uitgevoerde inventarisaties zouden eventueel een iets groter bestand kunnen reveleren.

De soort is eind van de jaren zeventig volledig

verdwenen uit de Antwerpse Kempen. Het hele broedseizoen 1979 kon voor het laatst een paartje geobserveerd worden te Mol-Postel (H.M.). Ze houdt slechts moeizaam stand in de Limburgse Kempen. De totale Vlaamse populatie bedroeg in 1982 waarschijnlijk niet meer dan een 30-35 paar.

Barmsijs *Carduelis flammea*

De Barmsijs is in Vlaanderen uitsluitend broedvogel in het kustgebied. De aantallen blijven er laag en van sensationele toename is geen sprake. Zingende vogels werden in 1980-1982 waargenomen te Knokke-Heist, De Panne, Koksijde en ten zuiden van Brugge (Snellegem/Zedelgem). Broedgevallen werden vastgesteld te Knokke-Heist en te Koksijde (J 80-81: 178; W 47: 200).

In Wallonië broedt de Barmsijs sinds 1974 regelmatig in de Hoge-Ardennen (Temple Lang & Devillers, 1975; Ledant *et al.*, *l.c.*).

Appelvink *Coccothraustes coccothraustes*

De gepubliceerde gegevens zijn weinig relevant. Nadat de soort tot en met de jaren vijftig in Laag- en Midden-België eerder toenam (Herroelen, 1962), is ze de laatste decennia terug afgenomen. Deze achteruitgang manifesteerde zich ook in het hoofdareaal (Vlaams Brabant), hoewel een behoorlijke populatie zich aldaar goed handhaaft (M. Herremans, *mond. med.*).

In de Voorkempen werd zeer zeker een achteruitgang vastgesteld ten opzichte van de jaren zestig. De soort is er thans als broedvogel zeer zeldzaam.

Ortolaan *Emberiza hortulana*

Over deze soort is een publikatie in voorbereiding. Het voorkomen was reeds in 1980-1982 vrijwel uitsluitend beperkt tot één relict-populatie in de provincie Limburg.

2. Occasionele en onregelmatige broedvogels

Roodhalsfuut *Podiceps grisegena*

Na het incidenteel broedgeval ten noordoosten van Antwerpen in 1979 (Voet & Maes, 1981), werden in Vlaanderen geen broedpogingen meer ondernomen. Het vrij recente verschijnsel van late voorjaarstrek (tot in mei en zelfs juni) dient, vooral op potentiële broedplaatsen, van nabij gevolgd.

Smient *Anas penelope*

Na de broedgevallen te Turnhout in 1978 en 1979 (De Bont *et al.*, 1980) bleef de soort aldaar broedverdacht in 1980 en 1981 (J. Brijns en H.M.).

Pijlstaart *Anas acuta*

In de betreffende periode werd slechts één positief broedgeval vastgesteld en wel te Oorderen in 1980 (W 46: 390).

In 1982 waren 2 paar sterk broedverdacht te Kalmthout (J. de Ridder, P.M., H.V.).

Op beide genoemde lokaliteiten werden in het verleden veruit de meeste zekere Belgische broedgevallen vastgesteld. Van uitbreiding is geen sprake en de laatste jaren komt de Pijlstaart opnieuw minder frequent tot broeden.

Zwarte Wouw *Milvus migrans*

Een interessante kolonisatiepoging is aan de gang, waarbij de betekenis van de provincie Oost-Vlaanderen in het oog springt. De Zwarte Wouw broedt sinds 1976 vrijwel jaarlijks in Vlaanderen (broedpogingen en geslaagde gevallen): 1976 te Moerbeke, 1977 te Wachtebeke, 1978 te Deinze, 1979 te Bornem, 1980 en 1981 te Bazel en dit laatste jaar ook een geslaagd broedgeval in West-Vlaanderen (o.a. Reygaert & Pollet, 1978; D'Hertefelt, 1980; Robinet *et al.*, 1981; J 80-81: 102).

Het blijft voorbarig om van een permanente vestiging te spreken.

Rode Wouw *Milvus milvus*

Tussen 1980 en 1982 werden twee broedpogingen ondernomen, in 1981 te Oostkamp en in 1982 te Poppel (W 48: 301; W 50: 70).

Het optreden van de Rode Wouw vertoont overeenkomsten met dit van *Milvus migrans*, maar het aantal broedparen en broedpogingen blijft beperkter.

In Wallonië (Oostkantons en Zuid-Luxemburg) heeft zich de laatste decennia een kleine populatie kunnen opbouwen (Ledant *et al.*, l.c.; Wiesemes, 1976).

Steltkluut *Himantopus himantopus*

In 1981 werd een waarschijnlijke broedpoging te Zandvliet vastgesteld en in 1982 een geslaagd broedgeval te Ramskapelle (Voet *et al.*, l.c.; J 81-82).

De soort blijft een onregelmatige broedvogel, doch is nu wel een regelmatige zomergast in zeer klein aantal.

Goudplevier *Pluvialis apricaria*

De broedgevallen van deze soort (1 paar) in 1980 en 1981 in de provincie Limburg werden uitvoerig gedocumenteerd (Geuens, 1981; A. Geuens, L. Hermans en H. Lehaen, *in litt.*).

Het past hier te wijzen op het samenvallen van deze broedgevallen met die van andere soorten met een meer noordoostelijk areaal (*Podiceps grisegena*, *Calidris alpina*), wat er zou kunnen op

wijzen dat er klimatologische factoren in het spel zijn (koude en natte voorjaren).

Bonte Strandloper *Calidris alpina*

Nadat de soort in 1981 tekenen van broedgegedrag vertoonde, werd in 1982 het eerste broedgeval vastgesteld in het Kallo-Doel-gebied, provincie Oost-Vlaanderen (Van Impe & Bulteel, 1983).

De verdere evolutie van deze vestiging werd ook in latere jaren goed gevolgd.

Kemphaan *Philomachus pugnax*

In de besproken periode werden in Vlaanderen geen positieve broedgevallen meer vastgesteld. Het laatste geval dateert van 1977: Schorren Oude-Doel (J. de Ridder, P.M., H.V.).

Het broeden van deze soort blijft nochtans, en dit vooral bij hoge voorjaarswaterstanden, tot de mogelijkheden behoren.

De twee meest voor de hand liggende gebieden zijn de kustpolders van het komgrondtype (sterk bedreigd door grootschalige verkavelingen) en weilandrelicten en grote, vochtige opspuiterreinen aan de Beneden-Schelde. Het geheimzinnig gedrag van wijfjes in de omgeving van het nest, en zelfs met pulli, bemoeilijkt het vaststellen van incidentele broedgevallen.

Noordse Stern *Sterna paradisaea*

Na een eerste positief broedgeval in 1976 in het Zwin (Knokke-Heist) werd aldaar in 1982 opnieuw een broedpaar aangetroffen (Burggraeve, 1978; J 81-82).

Velduil *Asio flammeus*

Tussen 1980 en 1982 werden in Vlaanderen geen positieve broedgevallen vastgesteld. De soort blijft een onregelmatige broedvogel.

Waaierstaartrietzanger *Cisticola juncidis*

Er is een publikatie in voorbereiding waarin alle materiaal zal verwerkt worden.

Baardmannetje *Panurus biarmicus*

De vestigingen die in Noordwest-Europa en ook in Vlaanderen ontstonden na grootschalige erupties uit de Flevopolders in de jaren zestig (o.a. Bulteel & De Ridder, 1971; Mead & Pearson, 1974), hebben in ons gewest de strenge winter 1978-1979 niet doorstaan.

In 1980 broedde de soort niet langer in Noord-West-Vlaanderen en ook aan de Beneden-Schelde werden na 1978 geen broedgevallen meer geconstateerd (J 79-80: 110; J. de Ridder).

Daar het baardmannetje nog regelmatig gezien wordt (vooral in het najaar) blijven occasionele broedgevallen mogelijk. Geen van de voormalige broedplaatsen kan als optimaal bestempeld wor-

den en zelfs bij herkolonisatie zullen de kleine populaties zeer kwetsbaar blijven.

Sijs *Carduelis spinus*

In de betrokken periode werd in 1981 een broedgeval gemeld uit Hamont-Achel. Dat jaar waren er ook relatief veel juni-waarnemingen in Vlaanderen die niet noodzakelijk op broeden hoeven te wijzen (W 48: 310). In tegenstelling tot Wallonië (vooral Hoge Ardennen) waar de soort nu regelmatig broedt en soms massaal optreedt (Ledant *et al.*, l.c.) blijven broedgevallen in Vlaanderen zeldzaam. Incidentele broedgevallen kunnen aan de aandacht ontsnappen en zijn niet steeds met sluitend bewijsmateriaal te staven.

Kruisbek *Loxia curvirostra*

Eén positief broedgeval werd vastgesteld te Kalmthout in 1982. Hier werd in april een nestvondst verricht (J. de Ridder). Bij deze soort kan dezelfde commentaar als bij *Carduelis spinus* gelden.

OVERZICHT VAN INVENTARISATIES IN VLAANDEREN 1980-1982

Blauwe Reiger *Ardea cinerea*

In 1981 werden minimum 1309 nesten geteld en in 1982 werd de Belgische populatie (op enkele

paren na uitsluitend in Vlaanderen) op 1650 broedparen gesteld. De soort wordt sinds enkele jaren met de grootst mogelijke nauwkeurigheid gevolgd door Van Vesseem en Draulans.

De populatie van de Blauwe Reiger bevond zich tijdens het begin van de jaren tachtig op zeer hoog niveau (Van Vesseem *et al.*, 1982; Van Vesseem & Draulans, 1983a en 1983b).

Bergeend *Tadorna tadorna*

De Vlaamse populatie van de Bergeend neemt verder toe. Aan de Oostkust (gebied Oostende-Brugge-Maldegem-Knokke) werd de broedpopulatie in 1982 reeds op 150-180 paar geraamd (Desmet *in* J 81-82).

Rekening houdend met een aanzienlijke populatie aan de Beneden-Schelde (binnen driehoek De Klinge-Antwerpen-Putte) van dezelfde orde van grootte (minimum 150 paar) en kleinere vestigingen in het noordwesten van de Antwerpse Kempen (20-25 paar), de Gentse Kanaalzone en het Krekenland (circa 15 paar) mag het totaal bestand voor 1982 op 350-400 geraamd worden (Vogelwerkgroep De Wielewaal - afdeling Gent, 1979 en eigen materiaal).

De Bergeend broedt ook aan de Westkust en in toenemende mate verder in het binnenland, doch de aantallen blijven hier kwantitatief onbelangrijk. Bestandopname van deze soort vraagt zeer intensief onderzoek door de aanwezigheid binnen de populaties van een groot percentage niet-

Buizerd *Buteo buteo*

Foto: R. Willockx

broedende vogels en de vooropgestelde aantallen duiden eerder op de orde van grootte dan op het reëel bestand.

Buizerd *Buteo buteo*

Uit een combinatie van inventarisaties uitgevoerd in de Turnhoutse Kempen door A., P. en W. Paulussen (1980) en in het aansluitend westelijk deel van de Antwerpse Kempen (P.M.) blijkt dat de totale populatie van de provincie Antwerpen tussen 1980 en 1982 gemiddeld circa 80 paar zal bedragen hebben.

Scholekster *Haematopus ostralegus*

Het bestand werd in 1981 op 380 paar geraamd. De hoogste densiteit werd aangetroffen aan de Oostkust, aan de Beneden-Schelde en in de Antwerpse Kempen. Alle besprekingen van de hierna volgende steltlopers werden gebaseerd op het artikel „Broedvogelinventarisatie van de steltlopers in Vlaanderen - 1981” (Voet *et al.*, l.c.), tenzij anders vermeld.

Kievit *Vanellus vanellus*

Aan de hand van onvolledige gegevens werd de populatie in 1981 op 12.000-15.000 paar geraamd, waarmee slechts de orde van grootte kan aangegeven worden. Vooral de provincies Antwerpen en West-Vlaanderen nemen een belangrijke plaats in.

Kleine Plevier *Charadrius dubius*

Voor 1981 werden 300-330 paar vooropgesteld. Alleen aan de Beneden-Schelde broedt meer dan 30% van het bestand. De aangegeven populatie dient als een minimum beschouwd. Zo werd de soort in 1981 aan de Beneden-Schelde onderteld (J. van Impe *in litt.*) en ook in 1982 werden hogere aantallen aangetroffen (Van de Vyver & Oelli-brandt, l.c.). De werkelijke populatie zal zich in 1981 rond de 350 paar (mogelijk iets meer) bewegen hebben.

Wulp *Numenius arquata*

De Wulp broedt in Vlaanderen uitsluitend in de

Juveniele Kleine Plevier *Charadrius dubius*

Foto: L. Kusters

Antwerpse en de Limburgse Kempen. Bij de inventarisatie in 1981 werd de totale populatie op 500-550 paar geraamd. Hierbij werd er van uitgegaan dat de opgegeven aantallen voor de Turnhoutse Kempen veel te laag waren, wat achteraf niet in alle gevallen juist bleek.

Na het aanbrengen van de nodige correcties kan thans gesteld dat de populatie in 1981 maximum 500 paar zal bedragen hebben en mogelijk benadert een opgave van 475 paar het dichtst de werkelijkheid.

Grutto *Limosa limosa*

De Vlaamse populatie werd in 1981 op 750-780 paar gesteld. In 1982 viel dit bestand terug tot maximum 700 paar door een significante densiteitsafname in de Antwerpse Kempen (P.M., H.V.).

Tureluur *Tringa totanus*

Voor de Tureluur zijn de Oostkust en de Beneden-Schelde van betekenis. In 1981 werden 210 broedparen vastgesteld. De soort vertoont een tendens tot afname.

Kluut *Recurvirostra avosetta*

Het uitzonderlijk hoge totaal van 480 broedparen in 1981 werd in hoofdzaak bepaald door een optimale bezetting van het Beneden-Scheldegebied (vooral Kallo-Doel). Hier is de soort, afhan-

Kluut *Recurvirostra avosetta*

Foto: F. Vreysen

kelijk van biotoopaanbod (opgespoten terreinen), aan sterke schommelingen onderhevig. In 1982 was de populatie hier aanzienlijk gedaald ten opzichte van 1981 (Van de Vyver & Oellibrandt, l.c.). Het totale Vlaamse bestand zal in 1982 circa 350 paar bedragen hebben.

Visdief *Sterna hirundo*

Deze soort is goed gedocumenteerd. De voornaamste broedplaats en enige van meer dan regionale betekenis bevindt zich in het Zwin (Knokke-Heist).

Hier broedden in 1980 291 paar, 325 paar in 1981 en 375 paar in 1982 (J 79-80: 92; J 81-82; W 48: 307).

In het Gentse en het Kruisland is de Visdief eveneens een regelmatige broedvogel. De verdeling in de onderscheiden jaren was als volgt:

1980: Boekhoute 1, Assenede 2 en Sidmar-Gent 10 paar.

1981: Gent 8 paar en 1982: Gent 6 paar en St.-Kruis-Winkel 2 paar (W 47: 80; W 48: 307; W 49: 330).

Aan de Beneden-Schelde (linkeroever) nestelden in 1980 8 paar en in 1981 en 1982 14 paar (W 48: 307; W 49: 330).

Tenslotte begon *Sterna hirundo* vanaf 1982 te broeden in het havengebied van Zeebrugge (Ramskapelle): 8 paar (W 48: 307).

De totalen van de onderscheiden jaren zijn dus: 1980 circa 310 paar, 1981 circa 350 paar en 1982 circa 400 paar.

De toename in Vlaanderen correleert met een gedeeltelijk herstel van de Nederlandse populatie (Osieck, 1972; Teixeira, l.c.).

Kerkuil *Tyto alba*

Door Beullens werd de Vlaamse populatie voor het begin van de jaren tachtig met de nodige reserve op 300-350 paar geraamd (Bpd: 42-43). Deze raming, die ons overigens redelijk lijkt, was vooral gebaseerd op Atlas-materiaal (1973-1977). Daar deze soort specifiek gericht onderzoek vraagt moet het mogelijk zijn het bestand in de toekomst beter te definiëren.

Nachtzwaluw *Caprimulgus europaeus*

De Nachtzwaluw gaat in Vlaanderen sterk achteruit. Een inventarisatie in 1981 leverde voor geheel Vlaanderen een minimum van 207 paar op, met de sterkste bezetting in de Limburgse Kempen (Matthé, 1982).

Een nieuwe inventarisatie die voor 1984 gepland werd zal mogelijk, door gebrek aan medewerking, onvoldoende materiaal opleveren. Het natte voorjaar van 1983 en de uitzonderlijk koude maand mei 1984 hebben er voor gezorgd dat de toestand van de Vlaamse populatie er waarschijnlijk nog op verslechterd is.

IJsvogel *Alcedo atthis*

Omstreeks 1982 schat Beullens de Vlaamse populatie op circa 270 paar. Het bestand had zich gedeeltelijk hersteld na de strenge winter 1978-1979 maar bereikte niet het niveau van het begin van de jaren zeventig (Bpd: 44-45).

Zwarte Specht *Dryocopus martius*

Een onderzoek in het westelijk deel van de Antwerpse Kempen wijst op een densiteit van gemiddeld 1 paar/1000 ha of 1 paar op circa 200 ha bos. Er werden gemiddeld 70 paar vastgesteld over een oppervlakte van 730 km².

Door extrapolatie, waarbij de oppervlakte aan geschikt bos betrokken werd, kan de populatie voor de provincie Antwerpen met enig voorbehoud op minimum 130 paar gesteld worden.

De soort kan in banale en vrij jonge dennen-aanplantingen present zijn, als er zich kleine oppervlakten oud loofhout (o.a. beukenlanen, parkbossen) in de nabijheid bevinden (P.M.).

Boomleeuwerik *Lullula arborea*

Tussen 1980 en 1982 bewoog de Vlaamse populatie zich rond de 300 broedparen. Alleen in de provincie Limburg is de soort plaatselijk nog

IJsvogel *Alcedo atthis*

Foto: G. Robbrecht

Zwarte Specht *Dryocopus martius*

Foto: L. Kusters

over grotere gebieden vrij goed vertegenwoordigd (Maes *et al.*, 1984).

Blauwborst *Luscinia svecica*

Roggeman (Bpd: 46) schat de Vlaamse populatie op minimum 500 broedparen, doch in werkelijkheid moet ze nog een stuk hoger liggen gezien de densiteit die de Blauwborst plaatselijk kan bereiken. Vooral langs de middenloop van de Schelde en bijrivieren (o.a. omgeving Antwerpen, Klein-Brabant, Demervallei enz.) is de soort op vele plaatsen een relatief gewone broedvogel in velerlei verruigde en matig vochtige biotooptypes. Ook in de Kempen kunnen plaatselijk enkele tientallen paren per 100 ha voorkomen. Zo broeden in het natuurreservaat De Zegge regelmatig minimum 30 paar (M. Verbruggen, *mond. med.*) en is de Blauwborst goed vertegenwoordigd in de Limburgse Kempen.

Zolang er geen census wordt georganiseerd blijft welke raming dan ook speculatief maar ons inziens ligt de populatie eerder bij de 700-800 paar.

Roek *Corvus frugilegus*

Een publikatie over het broedvoorkomen van deze soort in Vlaanderen verscheen onlangs in dit tijdschrift (Voet *et al.*, 1985).

Dankwoord

De samenstelling van dit rapport was niet mogelijk geweest zonder de inbreng van de vele waarnemers die regelmatig hun resultaten publiceren. Een speciaal woord van dank gaat naar de volgende personen: W. Aelvoet, L. Benoy, G. Burggraefe, W. Claes, J.-P. Cool, J. Cuypers, W. Debaere, R. de Fraine, G. Delsoir, J. de Ridder, C. Deviaene, V. Dupont, J. Gabriëls, A. Geuens, L. Hermans, Ir. M. Herremans, G. Huyskens, H. Lehaen, R. Nelen, J. Spannenburg, T. Temmerman, J. van Ammel, G. van Bastelaere, J. Vandenberghe, A. van Doorselaer, Dr. J. van Impe, J. van Winkel, D. en P. Symens, C. Steeman, M. Verbruggen, R. Vermeiren, E. Voorspoels, E. Wille, Dr. H. Wille en S. Wuyts.

Tenslotte wensen wij L. Janssen te bedanken voor het maken van enkele constructieve opmerkingen.

Dr. F. Grootaers en Mevr. B. Lahaye, die respectievelijk *résumé* en *Zusammenfassung* verzorgden, hebben ons extra werk bespaard.

Samenvatting

A. Occasionele, onregelmatige en zeer schaarse broedvogels in Vlaanderen in de periode 1980-1982.

De besproken soorten kunnen in de volgende categorieën worden ondergebracht (tussen haakjes aantal broedparen in de periode 1980-1982, indien min of meer bekend).

1. Sterk bedreigde soorten met een populatie van waarschijnlijk niet meer dan 25 paar en verdere tendens tot afname:
Ixobrychus minutus (maximum 20), *Circus pygargus* (1-2), *Porzana porzana*, *Chlidonias niger* (5), *Jynx torquilla*, *Anthus campestris* (circa 5), *Acrocephalus arundinaceus* (15-20), *Lanius collurio* (mogelijk maximum 15).
2. Bedreigde soorten met een populatie van 25-50 paar en verdere tendens tot afname:
Saxicola rubetra (maximum 50), *Lanius excubitor* (30-35), *Emberiza hortulana*.
3. Soorten met zeer kleine populaties die niet onmiddellijk bedreigd zijn, maar dit in de nabije toekomst kunnen worden:
Botaurus stellaris (minimum 30-35), *Anas querquedula* (60-70), *Circus aeruginosus* (35), *Charadrius alexandrinus* (130-150), *Gallinago gallinago* (circa 100), *Oenanthe oenanthe* (mogelijk 100+), *Locustella luscinioides* (mogelijk minimum 50), *Cettia cetti*.
4. Soorten die in zeer klein aantal broeden maar (mogelijk tijdelijk) een lichte tendens tot toename vertonen:
Podiceps nigricollis (7-14), *Pernis apivorus*, *Accipiter gentilis*, *Charadrius hiaticula* (max. 6), *Larus melanocephalus* (1-6), *Larus canus* (2), *Larus argentatus* (circa 10), *Carduelis flammea*.

5. Soorten met sterke tendens tot uitbreiding en toename:

Anas strepera (80), *Turdus pilaris*, *Ficedula hypoleuca* en eerste tekenen van kolonisatie bij *Cisticola juncidis*.

6. Occasionele en onregelmatige broedvogels (tussen haakjes jaren met broedgevallen):
Anas acuta (1980), *Milvus migrans* (mogelijk regelmatig), *Milvus milvus* (1981 en 1982), *Himantopus himantopus* (zeker 1982), *Pluvialis apricaria* (1980 en 1981), *Calidris alpina* (1982), *Sterna paradisaea* (1982), *Upupa epops* (zeker 1980), *Carduelis spinus* (1981), *Loxia curvirostra* (1982).

De andere besproken soorten hebben ofwel niet gebroed tussen 1980 en 1982 (*Podiceps grise-gena*, *Philomachus pugnax*, *Sterna albifrons*, *Asio flammeus*, *Panurus biarmicus*) of zijn onvoldoende gedocumenteerd om tot een sluitende conclusie te komen (o.a. *Scolopax rusticola*).

- B. Inventarisaties en populatieramingen 1980-1982 (voor geheel Vlaanderen tenzij anders vermeld)

Ardea cinerea (1650 paar in 1982), *Tadorna tadorna* (maximum 400 paar), *Buteo buteo* (circa 80 paar in de provincie Antwerpen), *Haematopus ostralegus* (circa 380 paar), *Vanellus vanellus* (12.000-15.000 paar), *Charadrius dubius* (350 paar), *Numenius arquata* (maximum 500 paar), *Limosa limosa* (circa 700 paar in 1982), *Tringa totanus* (210 paar), *Recurvirostra avosetta* (maximum 480 paar in 1981), *Sterna hirundo* (maximum 400 in 1982), *Tyto alba* (300-350 paar), *Caprimulgus europaeus* (circa 200 paar), *Alcedo atthis* (maximum 270 paar), *Dryocopus martius* (130 paar in de provincie Antwerpen), *Lullula arborea* (circa 300 paar), *Luscinia svecica* (700-800 paar).

Bibliografie

- Amory B., 1981. La nidification du Goéland cendré (*Larus canus*) dans la vallée de la Haine de 1970 à 1980. *Aves* 18: 97-107.
- Anselin A., J. Desmet, 1980. *Ornithologisch jaarboek van het Brugse 1979-1980*. Brugge, Belgische Jeugdbond voor Natuurstudie (afd. Brugge).
- Bauer K.M., U.N. Glutz von Blotzheim, 1968. *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*. Band 2. Frankfurt am Main, Akademische Verlagsgesellschaft.
- Berghmans H., K. Leysen, J. Volders, 1985. Ontdekking van een belangrijke broedconcentratie van de Kwartelkoning *Crex crex* in België. *Wielewaal* 51: 36-40.
- Beullens W., W. Roggeman et al., 1983. *Bedreigde planten en dieren in Vlaanderen*. Turnhout, Koninklijke Vereniging voor Vogel- en Natuurstudie De Wielewaal.
- Bulteel G., J. de Ridder, 1971. Baardmannetjes (*Panurus biarmicus*) langs de Beneden-Schelde bij Antwerpen. *Gerfaut-Giervalk* 61: 136-139.
- Burggraefe G. 1978. Waarnemingen en eerste broedgeval voor België van de Noordse Stern, *Sterna paradisaea*, te Knokke. *Gerfaut-Giervalk* 68: 99-106.
- Caekebeke L., P. de Bruycker, 1984. Het ornithologisch belang van de Kalkense Meersen. *Wielewaal* 50: 338-356.
- De Bont W., J. Mostmans, H. Meeus, 1980. De Smient (*Anas penelope*): een nieuwe broedvogel voor België. *Wielewaal* 46: 248-249.

- Desmet J., F. de Scheemaeker, 1982. *Veldornithologisch Jaarboek van Noord-West-Vlaanderen, 1980-1981*. Brugge, Belgische Jeugdbond voor Natuurstudie (afd. Brugge).
- Desmet J., F. de Scheemaeker, 1983. *Veldornithologisch Jaarboek van Noord-West-Vlaanderen, 1981-1982*. Brugge, Jeugdbond voor natuurstudie en milieubescherming.
- D'Hertefelt H., 1980. Broedgeval van de Zwarte Wouw (*Milvus migrans*) in Bornem (Prov. Antwerpen). *Wielewaal* 46: 72-74.
- Geuens A., 1981. Broedgeval van de Goudplevier, *Pluvialis apricaria apricaria*, in Limburg. *Wielewaal* 47: 181-182.
- Geuens A., J. van Winkel, J. van Ammel, A. van Hecke, P. Maes, H. Voet, 1983. Broedgevallen van de Geoarde Fuut *Podiceps nigricollis* in de provincie Limburg. *Wielewaal* 49: 425-427.
- Glutz von Blotzheim U.N., K.M. Bauer, 1980. *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*. Band 9. Wiesbaden, Akademische Verlagsgesellschaft.
- Glutz von Blotzheim U.N., K.M. Bauer, 1982. *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*. Band 8/II. Wiesbaden, Akademische Verlagsgesellschaft.
- Hachez L., 1964. La Bouscarle de Cetti a niché en Belgique. *Aves* 1: 49-50.
- Herroelen P., 1962. De Appelvink, *Coccothraustes coccothraustes* (Linné), in België. *Gerfaut-Giervalk* 52: 173-205.
- Hustings F., W. Ganzvles, 1984. Aantallen, verspreiding en broedbiologie van de Kramsvogel *Turdus pilaris* in Zuid-Limurg. *Limosa* 57: 37-42.
- Jacobs J., 1953. Nidification du Grèbe oreillard *Podiceps caspicus* (Hablizl) en Campine belge. *Gerfaut-Giervalk* 43: 2-12.
- Ledant J.-P., J.-P. Jacob, P. Devillers, 1983. *Protégéons nos oiseaux*. Paris-Gembloux, Duculot-Région Wallonne.
- Lippens L., H. Wille, 1972. *Atlas van de vogels in België en West-Europa*. Tielt, Lannoo.
- Maes P., H. Meeus, H. Voet, 1984. Het huidig voorkomen van de Boomleeuwerik *Lullula arborea* als broedvogel in Vlaanderen. *Wielewaal* 50: 209-218.
- Matthé L., 1982. Nachtzwaluwen (*Caprimulgus europaeus*) in Vlaanderen in 1981: verspreiding, biotoopkeuze, oorzaken van achteruitgang. *Wielewaal* 48: 243-255.
- Matthé L., 1984. De Avifauna van het Zwart Water en de Grote Heide te Lichtaart. *Wielewaal* 50: 304-317.
- Mead C.J., D.J. Paerson, 1974. Bearded Reedling populations in England and Holland. *Bird Study* 21: 211-214.
- Meininger P.L., 1984. De Bruine Kiekendief *Circus aeruginosus* als broedvogel in het Deltagebied in 1979-1982. *Limosa* 57: 81-86.
- Osieck E.R., 1972. De Visdief (*Sterna hirundo* L.) als broedvogel in Nederland. *Vogeljaar* 20: 130-136.
- Paulussen A., P., W., 1980. De Buizerd (*Buteo buteo*) in de Turnhoutse Kempen. *Wielewaal* 46: 428-430.
- Reygaert M., J. Pollet, 1978. Een broedgeval van de Zwarte Wouw (*Milvus migrans*) te Deinze (Bachte-Maria-Leerne). *Wielewaal* 44: 365-372.
- Reygaert M., 1981. Opmerkelijk aantal broedgevallen van de Bonte Vliegenvanger (*Ficedula hypoleuca*) in Vlaanderen in 1980. *Wielewaal* 47: 154-156.
- Rheinwald G., 1982. *Brutvogelatlas der Bundesrepublik Deutschland - Kartierung 1980*. Lengede, Dachverband Deutscher Avifaunisten.
- Robinet F., W. van Hoyweghen, T. Temmerman, 1981. Succesvol broedgeval van de Zwarte Wouw (*Milvus migrans*) in 1980 te Bazel. *Wielewaal* 47: 444-447.
- Teixeira R.M., 1979. *Atlas van de Nederlandse broedvogels*. 's Graveland, Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland.
- Temple Lang J., P. Devillers, 1975. Le Sizerin cabaret nicheur sur les hauts plateaux d'Ardenne belge. *Gerfaut-Giervalk* 65: 137-152.
- Van de Vyver P., D. Oellibrandt, 1984. Ecologische achtergronden bij een broedvogelinventarisatie te Kallo-Doel aan de Beneden-Schelde in 1982. *Wielewaal* 50: 401-412.
- Van Dijk G., 1982. De populatie-omvang (broedparen) van enkele weidevogelsoorten in Nederland en de omliggende landen. *Vogeljaar* 31: 117-133.
- Van Impe J., G. Bulteel, 1983. De Bonte Strandloper *Calidris alpina schinzii* een nieuwe broedvogel voor België. *Wielewaal* 49: 333-337.
- Van Vessem J., D. Draulans, A.F. de Bont, 1982. De status van de Blauwe Reiger (*Ardea cinerea*) als broedvogel in België van 1966 tot 1981. *Gerfaut-Giervalk* 72: 327-335.
- Van Vessem J., D. Draulans, 1983a. De Blauwe Reiger staat er weer. *Natuurreservaten* 5: 172-178.
- Van Vessem J., D. Draulans, 1983b. De status van de Blauwe Reiger *Ardea cinerea* als broedvogel in België in 1982. *Mens en Vogel* 21: 95-98.
- Voet H., L. Benoy, 1979. Het natuurreservaat te Oorderen-Antwerpen als broedgebied en pleisterplaats voor Watervogels. *Gerfaut-Giervalk* 69: 111-156.
- Voet H., P. Maes, 1981. Een broedgeval van de Roodhalsfuut, *Podiceps grisegena*, ten noordoosten van Antwerpen. *Gerfaut-Giervalk* 71: 83-100.
- Voet H., H. Meeus, P. Maes, 1982. Broedvogelinventarisatie van de steltlopers in Vlaanderen - 1981. *Wielewaal* 48: 201-218.
- Voet H., P. Maes, H. Meeus, 1985. Verspreiding en broedaantallen van de Roek *Corvus frugilegus* in Vlaanderen, 1928-1983. *Wielewaal* 51: 109-122.
- Vogelwerkgroep De Wielewaal - afd. Gent, 1979. *Avifauna-gids van het gewest Gent en de Kanaalzone*. Gent, De Wielewaal-afdeling Gent.
- Wiesemes H., 1976. Le Milan Royal (*Milvus milvus*) niche à nouveau dans l'Est de la Belgique. *Aves* 13: 235-242.
- Yeatman L., 1976. *Atlas des oiseaux nicheurs en France*. Paris, Société Ornithologiques de France.

Résumé

A. Nidificateurs occasionels, sporadiques ou très rares en pays flamand, en 1980-1981-1982.

Les espèces dont s'agit peuvent être cataloguées comme suit (entre parenthèses le nombre de couples en période citée, pour autant que connu).

1. Espèces fortement menacées: population probable 25 couples au maximum en tendance à détérioration: *Ixobrychus minutus* (max. 20), *Circus pygargus* (1-2), *Porzana porzana*, *Chlidonias niger* (5), *Jynx torquilla*, *Anthus campestris* (ca. 5), *Acrocephalus arundinaceus* (15-20), *Lanius collurio* (max. 15 possible).
2. Espèces menacées comportant une population de 25 à 50 couples (max. 50), et en diminution: *Saxicola rubetra* (max. 50), *Lanius excubitor* (30-35), *Emberiza hortulana*.
3. Espèces se composant de très petites populations non menacées présentement mais pouvant l'être dans un proche avenir: *Botaurus stellaris* (min. 30-35), *Anas querquedula* (60-70), *Circus aeruginosus* (35), *Charadrius alexandrinus* (130-150), *Gallinago gallinago* (ca. 100), *Oenanthe oenanthe* (peut-être 100), *Locustella luscinoides* (peut-être min. 50), *Cettia cetti*.
4. Espèces nicheuses en très petit nombre, accusant une légère tendance à une augmentation (peut-être temporaire):

Podiceps nigricollis (7-14), *Pernis apivorus*, *Accipiter gentilis*, *Charadrius hiaticula* (max. 6), *Larus melanocephalus* (1-6), *Larus canus* (2), *Larus argentatus* (ca. 10), *Carduelis flammea*.

5. Espèces en forte augmentation et expansion :
Anas strepera (80), *Turdus pilaris*, *Ficedula hypoleuca* et premiers indices de colonisation chez *Cisticola juncidis*.
6. Nidificateurs occasionnels et sporadiques (entre parenthèses années relevées) :
Anas acuta (1980), *Milvus migrans* (peut-être régulièrement), *Milvus milvus* (1981-1982), *Himantopus himantopus* (certainement en 1982), *Pluvialis apricaria* (1980 et 1981), *Calidris alpina* (1982), *Sterna paradisaea* (1982), *Upupa epops* (sûrement 1980), *Carduelis spinus* (1981), *Loxia curvirostra* (1982).

Les autres espèces mentionnées n'ont pas niché en 1980, 1981 et 1982 (*Podiceps grisegena*, *Philomachus pugnax*, *Sterna albifrons*, *Asio flammeus*, *Panurus biarmicus*), ou bien la documentation recueillie est insuffisante pour tirer des conclusions valables (e.a. *Scolopax rusticola*).

B. Dénombrements et estimations 1980-1982. Entre parenthèses nombre de couples.

Ardea cinerea (1650 en 1982), *Tadorna tadorna* (max. 400), *Buteo buteo* (ca. 80 dans la province d'Anvers), *Haematopus ostralegus* (ca. 380), *Vanellus vanellus* (12.000 à 15.000), *Charadrius dubius* (350), *Numenius arquata* (max. 500), *Limosa limosa* ($\pm$ 700 en 1982), *Tringa totanus* (210), *Recurvirostra avosetta* (max. 480 en 1981), *Sterna hirundo* (max. 400 en 1982), *Tyto alba* (300-350), *Caprimulgus europaeus* (ca. 200), *Alcedo atthis* (max. 270), *Dryocopus martius* (130 dans la province d'Anvers), *Lullula arborea* (ca. 300), *Luscinia svecica* (700-800).

Zusammenfassung

A. Gelegentliche, unregelmässige und sehr seltene Brutvögel in Flandern in der Periode 1980-1982.

Die behandelten Arten können in folgende Kategorien eingeteilt werden (in Klammern sind die Anzahlen der Brutpaare in der Periode 1980-1982 vermerkt, falls diese mehr oder weniger bekannt waren).

1. Sehr bedrohte Arten mit Anzahlen von wahrscheinlich nicht mehr als 25 Paaren und weiter rückgängiger Tendenz :
Ixobrychus minutus (max. 20), *Circus pygargus* (1-2), *Porzana porzana*, *Chlidonias niger* (5), *Jynx torquilla*, *Anthus campestris* (circa 5), *Acrocephalus arundinaceus* (15-20), *Lanius collurio* (mögliches Maximum 15).
2. Bedrohte Arten mit Anzahlen von 25-50 Paaren und weiter rückgängiger Tendenz : *Saxicola rubetra* (max. 50), *Lanius excubitor* (30-35), *Emberiza hortulana*.
3. Arten mit sehr geringen Anzahlen, die nicht unmittelbar bedroht sind, aber dies in der nächsten Zukunft werden können :
Botaurus stellaris (min. 30-35), *Anas querquedula*

(60-70), *Circus aeruginosus* (35), *Charadrius alexandrinus* (130-150), *Gallinago gallinago* (ca. 100), *Oenanthe oenanthe* (möglicherweise 100+), *Locustella luscinioides* (wahrscheinl. min. 50), *Cettia cetti*.

4. Arten, die in sehr kleiner Anzahl brüten aber (möglicherweise zeitlich begrenzt) eine leicht zunehmende Tendenz aufweisen :
Podiceps nigricollis (7-14), *Pernis apivorus*, *Accipiter gentilis*, *Charadrius hiaticula* (max. 6), *Larus melanocephalus* (1-6), *Larus canus* (2), *Larus argentatus* (ca. 10), *Carduelis flammea*.
5. Arten mit starker Tendenz zu Ausbreitung und Zunahme :
Anas strepera (80), *Turdus pilaris*, *Ficedula hypoleuca* und erste Zeichen von Koloniebildung bei *Cisticola juncidis*.
6. Gelegentliche und Unregelmässige Brutvögel (in Klammern Jahre, in denen man Brutfälle festgestellt hat) :
Anas acuta (1980), *Milvus migrans* (möglicherweise regelmässig), *Milvus milvus* (1981 und 1982), *Himantopus himantopus* (mit Sicherheit 1982), *Pluvialis apricaria* (1980 und 1981), *Calidris alpina* (1982), *Sterna paradisaea* (1982), *Upupa epops* (mit Sicherheit 1980), *Carduelis spinus* (1982), *Loxia curvirostra* (1982).

Die anderen behandelten Arten haben entweder zwischen 1980 und 1982 nicht gebrütet (*Podiceps grisegena*, *Philomachus pugnax*, *Sterna albifrons*, *Asio flammeus*, *Panurus biarmicus*), oder sind nur ungenügend dokumentiert um zu einer abschliessenden Feststellung kommen zu können (u.a. *Scolopax rusticola*).

B. Inventaraufstellungen und Ueberblick über die Anzahlen 1980-1982 (für gesamt Flandern, ausser beschränkender Angabe)

Ardea cinerea (1650 Paare in 1982), *Tadorna tadorna* (max. 400 Paare), *Buteo buteo* (ca. 80 Paare in der Provinz Antwerpen), *Haematopus ostralegus* (ca. 380 Paare), *Vanellus vanellus* (12.000-15.000 Paare), *Charadrius dubius* (350 Paare), *Numenius arquata* (max. 500 Paare), *Limosa limosa* ($\pm$ 700 Paare in 1982), *Tringa totanus* (210 Paare), *Recurvirostra avosetta* (max. 480 Paare 1981), *Sterna hirundo* (max. 400 Paare 1982), *Tyto alba* (300-350 Paare), *Caprimulgus europaeus* (ca. 200 Paare), *Alcedo atthis* (max. 270 Paare), *Dryocopus martius* (130 Paare in der Provinz Antwerpen), *Lullula arborea* (ca. 300 Paare), *Luscinia svecica* (700-800 Paare).

Summary

A. Occasional, irregular and very scarce breeding species (1980-1981).

The species concerned can be classified as follows (between brackets numbers when known).

1. Species strongly threatened, with very small populations of no more than 25 pairs and continuing tendency to decrease :

Ixobrychus minutus (maximum 20), *Circus pygargus* (1-2), *Porzana porzana*, *Chlidonias niger* (5), *Jynx torquilla*, *Anthus campestris* (circa 5), *Acrocephalus arundinaceus* (15-20), *Lanius collurio* (possibly maximum 15).

2. Threatened species with populations of 25-50 pairs and continuing tendency to decrease:
Saxicola rubetra (maximum 50), *Lanius excubitor* (30-35), *Emberiza hortulana*.
3. Species with small populations, not directly threatened, but may be so in the near future:
Botaurus stellaris (minimum 30-35), *Anas querquedula* (60-70), *Circus aeruginosus* (35), *Charadrius alexandrinus* (130-150), *Gallinago gallinago* (circa 100), *Oenanthe oenanthe* (possibly 100+), *Locustella luscinioides* (possibly minimum 50), *Cettia cetti*.
4. Species breeding in very small numbers but showing signs of small-scale increases:
Podiceps nigricollis (7-14), *Pernis apivorus*, *Accipiter gentilis*, *Charadrius hiaticula* (maximum 6), *Larus melanocephalus* (1-6), *Larus canus* (2), *Larus argentatus* (circa 1), *Carduelis flammea*.
5. Species in expansion, but still breeding in relatively small numbers:
Anas strepera (80), *Turdus pilaris*, *Ficedula hypoleuca* and first signs of colonisation bij *Cisticola juncidis*.
6. Occasional and irregular breeding species (between brackets years in which breeding occurred):
Anas acuta (1980), *Milvus migrans* (possibly regular),

Milvus milvus (1981 and 1982), *Himantopus himantopus* (1982), *Pluvialis apricaria* (1980 and 1981), *Calidris alpina* (1982), *Sterna paradisaea* (1982), *Upupa epops* (1980), *Carduelis spinus* (1981), *Loxia curvirostra* (1982). The other species were not breeding from 1980 till 1982 (*Podiceps grisegena*, *Philomachus pugnax*, *Sterna albifrons*, *Asia flammeus*, *Panurus biarmicus*) or insufficient documented (*Scolopax rusticola*).

- B. Censuses and population estimates (in brackets number of pairs for the whole of Flanders, except otherwise stated).

Ardea cinerea (1650 pairs in 1982), *Tadorna tadorna* (circa 400 pairs), *Buteo buteo* (circa 80 pairs in the province of Antwerp), *Haematopus ostralegus* (circa 380 pairs), *Vanellus vanellus* (12.000-15.000 pairs), *Charadrius dubius* (350 pairs), *Numenius arquata* (maximum 500 pairs), *Limosa limosa* (circa 700 pairs in 1982), *Tringa totanus* (210 pairs), *Recurvirostra avosetta* (maximum 480 pairs in 1981), *Tyto alba* (300-350 pairs), *Caprimulgus europaeus* (circa 200 pairs), *Alcedo atthis* (maximum 270 pairs), *Dryocopus martius* (130 pairs in the province of Antwerp), *Lullula arborea* (circa 300 pairs), *Luscinia svecica* (700-800 pairs).

P. Maes, Houthulststraat 21, B-2060 Merksem.
Dr. H. Meeus, Langvenstraat 25, B-2300 Turnhout.
H. Voet, Oude Baan 5, B-2070 Ekeren.

ontvangen op 19 maart 1985

Snor *Locustella luscinioides*

Foto: R. François

Watervogels in het havengebied Brugge-Zeebrugge in de winter 1984-1985

Thierry de Schuyter en Georges de Putter

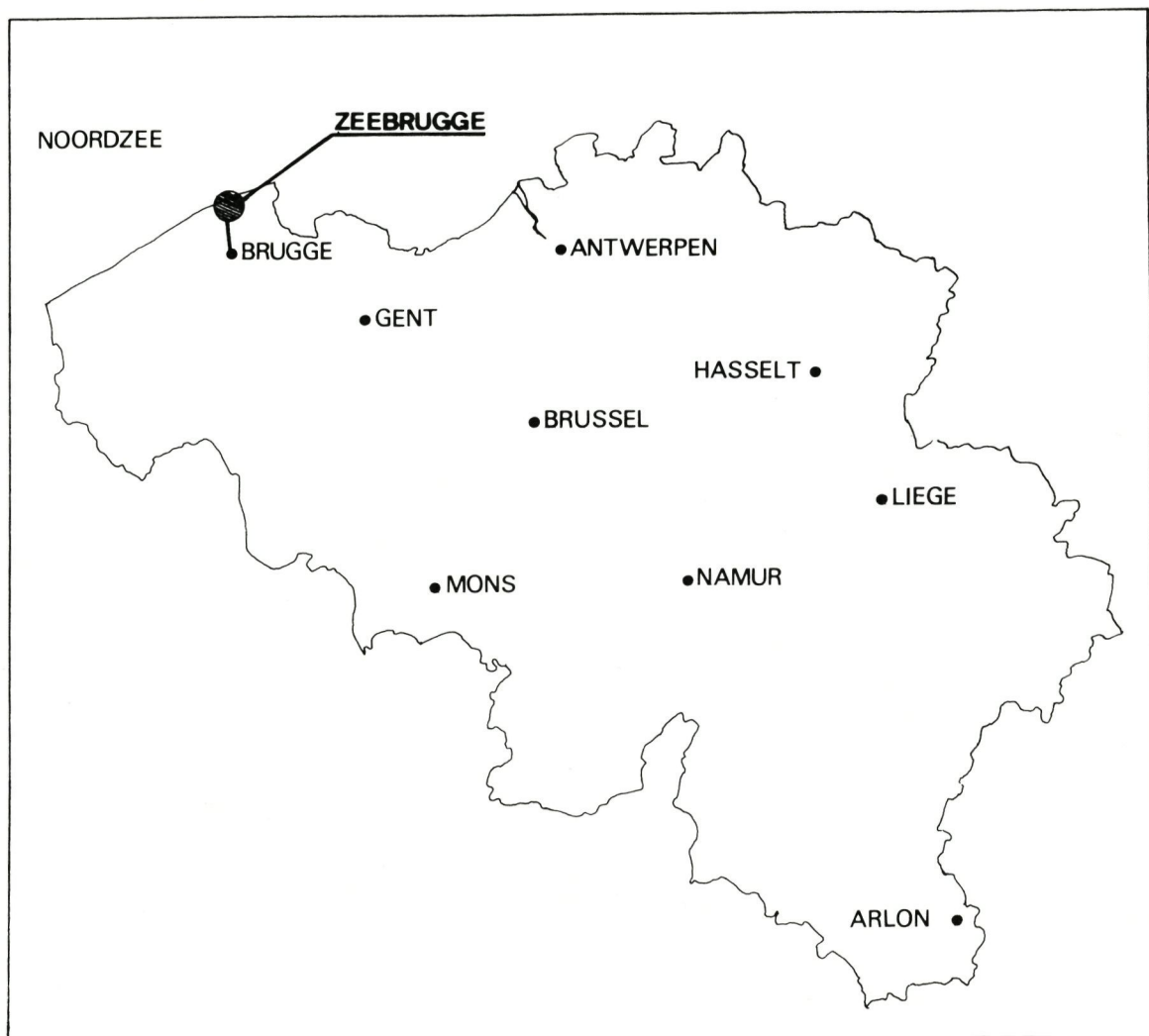
Waterfowl in the harbour area of Brugge-Zeebrugge in winter 1984-1985

1. INLEIDING

1.1. Algemeen

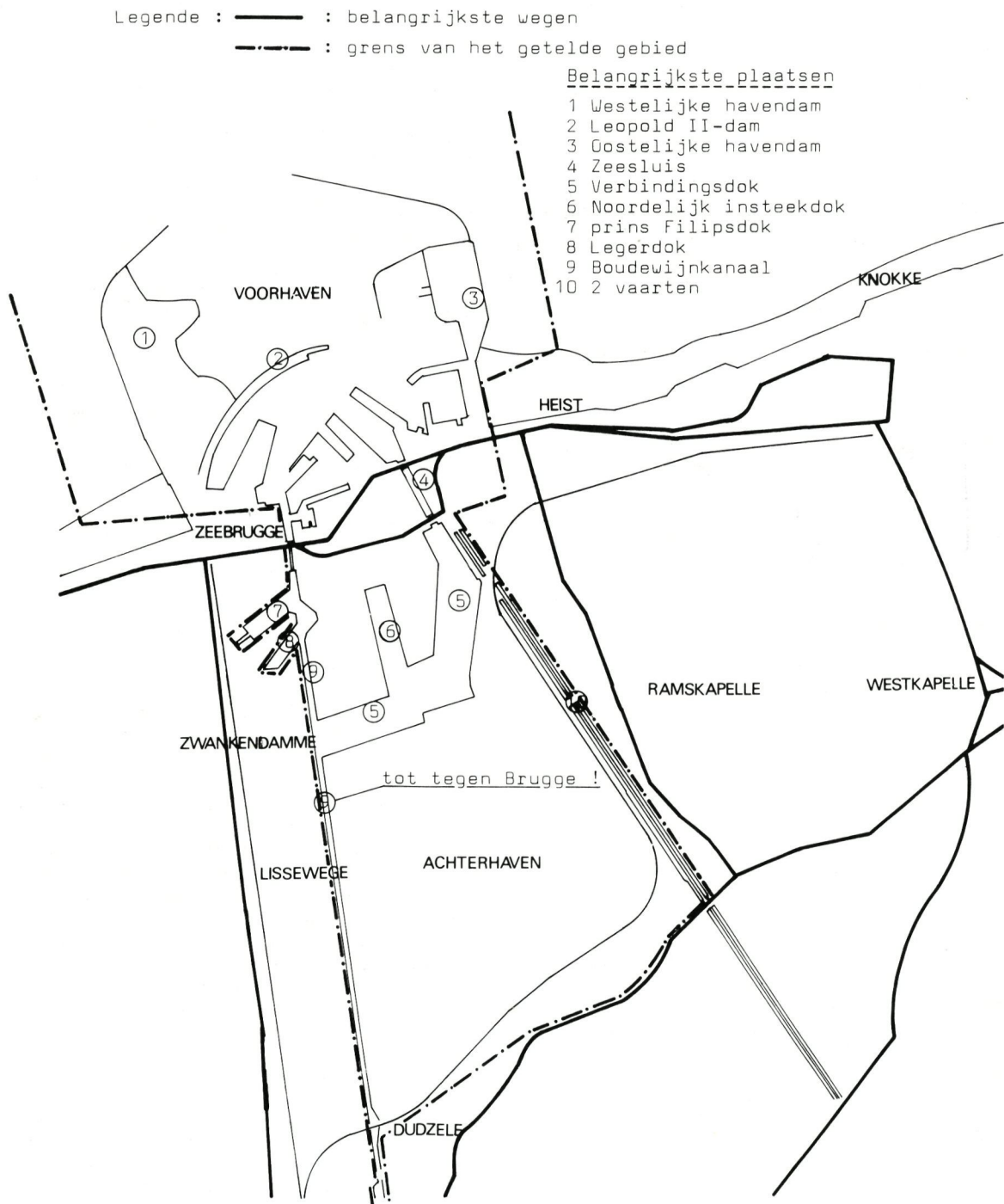
Twee opeenvolgende koudeperiodes in januari-februari 1985 zorgden ervoor dat het nog ijsvrije water in het havengebied Brugge-Zeebrugge, dat voor een gedeelte door scheepvaart opengehouden werd, in die periodes bevolkt werd door een bonte mengeling van allerhande watervogels.

Het dichtvriezen van veel belangrijke watervogelgebieden ten noorden van België zal hier zeker niet vreemd aan zijn. Aanzienlijke aantallen vogels moesten zich verplaatsen ten gevolge van het totaal dichtvriezen van het IJsselmeer en de randmeren rond de Flevopolders. Hoge en soms nooit eerder vastgestelde aantallen werden genoteerd in het havengebied. Op bepaalde ogenblikken waren Nonnetjes, Grote Zaagbekken,

Figuur 1: Situering van het havengebied Brugge-Zeebrugge in België.

Figuur 2 : Afbakening en gedetailleerde situering van het getelde gebied : havengebied Brugge-Zeebrugge.

Futen en verschillende duikeenden talrijker dan de Wilde Eenden! Omdat in het gebied dergelijke belangwekkende gegevens konden verzameld worden, werd geopteerd voor verwerking tot deze afzonderlijke bijdrage.

Dit heeft twee voordelen: de gegevens blijven bewaard voor het nageslacht (uit vorige harde winters zijn slechts zeer fragmentarische gegevens bekend) en door een snelle verwerking gaan er zeer weinig gegevens verloren die anders dreigen te vergelen in notaboeken.

1.2. Situering van het gebied

Hiervoor zij in de eerste plaats verwezen naar Figuur 1 en 2. Met havengebied Brugge-Zeebrugge wordt bedoeld: het totale Boudewijnkanaal met dokken vanaf Brugge tot in Zeebrugge, het gehele gebied dat ingesloten wordt door de twee afleidingskanalen vanaf de Zelzatebruggen tot de monding in zee, de weg die loopt van de Zelzatebruggen naar Dudzele, het Boudewijnkanaal en meestal kort genoemd „de Achterhaven”, inbegrepen het Boudewijnkanaal, het opgespoten terrein te Heist, de zeesluis die het Insteekdok (in de Achterhaven) verbindt met de Voorhaven, de gehele Voorhaven t.t.z. alle terreinen en dokken tussen de oostelijke havendam (Heist) en de westelijke havendam (Zeebrugge) met de aansluitende kuststroken. In de Achterhaven ligt verder nog de put van Distrigaz. Geopteerd werd in de titel voor de naam Brugge-Zeebrugge, omdat het grootste gedeelte tussen de gemeenten Brugge en Zeebrugge ligt, beiden deelgemeenten van Groot-Brugge. Een klein deel ligt op grondgebied Knokke-Heist (oostelijke havendam).

1.3. Telmethodiek

Elke winter wordt de laatste jaren per decade een totaaltelling van het gebied verricht. Dit kadert in een ruimer onderzoek op lange termijn naar de aantallen watervogels in het gebied en de invloed van de diverse havenwerken hierop. Tijdens januari-februari 1985 werden bijna dagelijkse tellingen verricht in het havengebied, zodat soms zeer gedetailleerde gegevens betreffende het aantalsverloop van veel soorten konden verzameld worden. Het was niet steeds mogelijk alle (34) soorten te tellen. Meestal beperkte de telling zich dan tot de interessantste soorten. Soms werden speciale tellingen uitgevoerd voor talrijke of moeilijk te tellen soorten als Smient of Dodaars. Alle aangehaalde gegevens hebben in de meeste gevallen betrekking op totaaltellingen van het gebied. Het citeren van bijvoorbeeld een aantal Tafeleenden op de put van Distrigaz heeft in dit artikel weinig zin, omdat dit zeer relatief kan zijn. Belangrijk is dat 95 % van de gegevens slaat op absoluut getelde aantallen. Schattingen werden zo weinig mogelijk uitgevoerd.

Voor een aantal soorten werd uitvoerig aandacht besteed aan de geslachtsverhouding, zeker voor de zeldzamere soorten. Ondergetekenden hebben beiden een jarenlange telervaring, zodat de telfout laag zal zijn. Controles wezen uit dat die bij grote aantallen varieerde tussen 1 à 3 %. Voor zeldzame soorten werd echter met een bijzondere aandacht geteld, en nogal eens herteld.

De telomstandigheden waren niet altijd ideaal bij de siberische temperaturen en een soms ijzige wind. Soms moest een van ons (TdS) na anderhalf uur tellen, bij -10°C, naar huis voor een half uur omdat het anders niet uit te houden was. Verschillende tellers waren soms blij dat ze hun handen konden warmen tegen de uitlaat van mijn moto; taferelen die ik niet snel zal vergeten!

Nu reeds een bijzonder woord van dank aan al diegenen die hun tellingen ter beschikking stelden, waardoor dit artikel nog veel gedetailleerder werd.

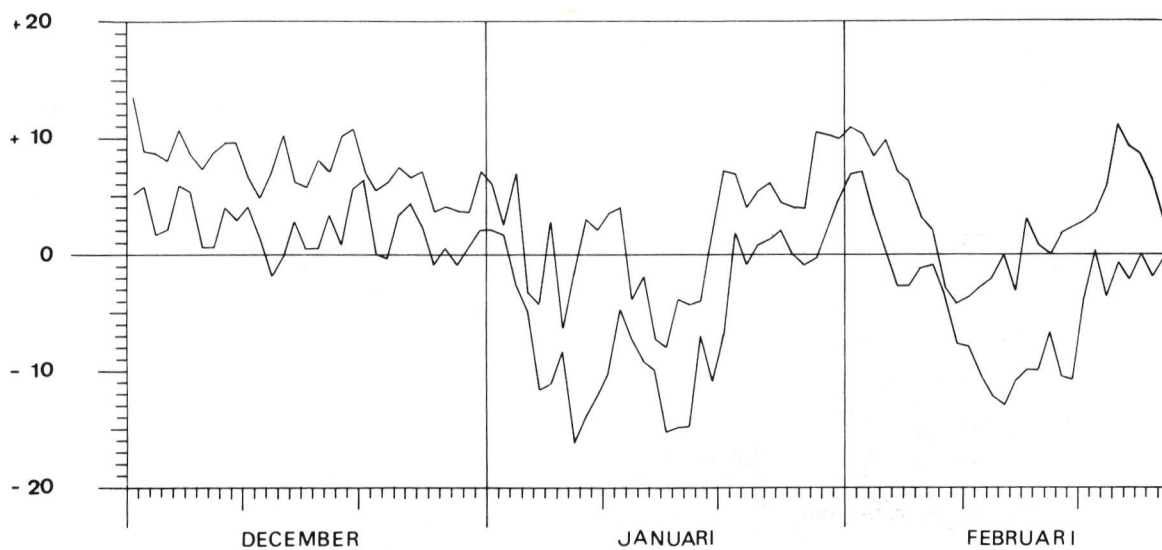
1.4. Voorstelling van de gegevens en verwerking

Voor de meest interessante soorten werd voor januari en februari, soms maart, een histogram getekend per pentade (periode van 5 dagen). Dit laat toe zeer gedetailleerd te werken. Telkens worden de maximale aantallen per pentade of decade weergegeven voor het hele gebied. Een histogram heeft het voordeel dat men op een eenvoudige manier kan zien wat er gebeurd is in een bepaalde periode. In de tekst wordt nog eens gedetailleerd een beeld gereconstrueerd van het aantalsverloop, meestal ingeleid door een korte samenvatting met de status van de soort in het gebied tijdens de vorige winterhalfjaren. Hiervoor werd vooral gebruik gemaakt van persoonlijke gegevens, in enkele gevallen ook van publikaties over het gebied (Desmet *et al.*, 1983; De Putter, 1984; De Putter & De Schuyter, 1985). Naar deze publikaties zal ook verwezen worden voor een verdere gedetailleerde vergelijking betreffende aantallen die in vorige winter in het gebied werden waargenomen. Meestal wordt afgesloten met conclusies als vorstgevoeligheid, piekaantallen, sex-ratio, sterfte,...

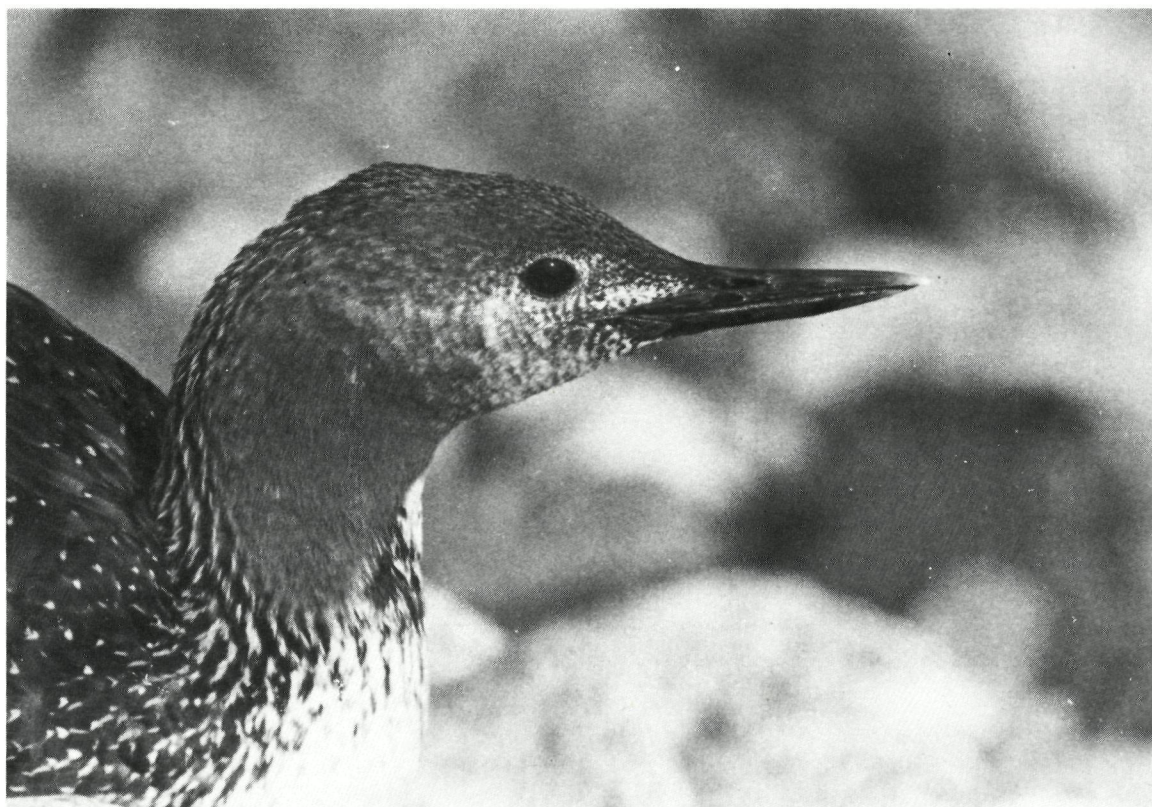
De verwerkte gegevens slaan vooral op de periode december 1984-maart 1985, in het bijzonder januari-februari. In enkele gevallen werden gegevens uit oktober-november 1984 of april 1985 verwerkt waar het interessant was.

2. HET WEER IN DE BESPROKEN PERIODE

Voor het temperatuursverloop verwijs ik naar Figuur 3 die per dag voor december, januari en februari de maximum- en minimumtemperatuur geeft per dag, gemeten te Knokke-Heist (Zwin). Deze gegevens werden geput uit de bulletins van het KMI. Een bijzonder woord van dank aan G. Burggraave, die ons de bulletins ter beschikking stelde.

Figuur 3 : Temperatuursverloop in december 1984 en januari en februari 1985 te Knokke-Zwin (naar gegevens KMI).

Roodkeelduiker *Gavia stellata*

Foto : R. Pop

Twee langdurige vorstperiodes kunnen duidelijk onderscheiden worden:

- in januari: vanaf de 3de wordt er nachtvorst genoteerd tot en met de 21ste, vanaf de 13de tot en met de 19de kwam het kwik niet boven de 0°C, ook de 4de, 5de en 7de was dit zo. De laagst genoteerde temperatuur is -16,2°C, de 8ste.
- in februari: vanaf de vierde tot en met de 28ste, wordt op 1 nacht na, nachtvorst genoteerd; van de 9de tot en met de 15de stijgt het kwik niet boven de 0°C.

In januari regelmatig sneeuwbuien; tot in februari bleef tot 10 cm sneeuw liggen.

In de laatste decade van januari en de eerste dagen van februari worden tijdens de dag positieve temperaturen genoteerd tot + 10°C. In de laatste decade van februari is er eveneens een geleidelijke toename van de dagtemperatuur. December 1984 en maart 1985 mogen als vrij zachte maanden omschreven worden met enkele nachten waarbij nachtvorst genoteerd werd. De gegevens van maart waren nog niet beschikbaar bij het KMI toen dit artikel werd ingediend.

Vermits de temperatuur de hoofdfactor is die het aantalsverloop bepaalt verwijs ik voor verdere meteorologische gegevens naar de bulletins van het KMI (maart, februari en januari 1985 en december 1984).

3. SOORTBESPREKING

Roodkeelduiker *Gavia stellata*

De Roodkeelduiker wordt jaarlijks als pleisteraar aan-

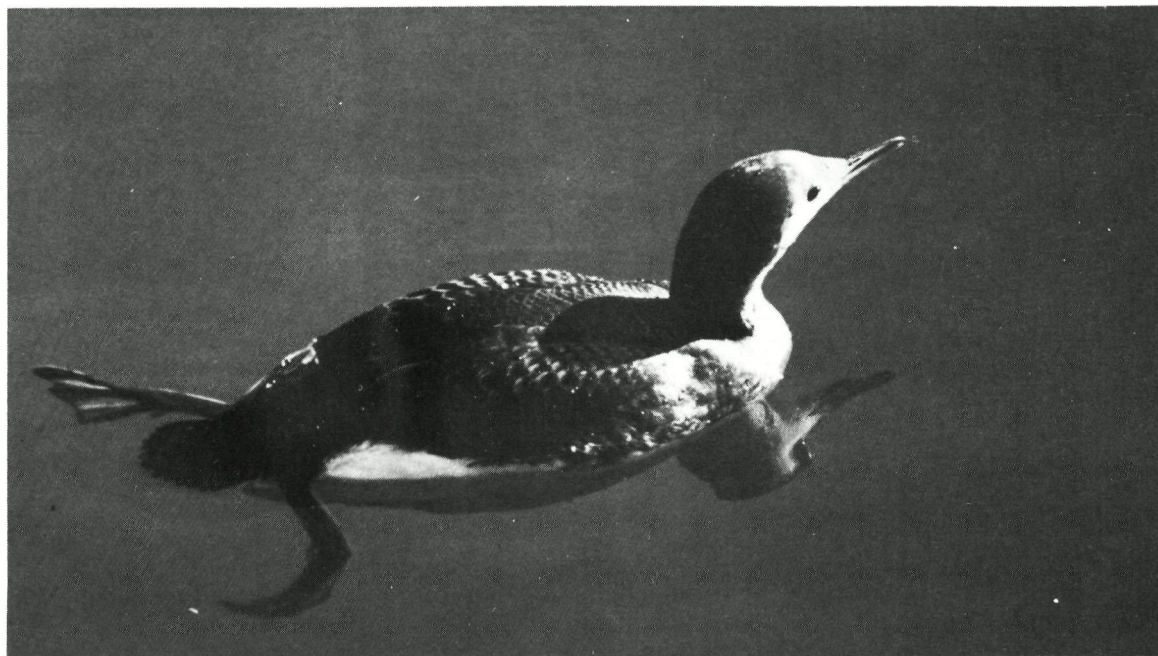
getroffen in het havengebied, meestal betreft het solitaire exemplaren, maximaal 6 samen.

Vanaf half november 1984 verbleven regelmatig 1 à 2 ex. in de Voorhaven, met een piek van 4 ex. op 1 december. Deze piek viel samen met veel zeetrek in deze periode, onder andere 2 december 40 duikers spec. naar ZW in 40 minuten, later nog eens 6 ZW. Ook tot in januari 1985 regelmatig 2 exemplaren, op 13 en 14 januari respectievelijk 4 en 3 ex. Meiniger (1978) stelde vast dat duikers gevoelig zijn voor invallende vorst en dan „op vorstvlucht” gaan. De verklaring voor het verschijnen van meerdere Roodkeelduikers rond half januari mag dan ook stellig in die richting gezocht worden. Vele ornithologen hadden zich met de strenge koude aan hogere aantallen duikers verwacht. Verschillende tellingen van de kuststrook wezen uit dat ook hier bijna geen exemplaren pleisterden. Na deze kleine piek werd tot half februari nog 6 maal 1 ex. genoteerd. Enkele keren betrof het een vogel die besmeurd was met stookolie. Op het strand van de westelijke havendam werd 1 dood exemplaar gevonden met olie. De meeste waarnemingen zijn afkomstig uit de Voorhaven, het Insteedok in de Achterhaven en sporadisch werd de soort gezien op het Boudewijnkanaal en de put van Distrigaz.

Parelduiker *Gavia arctica*

Bijna jaarlijks zijn er enkele waarnemingen van pleisterende vogels, doch de soort is veel zeldzamer en blijft nooit zo lang ter plaatse als de Roodkeelduiker.

Vanaf 17 november tot en met 2 december 1984

Parelduiker *Gavia arctica*, Oostende, februari 1985

Foto: R. François

werd regelmatig 1 exemplaar waargenomen aan de oostelijke havendam. Deze zocht nogal eens het gezelschap op van de daar eveneens pleisterende Roodkeelduiker(s). Opmerkelijk was het samen foerageren van beide soorten. Het was één van de eerste malen dat een Parelduiker zolang in het gebied verbleef.

Dodaars *Tachybaptus ruficollis*

Voor al in het najaar pleistert de soort soms vrij talrijk in het Achterhavengebied, vooral op het Insteekdok en Boudewijnkanaal. Totaaltellingen in het gebied in oktober-november leveren soms meer dan 200 ex. op. De laatste jaren schommelt de populatie van half december tot half februari gewoonlijk tussen de 20 en 50 ex. De aantallen stijgen terug vanaf half februari om meestal een maximum te bereiken in maart.

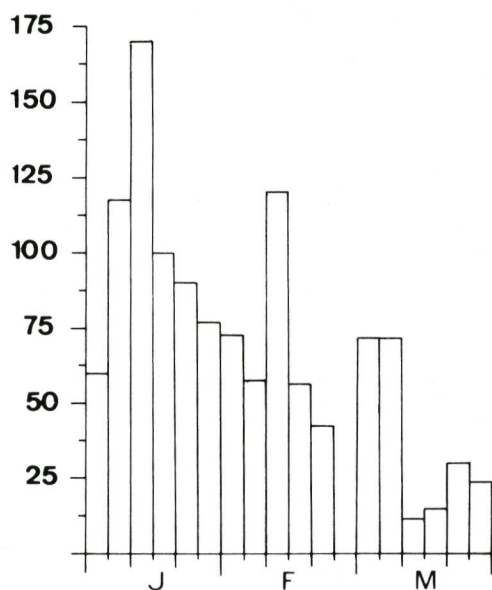

Fig. 4: Dodaars: maximale aantallen per pentade van januari tot en met maart 1985.

In de eerste helft van december 1984 zijn er 40 à 45 ex. in het gebied, op 28 december 68 ex. Begin januari worden er 59 geteld (4 januari) (zie ook Figuur 4 voor het aantalsverloop), de 10de is dit reeds gestegen tot 114 en de 13de zelfs tot 170 ex. Het hoogste aantal komt ongeveer overeen met de koudste periode uit de eerste koudegolf. Dit aantal daalde terug eind januari - begin februari 1985 tot 60 à 90 ex. Tijdens de tweede koudegolf terug 120 ex. op 13 februari, daarna volgt een geleidelijke daling tot een 40 ex. eind februari. Op 10 maart worden 71 vogels geteld, dit is een normaal aantal voor deze periode, veroorzaakt door de voorjaars trek. Dodaarsjes zijn zeer gevoelig voor vorst en ijsvorming. Door het snel dichtvriezen van aller-

hande afwateringskanalen en kleine vijvers werden ze verdreven naar grote wateroppervlaktes, zoals het Boudewijnkanaal en het Insteekdok. Meerdere malen vonden we nog levende vastgevroren Dodaarsjes in het ijs.

De voornaamste aantallen verbleven in het Achterhavengebied, in de Voorhaven verbleven slechts enkele exemplaren (max. 8) langs de strekdammen. De soort verblijft tijdens de winter bij voorkeur op grote brakke tot zoute meren en brakke binnenwateren met een relatief hoog zoutgehalte (Meiniger, 1979). Het Achterhavengebied behoort tot deze laatste soort biotoop. Ook kan het geringe aantal vogels in de Voorhaven (zeewater) hierdoor verklaard worden. Overigens is het tellen van deze soort een tijdrovende bezigheid. Bij hevige wind zoeken ze beschutting achter eilandjes en tussen de oeverversterking (vlechtwerk en rijshout) van het Boudewijnkanaal. Tijdens de koudste dagen verbleef voortdurend een groepje van 30 à 40 ex. onder en langs de spoorwegbrug over het Boudewijnkanaal ter hoogte van Dudzele. Van het drukke treinverkeer een paar meter hoger trokken ze zich niets aan. Na strenge winters kan het aantal broedparen in bepaalde streken terugvallen tot 25 à 45 % van de populatie van het jaar voordien (Bauer & Glutz von Blotzheim, 1966). Het zou interessant zijn het komende broedseizoen hier eens extra op te letten.

Fuut *Podiceps cristatus*

Voor deze soort, die hier een jaarvogel is, werden deze winter in het terrein een recordaantal pleisterende vogels geteld. De laatste jaren overwinterde de Fuut in wisselend aantal, gaande van enkele tot soms meer dan 100 exemplaren (vooral bij vorst). De indruk bestaat dat er de laatste jaren een toename is van overwinteraars en dat er bij vorstperiodes steeds hogere aantallen worden geteld. Het belang van de Voorhaven voor de Fuut werd tot op heden steeds onderschat. Dit blijkt uit verschillende niet gepubliceerde gegevens uit de vorige winters. Het niet toegankelijk zijn van het terrein ligt hier zeker aan de basis van.

In december 1984 verbleven er 30 à 60 ex., waarvan het grootste gedeelte bijna steeds in de Voorhaven. Op 2 december trokken langs de Voorhaven 100 vogels naar ZW en 4 naar NO in 40 minuten tijd, later nog eens 22 ZW; gedurende de hele dag was er trek. Deze vrij intensieve trek leverde slechts een kleine stijging op van het aantal pleisteraars in de Voorhaven, namelijk op 1 december: 30 ex. en op 2 december: 43 (+ 13). Voor een overzicht van het aantalsverloop verwijs ik naar figuur 5. Begin januari 1985 verbleven een 60 ex. ter plaatse, bij de eerste vorst steeg dit reeds tot 119 op 3 januari. Een eerste kleine piek werd genoteerd op 13 januari met 172 ex., op 19 januari een duidelijke piek van 323 ex. in het gehele gebied (het grootste gedeelte in de Voorhaven). De warmere dagen eind januari

Verenigingsberichten De Wielewaal - juni

Teksten voor de activiteitenkalender dienen uiterlijk de eerste dag van de maand die de publikatiemaand voorafgaat of de Centrale, Graatakker 11, 2300 Turnhout, of de Redactie, Langvenstraat 25, 2300 Turnhout, te bereiken. Teksten voor het januarinumnummer, dat verschijnt op 15 januari, dienen ons uiterlijk op 15 december te bereiken. Activiteiten in augustus dienen in het julinumnummer aangekondigd (augustus-septembernummer is een dubbelnummer). Alle aankondigingen van de afdelingsactiviteiten dienen te worden ingevuld op speciale voorgedrukte formulieren, verkrijgbaar bij de Centrale.

- 1 **Meetjesland.** Vroegmorgenwandeling in Het Leen. Aanvang: parking Het Leen om 4.30 u. Leiding: G. Schuermans, E. Colpaert & M. Boone. Einde: 8.30 u.
 - 2 **Gent.** Voormiddagwandeling in H. Geestgoed in Merelbeke. Vertrek: Aan de ingang van het bos om 7 u. Leiding: E. van Renterghem.
 - 2 **Halle.** Uitstap naar het Veerse Meer (Walcheren). Vogel- en plantenrijkdom van het Schelde-Estuarium: meerdere natuurgebieden langs oevers met zoet en brak water. Wandeling in de duinen bij Vrouwenpolder- Deltawerken en sluizen van de Oosterschelde. Vertrek: Halle (Possorplein) 7.30 u. Brussel-Zuid goederenstation (Frankrijkstraat) 7.45 u. Autoweg E5 Afrit nr. 8 (Wemmel Heizel) 8 u. Leiding: P. Allard en V. Verdickt. Mee te brengen: Picknick - laarzen - kijker - vogel- en plantengids - guldens. Prijs volwassenen: 375 fr. Jeugd: 350 fr. P.C.R. 000-0121017-58 Wielewaal Halle.
 - 2 **Brussel.** Busuitstap naar Veerse Meer. Zie Afdeling Halle.
 - 2 **Kortrijk.** Bezoek aan het Arboretum van Moorsele 1/2 dag. Verzameling om 9 u. op de parking voor de kerk van Moorsele. Leiding: de eigenaar: de Heer Lecoutere.
 - 2 **Land van Waas-Zuid.** Dagtocht naar de Zwinbosjes en het Zwin (Knokke). Vertrek: 8 u. Sint-Niklaas (aan het stadhuis), 9.30 u. aan de parking van de Swimming Pool te Knokke. Leiding: voormiddag: P. Lust, namiddag: G. Orbie.
 - 2 **Mechelen.** Botanische Uitstap - Wit en zwart water. (Viroin). Eigen wagens. Vertrek: Station NMBS - 7 u. Leiding: J. Peeters. Mee te brengen: Lunchpakket - laarzen. Einde: Station NMBS Mechelen - 19 u.
 - 2 **Scheldeland.** Bustocht Cap Blanc Nez. Inschrijven vóór 12 mei op rekeningnr. 001-1264471-55, 320 fr. voor leden, 370 fr. voor niet leden, 960 fr. voor gezin vanaf 3 pers. Vertrek: Serskamp 6.15 u. - Markt Wetteren. Leiding: J. van Stiegel en R. Clinckspoor.
 - 2 **Zwalmvallei.** Wandeling Pardassenhoek. Vertrek: 14 u. aan de „Posterij” Grotenberge. Leiding: P. Rouckhout en N. Vermeersch.
 - 4 **Scheldeland.** Plantendeterminatie - kwartierhok D3.26.41 's Herenmeers. Vertrek: Café „Groenendijk” om 18.30 u. Leiding: J. van Stiegel.
 - 5 **Meetjesland.** Avondwandeling te Moerbeke-Waas. Wij zoeken de echte enige nachtzwaluw. Vertrek: Markt te Eeklo om 19 u. Leiding: M. Boone. Mee te brengen: verrekijker. Einde: 23 u.
 - 7 **Gent.** Nachtzwaluwentocht in de bossen van Wachtebeke. Vertrek om 19 u. aan de Dampoort op de parking tegenover GB. Leiding: J. van den Steen.
 - 8 **Brussel.** Vroege ochtendwandeling te Bonlez. Tot voor enkele jaren programmeerde J. van der Biest deze uitstap haast jaarlijks. Het waren tochten waaraan velen nog bijzondere herinneringen overhouden, de puutjes van de vroege meesterpad, de roep van uilskuikens, het gebrul van de ree... En dan het ochtendgloren, de ontwakende vogels die hun zang stemmen, of een baltsvlucht houden... Vertrek: om 2.00 u. zaterdagochtend aan de kerk van Gistoux, op de baan Wavre-Perwez. Mee te brengen: laarzen, evt. batterijlamp, ochtendpicknick (evt. warme drank). Einde: rond 8.00 u. - Leiding: J. van der Biest (02/465.50.44).
 - 9 **Brugge.** Orchideeën - Bustocht naar de „Boulonnais” (N-Frankrijk). Inschrijven door storting v. 500 fr. studenten: 400 fr., kinderen: 250 F op P.C.R. 000-0534662-95 v. A. Keukeleire, Leopold I laan 110, 8000 Brugge. Vertrek: Station Brugge om 7 u. Leiding: F. Mulet en Y. Verschuieren.
- Mee te brengen: Lunchpakket, Planten- en Orchideeëngids, kijker, Frans geld. Einde: Brugge 21 u.
- 9 **Kortrijk.** Jaarlijkse ardenntocht 1 dag. Verzameling om 9 u. aan de Frans-Belgische grens tussen Couvin en Rocroi. Leiding: M. Verstraeten.
 - 9 **Noorderkempem.** Dagtocht naar de Kooldries en Brechtse Heide (eigen wagens), tel. 667.43.52 of 667.33.83. Vertrek: Essen kerk 8.30 u. Bijeenkomst brug Klein Veerle 9 u. Leiding: D. Symens. Mee te brengen: picknick. Einde: 18 u.
 - 9 **Voorkempem i.s.m. Brechtse Heide.** Verdrongen land v. Saeftinge met eigen wagens. Vertrek: 8.30 u. gemeentehuis Schilde. 8.45 u. Markt Wijnegem. Mee te brengen: laarzen + knapzak. Leiding: J. Maebe.
 - 11 **Scheldeland.** Plantendeterminatie kwartierhok D3.36.21 Heisbroek. Vertrek: 't Veer, Schellebelle om 18.30 u. Leiding: J. van Stiegel.
 - 12 **Brechtse Heide i.s.m. Voorkempem.** Plantenuitstap naar het domein de Renesse te Oostmalle. Vertrek: 18.45 u. Gemeentehuis Schilde. 19.00 u. ingang domein Lierselei (tegenover baan naar Herentals). Leiding: J. Arts.
 - 13 **Gent.** WG. Botanische streeptocht in hok D3.22.24. Vertrek: Om 18.30 u. aan de Keizerpoort - Keizerpark.
 - 14 **Mol.** Nachtzwaluwentocht - (Cartierhei Nl.). Vertrek: Abdij Postel om 20 u. Einde: omstreeks 23 u.
 - 14 **Westland.** Avondwandeling naar de bezinkingsputten van Veurne (suikerfabriek). Vertrek: 19 u. Nieuwerck, markt Ieper. Leiding: C. Beel, eigen wagens.
 - 15 **Demer en Dijle.** Op expeditie naar de Kwartelkoning. Vertrek: 21 u. Covee-Kampenhout-Sas. Leiding: F. Wuyts.
 - 15 **Denderland.** Werkgroep botanie. Inventarisatiehok D3.47.14. Lede-Ronkenburg. Vertrek: Square J. Geerinx te Aalst (= naast St.-Annakerk) om 8.30 u. Leiding: P. van den Bremt, L. Annaert, C. Breckpot. Mee te brengen: loupe, flora, kijker, laarzen. Einde: 12 u.
 - 15 **Nationale werkgroep botanie.** Duingebied. Vertrek: 9 u. aan de kerk van Middelkerke. Leiding: J. van den Bergen. Inlichtingen: K. de Waele 091/86.45.60. Mee te brengen: Flora's, loupe. Einde: 17 u.
 - 15 **Schelde & Leie.** Nationale werkgroep botanie: Inventarisatie van een duingebied. Vertrek: Kerk Middelkerke om 9 u. Leiding: J. vandenbergen. Mee te brengen: picknick, flora, laarzen. Einde omstreeks 19 u.
 - 16 **Brugge.** Plantenexcursie en studieuitstap naar de „Gulke Putten” in Wingene. Vertrek: station Brugge 13.30 u. BNVR-Materiaaldepot Wingene 14 u. Leiding: bioloog Dr. H. Stieperaere en conservator D. Gernaye.
 - 16 **Denderland.** Molenbeekmeers. Vertrek: kerk Iddergem 14 u. Leiding: W. Roggeman. Mee te brengen: laarzen, kijker. Einde: 17 u.
 - 16 **Brussel.** Dagtocht rond St.-Martens-Bodegem. Een wandeling door een streek die eigenlijk te weinig door de afdeling wordt bekeken. Vertrek: om 9 u./14 u. op het dorpsplein (parking) nabij de kerk van St.-Martens-Bodegem. Openbaar vervoer: trein Brussel-Ternat (leiding informeren aub). Mee te brengen: laarzen, lunchpakket (we eten in een herberg). Leiding: S. Beke, (02/771.74.68 's avonds).
 - 16 **De Kievit.** Busuitstap Naardermeer-Flevopolders (max. 40 personen). Prijs: 450 F - inschrijven door storting op nr. 230-0527929-75 t.n.v. L. Berckvens vóór 5/6/85. Vertrek: gemeentehuis Oud-Turnhout 6.45 u. Warande-Turnhout: 6.55 u. Verkeerslichten - Vosselaar: 7.10 u. Kerk centrum Beerse 7.20 u. Leiding: plaatselijke gids. Mee te brengen: verrekijker, laarzen, knapzak, vogelgids, eventueel guldens. Einde: Flevopolders 21 u.

- 16 **Lier.** Busuitstap naar de Eifel; Middelste Bonte Specht, Grijskopspecht, Havik. Vertrek: 6 u. station Lier. Leiding: N. van de Put. Mee te brengen: Picknick (x 2), Verrekijker. Storting van 300 F op P.C.R. 000-0606834-02 van Wielewaal Lier. Einde: 21 u. Lier.
- 16 **Schelde en Leie.** „Zes bossen en twaalf struiken” tocht in de streek ten zuiden van Ronse: Dagtocht te voet! Vertrek: Station van Ronse om 9 u. Leiding: M. Verstraeten. Mee te brengen: Picknick (ook drank), stevig schoeisel, verrekijker. Einde omstreeks 17 u.
- 16 **Scheldeland.** Voormiddag wandeling: Aard-Schellebelle. Vertrek: 8 u. Aard Schellebelle.
- 16 **De Stern.** Wandeling in de Scheldevallei. Dorp Zevergem 9 u.
- 16 **Westkust.** Fluithoek en Noordduinen. Vertrek: Kerk Koksijde Dorp 14.30 u. Leiding: F. Florizoone.
- 18 **Scheldeland.** Plantendeterminatie: D3.34.42. Spoorweg + Toverheksengracht. Vertrek: Overweg - Overbeke om 18.30 u. Leiding: J. van Stiegel.
- 20 **Mechelen.** Bezoek aan het erkend natuureservaat „Mechelsbroek”. Vertrek: Nieuwe sluis op Dijle - 20 u. Leiding: R. Willockx. Einde: 22 u.
- 21 **Westland.** Avondwandeling naar het natuureservaat van De Panne. Vertrek: 19 u. Nieuwerck Markt Ieper. Leiding: C. Beel, eigen wagens.
- 22 **Antwerpen-Centrum.** Avondwandeling in de Kalmthoutse Heide. Vertrek: Kalmthout-station om 20.30 u. Leiding: L. Vergaelen.
- 22 **Kortrijk.** Avondtocht in de Gavers. Vertrek: verzameling om 19 u. op de nieuwe gaverparking gelegen langs de Stasegemsteenweg te Harelbeke. Leiding: D. Dubois.
- 22 **Schelde & Leie.** Inventarisatie en grassendeterminatie in ons reservaat „De langermeersen” te Petegem. Vertrek: Kerk Petegem, Oudenaarde om 14 u. Leiding: K. de Waele, A. de Kimpe, P. Cardon. Mee te brengen: flora, laarzen, loupe. Einde omstreeks 17.30 u.
- 22 **Zwalmvallei.** Zaterdagavondwandeling Bertelbos. Vertrek: 19.30 u. a.d. kerk te Roborst. Leiding: T. de Geyter + G. Eeckhout.
- 23 **Denderland.** Kouterpad Denderleeuw-Welle. Vertrek: kerk Welle om 14 u. Leiding: G. Coene. Mee te brengen: laarzen, kijker. Einde: 17 u.
- 23 **Gent.** Picknicktocht te Huize Lozere. Picknick verzorgd door het bestuur. Inschrijving ter plaatse 140 F. Vertrek: Om 9 u. aan de Kerk van Huise Lozere. Leiding: W. Surens en E. van Renterghem.
- 23 **Klein-Brabant.** Netevallei te Emblem en omgeving. Namiddaguitstap met eigen wagens. Vertrek: 13.15 u. Romeo en 13.30 u. Peleman (Rijksweg). Leiding: S. Verbruggen.
- 23 **Land van Waas-Noord.** Busuitstap naar het Naardermeer en de Ankeveense Plassen met rondvaart per boot op het Naardermeer. Vertrek: Markt - Sint-Niklaas 7 u. Leiding: gidsen ter plaatse. Mee te brengen: verrekijker, laarzen, knapzak. Einde: om 19 u. op de markt te 8 u.
- 23 **Land v. Waas-Zuid** (in samenwerking met Wielewaal - Land van Waas-Noord). Dagtocht naar het Naardermeer (NI.) Bustocht: voor een plaatsje gelieve te telefoneren naar J. D'Hollander tel. 03/770.64.26.
- 23 **Maasland.** Dagtocht Margraten ± 16 km. Vertrek: met eigen auto's. Markt Maasmechelen 8 u. Leiding: M. Stevens. Mee te brengen: picknick.
- 23 **Mechelen.** Bezoek aan de Netevallei rond Heist o/d Berg. Vertrek: Station NMBS Mechelen - 8 u. Parking Lodewijk te Heist. Leiding: M. Geëns. Einde: Station NMBS - 12.30 u.
- 23 **Schelde & Leie.** Familiewandeling in de Scheldebeemden te Petegem met een bezoek aan het reservaat „De Langemeersen”. Vertrek: Kerk Petegem/Oudenaarde om 14.30 u. Leiding: P. Cardon. Mee te brengen: laarzen, verrekijker, veldgidsen. Einde omstreeks 17.30 u.
- 23 **Brussel.** Dagtocht naar Harchies. Een gekend vogelrijk gebied in Wallonië. Vogels uit de rietkraag ooit gehoord? Vertrek om 9 u. 13 u. aan de kerk van Pommeroeul: Snelweg E 10 nemen naar Mons/Parijs, afrit 26 (net vóór de grens). Leiding: J.P. Verduystert, (015/71.24.94). Mee te brengen: laarzen, kijker, telescoop, picknick met drank.
- 24 **Scheldeland.** Plantendeterminatie D3.37.11 Vinkenberg. Vertrek: Schoonaardebrug om 18.30 u. Leiding: J. van Stiegel.
- 25 **Gent.** PWG Streeptocht in hok D3.14.23. Vertrek om 18.30 u. aan het station van Lochristi.
- 26 **Voorkempen i.s.m. Brechtse Heide.** Plantenuitstap in omgeving Anti-Tankkanaal. Vertrek: 19 u. kerk 's Gravenwezel. Leiding: T. Arts.
- 27 **Brugge.** F.T.W.G.-diaavond en spreekbeurt over „Vleermuizen”. Zaal Retorica te St.-Michiels om 20 u. Spreker: R. Vantoree, voorzitter v/d vleermuizenwerkgroep.
- 28 **Westland.** Avondwandeling naar de Blankaart. Vertrek: 19 u. Stationsplein Ieper. Leiding: C. Beel.
- 29 **Denderland.** Natuurbeheerswerken Wellemeersen. (organisatie C.V.N. en V.N.T.). Informatie bij E. de Tre, Moreelstr. 24, 9470 Denderleeuw.
- 29 **Nationale werkgroep botanie.** Wellemeersen: broekbos en hooiland. Vertrek: 9 u. aan het Station van Denderleeuw. Leiding: P. van den Bremt 053/21.36.86. Mee te brengen: Flora's, loupe. Einde: 17 u.
- 29 **Schelde & Leie.** Nationale werkgroep botanie: inventarisatie in de Wellemeersen. Vertrek: Station Denderleeuw om 9 u. Leiding: P. van den Bremt. Mee te brengen: laarzen, flora, loupe, picknick. Einde omstreeks 17 u.
- 30 **Denderland.** PWG. Inventarisatie hok D4.22.11, Schoor Vlassenbroekse polder. Vertrek: Square J. Geerinckx te Aalst (St.-Annakerk) om 8.30 u. Leiding: P. van den Bremt, L. Annaert, C. Breckpot. Mee te brengen: loupe, flora, kijker, laarzen. Einde: 12 u.
- 30 **Kortrijk.** In en rond de Blankaart. Verzameling om 8.30 u. aan de ingang van de Blankaart. Leiding: J.-M. Cottyn.
- 30 **(± 7 u.) t.e.m. 6 (± 20 u.) Oostende.** Buitenlandse reis naar het vijfvergeëld van La Dombes in Frankrijk nabij Lyon. Alle info na inschrijving d.m.v. een voorschot van 1000 F op postrekening van de Wielewaal, Torhoutsesteenweg, 173, Oostende. (Totale reissom: 12.500 F.)
- 30 **Schelde & Leie.** Dagtocht naar het Westvlaamse Heuvelland. Met de autobus indien voldoende belangstelling. Daarom: nu inschrijven bij J. Vanheuverwijn 091/84.43.82. Vertrek omstreeks 7.30 u. Wie inschrijft ontvangt nog een brief met meer gegevens. Leiding: L. Kinds & P. Hubeau. Mee te brengen: picknick, laarzen, stevig schoeisel, verrekijker, veldgidsen. Einde omstreeks 19 u.
- 30 **Brussel.** Namiddagwandeling te Neerijse (Baroniewandeling). Vertrek: om 14.00 u. aan de kerk van Neerijse. Voor openbaar vervoer: leiding contacteren voor evt. afhaling aan een tramhalte of metro. Leiding: E. Buysse. 02/767.77.45 nam. en avond. Mee te brengen: laarzen, kijker.

JULI

- 5 **Westland.** Avondwandeling naar het rijkswoud van Nieppe (N.Fr.). Vertrek: 19 u. Stationsplein Ieper. Leiding: C. Beel.
- 6 **Gent.** WG Botanie ontvangt NWG botanie in hok D3.41.32. Vertrek: Om 9 u. aan de kerk van Eke. Leiding: E.H. J. van den Haute.
- 6 **Schelde & Leie.** Nationale werkgroep botanie. Inventarisatietoetocht in de Scheldevallei. Vertrek: Kerk te Eke om 9 u. Leiding: E.H. J. van den Haute (091/86.12.30). Mee te brengen: picknick, flora, loupe, laarzen. Einde omstreeks 17 u.
- 7 **Denderland.** Osbroek te Aalst. Vertrek Cafetaria Burg. Blanckaertdreef (= zijstraat Parklaan) te Aalst om 10 u. Leiding: P. van den Bremt. Mee te brengen: laarzen, kijker. Einde: 12 u.
- 7 **Gent.** Dagtocht naar Zuid Beveland. Vertrek om 7.30 u. op het St. Pietersplein - Schoolmuseum. Leiding: K. van Beirs. Mee te brengen: Volledige picknick. Enkele gulden voor de overzet.
- 7 **Nationale werkgroep botanie.** Scheldegebied. Vertrek: 9 u. aan de kerk van Eke. Leiding: J. van den Haute 091/86.12.30. Mee te brengen: Flora's, loupe. Einde: 17 u.
- 7 **Zwalmvallei.** Ardennendaguitstap. Vertrek: 7 u. markt te Zottegem, eigen wagens. Leiding: P. Rouckhout.

DE KORHAAN EN OMGEVING GEKLASSEERD ALS LANDSCHAP

Op 23 november 1984 werd ons natuurreserveaat „De Korhaan” en zijn omgeving bij Ministerieel Besluit geklasseerd als landschap, dit in uitbreiding van de klassering van „De Liereman” (8 maart 1940). Hopelijk zal dit bijdragen tot het behoud van deze streek waarin nog mooie heideterreintjes, moerassen en weilanden te vinden zijn.

Dit klasseringsbesluit houdt uiteraard in dat aan de eigenaars een aantal erfdienstbaarheden worden opgelegd, zo ook voor de Wielewaaleigendom „De Korhaan”. Om de beheerswerken in het reserveaat voort te kunnen zetten, werd door ons op 13 februari l.l. bij Minister Poma een aanvraag ingediend, gebaseerd op het beheersplan, om afwijking te bekomen op een aantal beperkingen die in het besluit waren opgenomen.

Gezien de door ons voorgestelde werkzaamheden noodzakelijk zijn voor het voortbestaan van de verschillende vegetatietypen in het reserveaat, heeft de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen onze aanvraag gunstig geadviseerd. Op 28 maart l.l. en kregen we vanwege het Bestuur Monumenten en Landschappen de toelating om de beheerswerken verder te zetten.

G. Luyts, voorzitter NWG Natuurbehoud.

BESLUIT VAN DE VLAAMSE EXECUTIEVE HOUDENDE BENOEMING VAN DE LEDEN VAN DE VLAAMSE HOGE RAAD VOOR NATUURBEHOUD.

De Vlaamse Executieve,

Gelet op de wet van 12 juli 1974 op het natuurbehoud, inzonderheid op artikel 32;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Executieve van 13 februari 1985 houdende regeling van de instelling en de werking van de Vlaamse Hoge Raad voor Natuurbehoud, inzonderheid artikel 3;

Op de voordracht van de Gemeenschapsminister van Ruimtelijke Ordening, Landinrichting en Natuurbehoud;

Na beraadslaging,

BESLUIT:

Artikel 1. - Worden benoemd tot lid van de Vlaamse Hoge Raad voor Natuurbehoud, gekozen uit universitaire en wetenschappelijke instellingen:

- Gabriëls, Jan te Bilzen (Munsterbilzen)
- Goddeeris, Boudewijn te Huldenberg (Ottenburg)
- Kuyken, Eckhart te Beernem
- Roggeman, Walter te Aalst
- Symoens, Jean-Jacques te Brussel
- Van Assche, Cyriel te Bierbeek (Korbeek-Lo)
- Van Autenboer, Tony te Mechelen
- Van der Veken, Paul te Gent (Zwijnaarde)
- Van Hecke, Leo te Willebroek
- Verheyen, Rudi te Antwerpen.

Art. 2. - Worden benoemd tot lid van de Vlaamse Hoge Raad voor Natuurbehoud gekozen uit de particuliere natuurbeschermingsverenigingen:

- Abts, Hugo te Boutersem
- Becuwe, Mark te Diksmuide
- Bergmans, Leon te Peer
- De Smedt, Paul te Heverlee
- Franckx, Henri te Lier
- Huisseune, Daniël te Knokke-Heist
- Suetens, Willy te Boortmeerbeek
- Van Steenberghe, Guido te Antwerpen
- Verbruggen, Marcel te Schilde ('s Gravenwezel)
- Verpraet, Petrus-Louis te Kalmthout

Artikel 3. - Worden benoemd tot lid van de Vlaamse Hoge Raad voor Natuurbehoud op basis van een specifieke deskundigheid:

- Geldhof, Patrick te Beernem
- Tyskens, Renaat te Herent
- Van Gompel, John te Blankenberge
- Van Hecke, Eric te Gent
- Van Miegroet, Marcel te Antwerpen (Berchem)

Artikel 4. - § 1. Wordt benoemd tot voorzitter van de Vlaamse Hoge Raad voor Natuurbehoud:

- Suetens, Willy te Boortmeerbeek

§ 2. Worden benoemd tot ondervoorzitter:

- Gabriëls, Jan te Bilzen (Munsterbilzen)
- Van Steenberghe, Guido te Antwerpen
- Verheyen, Rudi te Antwerpen.

Artikel 5. - De Gemeenschapsminister van Ruimtelijke Ordening, Landinrichting en Natuurbehoud is belast met de uitvoering van dit besluit.

Brussel, 20 maart 1985.

De Voorzitter, G. Geens.

De gemeenschapsminister van Ruimtelijke Ordening, Landinrichting en Natuurbehoud, P. Akkermans.

INTERESSANTE BROCHURES VAN BROEDER COOMANS

Door Br. Coomans zijn volgende werkjes geschreven en met fijn verzorgde tekeningen geïllustreerd. Ze zijn verkrijgbaar aan de lage prijs van 40 F (stencil).

En werkje „Hoe planten drogen en bewaren?” Zeer belangrijk voor die een herbarium moeten samenstellen.

Er wordt behandeld: het te gebruiken materiaal, hoe de planten verzamelen en determineren, hoe ze drogen en op plakken alsook het behouden van de kleuren der planten tijdens en na het drogen der planten, volgens de vernuftige uitvinding van de schrijver zelf. Aangevuld met praktische tips, bijvoorbeeld over het behouden van de kleuren.

2de werkje „Van wier tot varen” in drie deeltjes, 15-17 blz. behandelt zeer bevattelijk de evolutie en de levenswijze der sporeplanten met daarbij heel wat proeven die in ieders bereik liggen.

3de werkje: „Ken je mij... de mossen en varens?” is meer geschikt om te gebruiken op wandeltochten en geeft heel wat informatie over het geheimzinnige van die planten die nooit bloemen dragen.

Zo zijn er twee werkjes verkrijgbaar „Ken je mij, de naaldboom?”. Ze geven een boeiende uitleg over tien verschillende soorten naaldbomen die men in de bossen en parken ontmoet.

Hier wordt heel wat informatie aangeboden over de economische waarde van het hout van deze bomen, maar ook over hun groeiplaats en levenswijze.

En gelijkaardig werkje met als titel: „Ken je mij, de loofboom?”. Dit werkje behandelt de zelfde onderwerpen als vorig werkje „Ken je mij, de naaldboom?” maar bevat 25 blz.

Onlangs kwamen er vijf deeltjes van een groter werk klaar met als titel: „Hoe wilde planten onze groenten werden 10.000 jaar geleden”. De bedoeling van de schrijver is in deze vijf deeltjes de lezer op een beknopte wijze te laten kennis maken met vele planten die wij onder onze maaltijd en daarbuiten gebruiken.

Er werd aandacht besteed aan de geschiedenis van de voedingsplanten: gebruik, veredeling, aanpassing.

Al deze werkjes worden aanbevolen door niemand minder dan Prof. ir. J. Hiemeleers.

Br. E. Coomans geeft over deze onderwerpen ook diavoordrachten en geleide wandelingen.

Wie belangstelling heeft kan zich wenden tot dit adres: Br. E. Coomans, Nobertijnenabdij, Abdijstraat 40, 3180 Westerlo, (014/54.52.21).

Posttarieven: 2 boekjes, 20 F; 5 boekjes, 25 F; meer dan vijf boekjes, 35 F.

NIEUWS UIT ONZE BOEKHANDEL

- * Vanaf nu 10% korting op ALLE boeken, binnen- of buitenlandse, voor onze leden.
- * Catalogus gratis op aanvraag.

OPROEP TOT MEDEWERKING: BROEDGEVALLEN VAN DE BLAUWE REIGER EN BLAUWE REIGERS MET KLEURMERKEN

Voor de vijfde maal wensen we hier een oproep te doen tot medewerking aan een telling van het aantal broedparen van de Blauwe Reiger, en dit voor het broedseizoen 1985. Het voorbije jaar werd een lichte afname van de aantallen vastgesteld, en het zou interessant zijn te kijken in welke mate deze trend zich verderzet, dit laatste zeker na de zeer strenge voorbije winter. Er is steeds gesteld dat dergelijke winters de aantallen broedende Blauwe Reigers sterk kunnen reduceren, en het ogenblik is nu zeer gunstig om dit ook voor ons land na te gaan. Wij hopen dan ook dat iedereen die ergens een kolonie Blauwe Reigers (of solitaire broedgevallen) weet, ons hiervan de exacte plaats en het aantal bezette nesten wil doorseinen. We wensen er op te wijzen dat een bezet nest gekenmerkt wordt door een witgekalkte zone onder het nest. In sommige kolonies kunnen er wel onbezette nesten aanwezig zijn, zeker wanneer de populatie in aantal afneemt, maar deze nesten vertonen nooit die witgekalkte zone op de bosbodem.

Tevens willen we een hernieuwde oproep doen tot aandacht voor Blauwe Reigers met kleurmerken. Vanaf dit jaar zullen we overschakelen op gecodeerde kleurringen, boven de hiel aangebracht. Deze ringen hebben een bepaalde kleur (rood, blauw, geel, groen, wit) naargelang de kolonie van herkomst, en er werd een code van twee letters, cijfers of een combinatie van een letter en een cijfer vertikaal onder elkaar in de ring gegraveerd. Iedereen die een dergelijke gemerkte reiger in het veld waarneemt zou ons veel plezier doen met zijn bevindingen (datum, plaats, provincie, kleur en code en eventueel andere interessante meldingen) door te sturen naar het onderstaande adres. Elke inzender ontvangt een rapportje betreffende de herkomst van de waargenomen vogel.

We willen hierbij reeds iedereen bij voorbaat van harte danken voor de medewerking. We verbinden ons er uiteraard toe onze bevindingen ten gepasten tijde publiek te maken.

J. van Vesseem, Katholieke Universiteit Leuven, Laboratorium voor Ecologie en Faunabeheer, Naamsestraat 59, B-3000 Leuven.

NIEUWE AANKOOP VOOR DE WIELEWAAL-NATUURRESERVATEN

Op vrijdag, 19 april i.l., tekende het dagelijks bestuur bij notaris P. van Ongeval te Wortegem-Petegem de aankoopakte van een hooiland van 54 a 22 ca.

Het perceel ligt in de Langemeersen aan de Schelde en sluit aan bij de stukken, die reeds in ons bezit zijn.

De Wielewaal bezit hier nu in het totaal 2 ha 64 a 96 ca.

Dank aan afdelingen Schelde en Leie voor de financiële tussenkomst en aan J. Vanheeuverswyn voor de bemiddeling.

H. Franckx, algemeen voorzitter

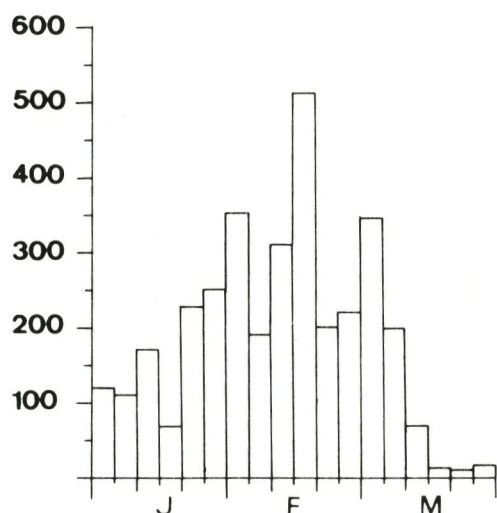

Fig. 5: Fuut: maximale aantallen per pentade van januari tot en met maart 1985.

geven een daling van ongeveer 100 ex. te zien. Vanaf begin februari stijgen de aantallen terug, op 2 februari 354 vogels. In deze periode werd er veel terugtrek gemeld. Op 3 februari 105 ex. naar NO in anderhalf uur te Nieuwpoort, zodat deze piek eerder veroorzaakt wordt door terugtrekkers dan door de voortekens van de tweede koudegolf. Op 10 februari nog slechts 190 ex. in het gebied. Een gedeelte van de pleisteraars is dus blijkbaar terug zuidelijker getrokken. Naar het einde van de tweede koudegolf stijgt het aantal terug. 311 op 14 februari en als hoogste aantal voor de winterperiode 514 ex. op 20 februari. Tot eind februari schommelen de aantallen rond de 200 ex. Op 2 maart terug 345 ex. Vanaf dan dalen de aantallen geleidelijk en worden de meeste vogels op het Insteekdok aangetroffen. De piek begin maart wordt terug veroorzaakt door NO trekkende vogels. Als men de gegevens bekijkt dan moeten de Futen druk heen en weer gevlogen hebben. Op bepaalde dagen (vooral begin februari) vlogen langs de kust evenveel vogels naar NO als naar ZW!

Reeds vroeger werden dergelijke aantallen waargenomen langs de Oostkust. In de winter 1980-1981 overwinterde een groep Futen voor de kust van Knokke-Heist (max. 230 op 1 maart). In februari werd een tweede groep ontdekt voor de kust van Wenduine-Blankenberge, op 13 februari werden hier 650 ex. geteld (Desmet, 1982). Lippens & Wille (1972) vermelden in hun werk als hoogste aantal ± 150 ex. op 10 november 1953 te Koksijde (zeekust) voor België.

Uit de gegevens blijkt dat de Oostkust door de hoge aantallen pleisterende Futen toch wel een bijzondere plaats inneemt binnen de Belgische watervogelgebieden. Het is te hopen dat deze

soort (en andere) verder nauwkeurig gevolgd wordt, zodat kan nagegaan worden of er in de komende winters nog een toename plaatsvindt.

Roodhalsfuut *Podiceps grisegena*

Vanaf november 1984 waren er regelmatig meldingen van 1 exemplaar in Achterhavengebied; tot 20 februari 1985 bleef zeker 1 ex. in het gebied. Op volgende data werden 2 ex. gemeld: 20, 23, 27 januari en 3 februari. Vooral in de Achterhaven op het Insteekdok regelmatig waarnemingen. In de Voorhaven slechts 2 waarnemingen in de laatste decade van januari; vermoedelijk betreft het dezelfde vogels als uit de Achterhaven.

De Roodhalsfuut wordt meestal waargenomen van einde augustus tot soms zeer laat in mei. Meestal zijn het vogels die korte tijd pleisteren. Bij vorst in de winterperiode mag de soort gerekend worden tot een van de vaste gasten, zij het nooit in hoge aantallen (tot 4 ex.). Uitzondering hierop was de winter 1978-1979 (Sys, 1980), die een invasieachtig karakter had. Toen konden zowat op alle plassen exemplaren vastgesteld worden, met toen in het Zeebrugse alleen al 6 ex. Zeker een vijftiental vogels verbleven toen in de regio, mogelijks zelfs meer!

Kuifduiker *Podiceps auritus*

De Kuifduiker verblijft bijna elke winter voor een tijdje in het havengebied, nooit meer dan enkele exemplaren. Is globaal gezien veel zeldzamer dan de Geoorde Fuut.

Op 4 januari 1985 1 ex. Vooral in februari regelmatig waarnemingen. Het is niet altijd gemakkelijk om deze actief foeragerende vogels te vinden op het Insteekdok. Op 3 en 18 februari telkens 2 ex., de rest van de waarnemingen betreft telkens 1 ex. Tot begin maart was er een vogel aanwezig, begin april terug enkele waarnemingen van 1 ex.

In feite werden er voor deze soort geen hogere aantallen genoteerd dan in de vorige (relatief) zachte winters.

Geoorde Fuut *Podiceps nigricollis*

De soort is een regelmatige verschijning in het gebied, vooral in augustus-oktober en april-mei (tot 10 ex.).

In de periode van 6 tot 20 januari 1985 verschillende waarnemingen van 1 à 2 ex. Deze aantallen zijn normaal voor deze periode. Op 3 en 20 februari telkens 1 ex. Uit enkele gegevens bleek dat er nogal wat moeilijkheden waren bij de determinatie doordat ook de Kuifduiker in het gebied verbleef. Alle waarnemingen zijn afkomstig uit de Achterhaven.

Geoorde Fuut *Podiceps nigricollis*, oktober 1980

Foto: R. Pop

Aalscholver *Phalacrocorax carbo*

Vooral in het najaar wordt soms langdurig gepleisterd in de Achterhaven, met als voornaamste verblijfplaats het Insteekdok (15 tot 30 ex.). In het voorjaar zijn de Aalscholvers nooit zo talrijk.

Vanaf december 1984 verbleven er een viertal in het gebied, begin januari 1985 nog slechts 1. Van dan af nam het aantal vogels snel toe onder invloed van de eerste koudegolf. Op 11 januari reeds 11 ex. en de 15de reeds 15 ex., ook de 22ste nog 15 vogels. Waarschijnlijk door de hogere temperaturen eind januari en de eerste dagen van februari verminderde dit tot 6 à 8 ex. Door de tweede koudegolf was er opnieuw een toename naar 12 op 10 februari, 19 op de 11de en niet minder dan 21 vogels de 20ste (meteen het hoogste aantal voor deze winterperiode). Tot begin maart bleven er 12 à 13 ex., er was een geleidelijke afname naar eind maart.

Het langdurig pleisteren van dergelijke aantallen tijdens de winterperiode is uitzonderlijk voor dit gebied en wordt zeker veroorzaakt door de koude, de afgelopen (relatief zachte) winters werden geen of slechts enkele vogels vastgesteld in deze periode. De vogels vertoefden in januari voornamelijk op het Insteekdok en rustten vooral op de vele eilandjes aldaar, de Voorhaven kreeg af en toe bezoek van 1 à 3 ex. In de laatste helft

van februari gebeurde er een „biotoopverschuiving”: toen pleisterden de meeste vogels in de Voorhaven. Favoriete pleisterplaats was de punt van de LNG-beschermdam; daar rustten de vogels op betonblokken. In die periode werd voor het eerst waargenomen dat de vogels ook uitrustten op de 8 m hoge verlichtingspalen, soms 3 op één paal.

De vogels die in de Achterhaven verbleven hadden hun slaapplek in de populieren op de middenberm van de twee afleidingskanalen.

Kuifaalscholver *Phalacrocorax aristotelis*

Vooral in de periode september 1984 tot zeker begin 1985 verbleven bijna constant 1 of meerdere exemplaren in de Voorhaven. Het was de eerste maal dat er zoveel exemplaren pleisterden over een langere periode (Colin & De Schuyter, in voorbereiding).

In december 1984 en januari 1985 werd onregelmatig 1 exemplaar waargenomen (op 3, 26 en 27 december en 1, 18, 19 en 23 januari). Of het hier steeds om dezelfde vogel ging is moeilijk te zeggen. Op 2 februari waren er 2 vogels. Telkens betrof het exemplaren in eerste winterkleed die zich steeds in de Voorhaven ophielden en nogal eens het gezelschap van de Aalscholvers op-

Onvolwassen Knobbelzwaan *Cygnus olor*, Zeebrugge, september 1984

Foto: J. de Ridder

zochten. Vermoedelijk zal de Kuifaalscholver hier in de toekomst jaarlijks kunnen genoteerd worden gezien de uitstekende ligging en de goede, uitgestrekte biotoop.

Knobbelzwaan *Cygnus olor*

De soort wordt gedurende het gehele jaar regelmatig waargenomen, vooral in voor- en najaar.

De waarnemingen komen vooral uit januari en februari 1985 en variëren van enkele tot een 20 ex. De verhouding adult/onvolwassen vogels bedroeg 80,77 %/19,23 %. Opvallend is dat voor de 3 soorten zwanen deze verhouding nagenoeg identiek is! Interessant was wel dat er verschillende groepjes (adulte + onvolwassen exemplaren) gesignaleerd werden met vleeskleurige poten (Poolse variëteit), wat mogelijks duidt op een wilde herkomst van sommige vogels. De meeste Knobbelzwanen verbleven in de Achterhaven op het Insteekdok, Boudewijnkanaal en op weiland in het gezelschap van Kleine en Wilde Zwanen.

Kleine Zwaan *Cygnus columbianus*

De Kleine Zwaan is een jaarlijkse wintergast in de streek en wordt in de winterperiode vrij regelmatig in de

Achterhaven waargenomen. Bij vorst pleisteren er wel eens kortstondig vogels in de Voorhaven (meestal trekkers).

Vanaf 26 oktober 1984 werden de eerste (6) vogels waargenomen in de Achterhaven; dit is vroeger dan normaal. Gedurende november-december verbleef de soort in wisselend (van enkele tot 20 ex.) aantal in het gebied. Op 4 januari 1985 worden er 16 vogels genoteerd, dit aantal stijgt geleidelijk: 21 de 8ste, 25 de 11de en als hoogste aantal 81 ex. op 19 januari 's avonds op het Insteekdok; dit is zowat het hoogste aantal ooit in één groep waargenomen in NW-Vlaanderen. Met het stijgen van de temperatuur in de laatste decade van januari vermindert het aantal vogels, nog 46 op 20 januari en 31 tot eind januari. In februari 35 vogels de 3de en tot de 20ste zijn er nog regelmatig waarnemingen, onder andere nog 17 de 14de. Daarna verplaatste het gros van de zwanen zich naar het poldergebied van Westkapelle-Oostkerke-Hoeke waar ze tot in maart verbleven op weiland. Ook in maart nog verschillende waarnemingen van enkele exemplaren in de Achterhaven. Merkwaardig en laat was wel een onvolwassen vogel vanaf begin april (eind april nog te plaatse) (gezien door N.

Endriatis e.a.), die niet zo best vloog. De groepen bestonden overwegend uit adulte vogels en een gering aantal onvolwassen exemplaren; de verhouding adult / onvolwassen bedroeg 79,17% / 20,83%.

Wilde Zwaan *Cygnus cygnus*

De Wilde Zwaan is één van die soorten die men pas bij echt winterweer bij ons te zien krijgt in redelijke aantallen. Het was dan ook een tijd geleden dat er nog gezien waren in het gebied.

De eerste Wilde Zwanen werden reeds op 7 januari 1985 gezien, namelijk 7 adulte en 4 onvolwassen exemplaren. De eerste dagen verbleven ze meestal in de directe omgeving van de put van Distrigaz, zelfs wanneer deze volledig dichtvroor. De 13de al 13 adulte en de 14de 16 ex. Dit aantal neemt nog toe, 18 ex. de 23ste en als hoogste aantal 22 adulte en 4 onvolwassen ex. de 24ste.

In deze periode foerageerden de vogels meestal op weiland in de Achterhaven, nogal eens samen met Kleine Zwanen en Knobbelzwanen. Vooral 's avonds en 's morgens waren er waarnemingen aan het Insteekdok wat er op duidt dat ze hier de nacht kwamen doorbrengen.

Sommigen hadden in die periode ook nogal wat problemen met het onderscheiden van de verschillende soorten zwanen in de soms grote gemengde groepen, dit bleek duidelijk uit enkele gegevens. Op 6 februari nog 10 ex. en de 14de nog 7 ex. Daarna verplaatsten ze zich naar het poldergebied van Westkapelle-Oostkerke-Hoeke waar ze tot in maart bleven met de andere zwanen. De verhouding adult/onvolwassen bedroeg 83,67%/16,33%.

Bergeend *Tadorna tadorna*

De Bergeend is een jaarvogel in het gebied die vooral in augustus-september vrij talrijk kan zijn (200 ex.).

In december 1984 verbleven er een 30 à 50 ex. in de Achterhaven, dit is een normaal aantal voor de winterperiode.

Door de eerste koude werd de soort opvallend talrijker begin januari, reeds tot 100 vogels op 4 januari 1985 en naar het einde van de eerste koudegolf is er nog een duidelijke toename: 120 de 19de en als hoogste aantal 165 op 23 januari. Tussen de twee koudegolven is er een duidelijke afname van de effectieven naar een 60 ex.

In de tweede koudegolf is er terug een duidelijke toename, 142 ex. op 13 februari en 150 ex. op

Bergeend *Tadorna tadorna*

Foto: M. Raes

20 februari. Daarna volgt een afname (nog 90 op 24 februari) naar een 60 ex. tot ver in maart. In de laatste decade van maart is er een duidelijke toename met o.a. 162 ex. op 30 maart, de volgende dag werd het volledige gebied terug geteld en toen werden nog slechts 86 vogels geteld. De laatste piek is te wijten aan het kortstondig pleisteren van een groep voorjaars-trekkers en aan het bezetten van de broed-plaatsen in die periode.

Tijdens de beide koudegolven werden dus duidelijk hogere aantallen genoteerd, die tevens veel hoger liggen dan de normale winterwaarnemingen. Deze winter was het aantal vogels in Voor- en Achterhaven vrijwel gelijk, in normale winters verblijven 95 % van de vogels in de Achterhaven. De vogels in de Voorhaven houden er een getijderitme op na. Bij laag tij foerageren ze langs de strekdammen op verschillende soorten wieren, bij hoog tij verzamelen ze bovenop de strekdammen.

Smient *Anas penelope*

De soort is bijna een jaarvogel in het gebied, vooral in de harde winters pleisteren er soms vele duizenden in de Achterhaven. Vooral wanneer er meer dan 5.000 in het gebied verblijven zijn er soms grove aantalsoverschattingen.

Het havegebied is de laatste jaren uitgegroeid tot een tijdelijke smientenpleisterplaats van internationaal belang. Een kort overzicht geeft ons de volgende resultaten van de voorbijge mid-winter januaritellingen:

1980/1981: 2.580 ex.
1981/1982: 18.234 ex. (streng winter)
1982/1983: 2.616 ex.
1983/1984: 4.500 ex.
1984/1985: 9.500 ex.

De Smienten nemen toe vanaf oktober 1984 (reeds 970 op 13 oktober). In november en december noteren we 2.500 à 3.500 ex. maar na de koudeinval rond 3 januari 1985 krijgen we een rush van vogels te verwerken waardoor het aantal naar 9.500 ex. stijgt op 13 januari. Ook op andere plaatsen worden in die periode trekkende Smienten naar ZW genoteerd zo o.a. te Nieuwpoort over zee op 6 januari: 300 ex. ZW, 54 ex. ZW op 18 januari, 84 ex. ZW op 19 januari (Zeevogelwerkgroep Nieuwpoort).

Op het einde van januari zijn de aantallen reeds teruggelopen tot 3.000 vogels. Ook de nieuwe koudeperiode in februari brengt geen verhoging meer mee. Vanaf begin maart volgt een snelle afname, eind maart zijn er nog 500 ex. in het gebied geteld.

Het grootste gedeelte van de vogels verbleef in de Achterhaven op weiland. 's Avonds gingen deze slapen op de put van Distrigaz en het Insteekdok. Zoals ook op andere plaatsen (o.a. Oostende) verbleven ook hier soms een paar honderd ex. op zee, meestal kortstondig. Wanneer er veel versto-

ring was in de Achterhaven trokken ze in groepen van honderden naar volle zee (5 km uit de kust!).

Krakeend *Anas strepera*

De Krakeend is bijna het hele jaar door aanwezig, de hoogste aantallen worden meestal in oktober-december vastgesteld.

Dit jaar waren er opvallend weinig in december 1984 en januari 1985. Pas tijdens de eerste koude is er een duidelijke toename merkbaar: 10 vogels op 7 januari, dit neemt toe tot 34 ex. op 19 januari (einde eerste koudegolf). Tijdens de tweede koudegolf ook hogere aantallen met o.a. 31 ex. op 14 februari, eind februari nog enkele exemplaren. In maart worden terug iets hogere aantallen genoteerd, dit door pleisterende voorjaars-trekkers (zie ook Figuur 6 voor het aantalsverloop).

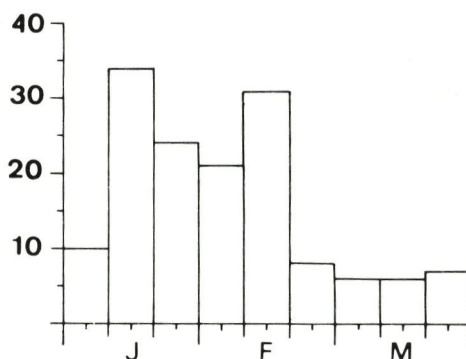

Fig. 6: maximale aantallen per decade van januari tot en met maart 1985.

De hoogste aantallen houden zich normaal op in de Achterhaven rond het Insteekdok. Nu werden de meeste waarnemingen in de Voorhaven verricht in de koudeperiodes. Ze foerageren daar op wieren langs de strekdammen samen met Smient en Meerkoet. Bij ons is het vrij ongewoon dat Krakeenden voor langere tijd op zeewater pleisteren en foerageren. In Zeeland is het zeer gewoon dat de soort bij tientallen in dergelijke biotopen overwinterd. In maart kwamen regelmatig tot 8 ex. foerageren op een voetbalveld te Heist in het gezelschap van Wilde Eenden!

Het is interessant dat de hoogste aantallen telkens in de koudste periode werden genoteerd en dat er een „biotoopverschuiving” gebeurde van de Achterhaven naar de Voorhaven door de aanhoudende koude.

Wintertaling *Anas crecca*

De belangrijkste aantallen werden dit najaar 1984 half oktober genoteerd, 1.208 ex. de 13de. In november bleven de aantallen lager, 650 de 21ste, december geeft normale aantallen, op 3 januari

1985 nog 735 ex. Na de eerste koude daalt dit aantal zeer snel naar de 277 de 5de januari. Op 13 januari nog 150 ex., daarna verdwijnt de Wintertaling bijna volledig uit het gebied. Tijdens de koudste dagen van de eerste koudegolf worden er op sommige dagen zelfs geen gezien! Op 4 februari zijn er terug 138 ex. aanwezig, tot einde maart blijven 40 à 60 ex. in het gebied.

Bij normale zachte winters verblijven soms tot half februari 800 à 900 vogels op de opgespoten terreinen, na een maximum van 1.400 ex. in oktober-november. Door de eerste koudegolf verdwenen de meeste vogels reeds in de eerste decade van januari uit het gebied, waarschijnlijk door het snelle dichtvriezen van de vochtige terreinen en door het pak sneeuw dat er viel.

De voorjaars trek geeft hier meestal geen aanleiding tot duidelijke doortrekpieken, wat ook dit voorjaar het geval was. In de Voorhaven werden op de koudste dagen enkele exemplaren opgemerkt langs de strekdammen, meestal enkelingen, eens 3 exemplaren.

Wilde Eend *Anas platyrhynchos*

Naargelang de geschiktheid van enkele terreinen in de Achterhaven komt de soort massaal of slechts in zeer klein aantal voor. De hoogste aantallen kunnen soms reeds in augustus-september genoteerd worden, zeer grote aantallen (meer dan 5.000 ex.) worden doorgaans in de winterperiode vastgesteld en dan nog vooral bij vorst.

Het was pover gesteld met de Wilde Eend voor de winterperiode, na een maximum van 3.989 ex. op 9 december 1984, daalde dit aantal aanzienlijk. Tot het einde van januari 1985 verblijven in de Achterhaven slechts zeer kleine aantallen, die na de eerste koudeperiode iets opliepen: van een 75 naar 240 ex. Ook begin februari nog 339 (de 3de), daarna terug een daling naar een 200 vogels in het begin van de tweede koudegolf. Naar het einde van de tweede koudegolf stegen de aantallen terug naar een 303 ex. (de 20ste); dit bleef gelijk tot begin maart.

De voorhaven werd deze winter regelmatig bezocht door Wilde Eenden en was vooral gedurende de koude erg in trek. De aantallen lagen dan ook veel hoger dan in vorige winters. Reeds in december zijn er constant 25 à 50 ex. aanwezig. In de eerste koudegolf schommelt het aantal tussen 71 en 97, als hoogste aantal voor die periode 323 op 19 januari. Tussen de twee koudeperiodes terug lagere aantallen, van enkele tot 63 vogels. Tijdens de tweede koudegolf zijn er opnieuw meer aanwezig, meestal tussen de 100 en 200, een nieuwe piek wordt genoteerd op 14 februari met 216 ex. Daarna volgt een snelle afname. Tot eind maart blijven er enkele ter plaatse.

Uit de gegevens blijkt dat het mogelijk is dat de vogels bij vorst van de Achterhaven naar de

Voorhaven trekken, en omgekeerd bij het stijgen van de temperatuur. Dit blijkt ook uit de totaal-tellingen die voor het gebied in zijn geheel vrij constante aantallen geven. In de Voorhaven kwamen er ook regelmatig exemplaren pleisteren die boven zee op trek waren, en zo de reeds bestaande groep vervoegden.

Pijlstaart *Anas acuta*

De trek van deze soort kwam dit najaar pas half november goed op gang zodat pas begin december redelijke aantallen werden waargenomen, onder andere 125 op 9 december. Gedurende de volledige maand bleven meer dan 100 ex. ter plaatse door het zachte weer. Door daling van de temperatuur begin januari trekken de pleisteraars uit het gebied weg, met nog slechts 25 op 3 januari 1985. Deze vogels werden spoedig vervangen door noordelijke vogels, tijdens de eerste koudegolf met 83 ex. op 4 januari en maximaal 88 ex. op 11 januari. Bij het verhogen van de temperatuur eind januari-begin februari slinkt dit aantal tot 16 vogels op 30 januari. Vanaf de eerste vorst begin februari namen de aantallen terug snel toe: 67 op 3 februari, 80 op 10 februari, en niet minder dan 128 op 13 februari. Door het bijna totaal dichtvriezen van het Insteekdok (waar de meeste vogels pleisterden) zijn er de 20ste nog slechts 45 aanwezig. Ten gevolge van de hogere temperaturen komt de voorjaars trek eind februari op gang en stijgen de aantallen terug: o.a. 71 ex. op 26 februari, 75 ex. op 2 maart, daarna neemt het aantal vogels af. Half maart zijn er nog een 25-tal en enkele vogels eind maart.

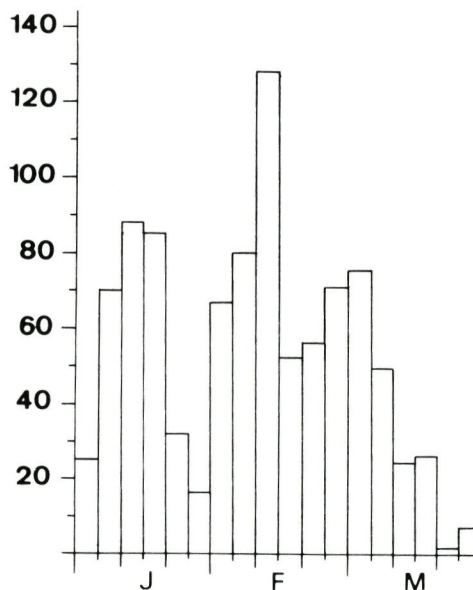

Fig. 7: Pijlstaart: maximale aantallen per pentade van januari tot en met maart 1985.

In normale winters foerageert de Pijlstaart vooral op drassige opgespoten terreinen en weilanden. Door de vorst en de sneeuw verbleven ze vooral op de ondiepe plaatsen in het Insteekdok waar ze al grondelend hun voedsel bemachtigden. Enkele vogels werden tijdens de koudste dagen in de Voorhaven bemerkt, meestal was hun verblijf daar slechts van korte duur.

Voor het aantalsverloop zie ook Figuur 7.

Zomertaling *Anas querquedula*

Van begin maart tot in oktober kan de Zomertaling regelmatig waargenomen worden in de Achterhaven op drassige terreinen. Vooral in juli tot half september kunnen er soms enkele tientallen geteld worden.

Op 2 maart 1985 werd het eerste paartje waargenomen, dit is 2 dagen vroeger dan vorig jaar. Toch is dit een vrij vroege aankomstdatum. Tot eind maart werd vooral een mannetje regelmatig geobserveerd in het gebied. De soort was minder talrijk in deze periode dan in vorige jaren. Gezien het overwinteringsgebied van de soort, dat vooral ligt van NW-Afrika tot Guinea en van Egypte tot Zuid-Rhodesië en Botswanaalands (Betshuanaland) en Zuid-Azië, is het niet mogelijk de lage aantallen in verband te brengen met het winterweer. De oorzaak moet ons inziens gezocht worden in de jaarlijkse fluctuaties van de soort (Bauer & Glutz van Blotzheim, 1968).

Slobeend *Anas clypeata*

De hoogste aantallen worden meestal in oktober-november genoteerd in de Achterhaven. Deze vallen vrijwel altijd samen met het hoogtepunt van de najaarstrek, soms tot 600 ex. De Voorhaven is van zeer weinig belang voor deze soort.

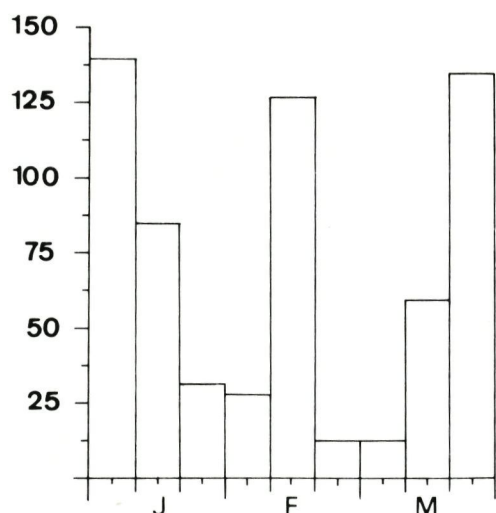

Fig. 8: Slobeend: maximale aantallen per decade van januari tot en met maart 1985.

Half november 1984 werden 180 ex. genoteerd, het hoogste aantal voor de winterperiode. In december slechts lage aantallen. Vrij plotseling wordt op 3 januari 1985 een nieuwe piek genoteerd van 140 vogels. Een voorbode van de koude? Tijdens de eerste koudegolf vermindert dit tot een 80 vogels. Eind januari-begin februari pleisteren er nog zeer weinig, een dertigtal. Tijdens de tweede koudegolf stijgt het aantal zeer snel: 128 op 13 februari, op 14 februari nog slechts 8 (!) vogels ter plaatse. Tot half maart blijven de aantallen zeer laag, daarna is er een toename onder invloed van de voorjaarsstrek; onder andere 60 op 17 maart, 53 op 30 maart en 137 op 31 maart (telkens gegevens van totaal-tellingen). Het aantal steeg eind maart dus gevoelig van de ene op de andere dag. Voor het aantalsverloop zie ook Figuur 8.

Het verdwijnen van de soort tijdens de koudegolven viel telkens ongeveer samen met de koudste temperaturen.

Krooneend *Netta rufina*

Deze zeldzame soort wordt bijna jaarlijks in de streek waargenomen. Opvallend veel vallen Krooneendwaarnemingen samen met vorstperiodes. Dit duidt er mogelijk op dat het in die periode gaat om vogels die in Nederland hun overwinteringsplaatsen verlaten hebben door de koude.

Op 8 januari 1985 1 mannetje en op 12 januari 1 ex. in de Achterhaven. Deze gegevens vormen een goede aanvulling van de bestaande winterwaarnemingen in de regio.

Uitzonderlijk voor het gebied was het verblijf van 8 vogels in augustus 1984.

Tafeleend *Aythya ferina*

De Tafелеend is een jaarvogel in de Achterhaven, die vooral pleistert op enkele opgespoten terreinen en de put van Distrigaz. Naargelang de weersgesteldheid in de winter kunnen de aantallen geweldig schommelen, gaande van enkele tientallen tot meer dan 1.000 ex. Het hoogste aantal ooit genoteerd voor het gebied was 1302 ex. op 2 januari 1982 tijdens een koudeperiode.

December 1984 kende eerder een rustig aantalsverloop (een 100-tal), tot de koudeinval in de eerste helft van januari 1985. We noteren een gevoelige toename vanaf 7 januari: 239 ex. Op 8 januari reeds 539, 844 op 11 januari, 1.564 op 19 januari en niet minder dan 2.195 op 23 januari (een historisch hoogtepunt voor de Tafелеend in NW-Vlaanderen). De meeste tellers hadden toen zelfs de moed niet om de soort te tellen die in dichte pakken langs het Boudewijnkanaal verbleef. Dit aantal werd nooit eerder in het gebied bereikt. Met het einde van de eerste koudegolf verdwijnen de grootste aantallen, nog 303 op 30 januari. De tweede koudeinval — die vooral in de tweede decade van februari huishoudt —

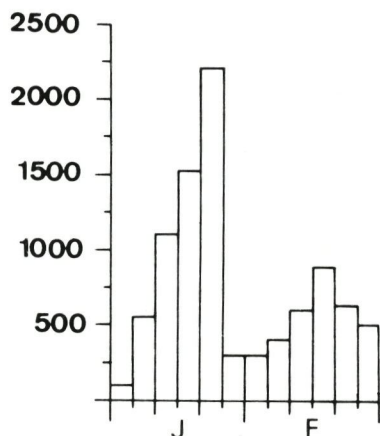

Fig. 9: Tafeleend: maximale aantallen per pentade voor januari en februari.

brengt een nieuwe toename van de soort teweeg, zij het minder spectaculair. Op 20 februari wordt een maximum van 748 ex. bereikt. Naar het einde van deze koudeperiode is er terug een snelle afname, op 24 februari 287 ex. Maart brengt terug normale aantallen: 295 op 3 maart, 116 op 10 maart, 80 op 30 maart. Zie ook Figuur 9 voor aantalsverloop.

Zoals gewoonlijk verbleven tijdens de winter de Tafeleenden in de Achterhaven. Een belangrijke rol speelden het Boudewijnkanaal en het Insteekdok op de koudste dagen. Toen verbleven ook tot een paar honderd vogels in de Voorhaven, wat anders vrij uitzonderlijk is. Het is de tweede maal dat meer dan duizend vogels in de Achterhaven voor langere tijd pleisterden tijdens koudeperiodes. Vermoedt wordt dat dit gebied zijn opvangfunctie zal behouden bij dergelijk weer voor deze en andere soorten, niettegenstaande een voltooiing van de havenwerken.

Witoogeend *Aythya nyroca*

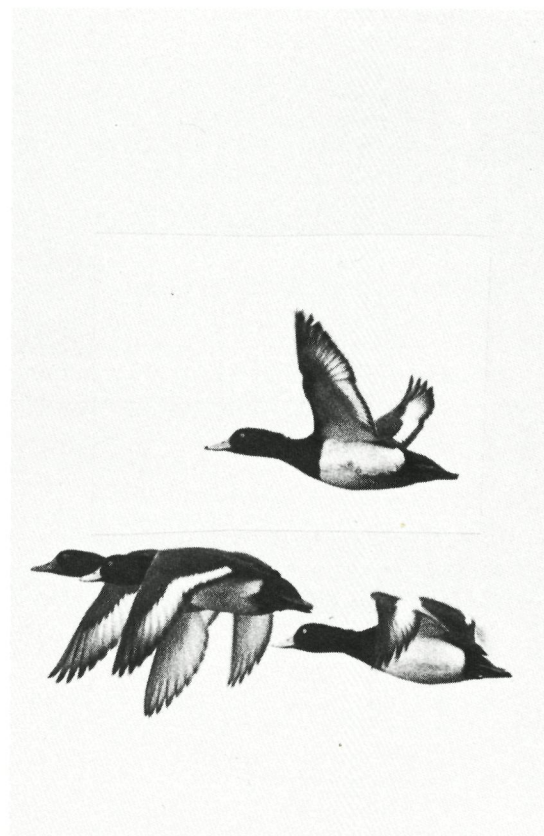
De Witoogeend wordt jaarlijks waargenomen in de regio, doch blijft bijzonder zeldzaam.

Op 28 december 1984 1 exemplaar waargenomen aan het Boudewijnkanaal te Lissewege, doch waarschijnlijk ging het om een geleewiekte vogel. In januari werd minstens eenmaal een vogel opgemerkt op het Boudewijnkanaal, waarschijnlijk hetzelfde exemplaar, waarvan de wilde herkomst dus sterk in twijfel moet worden getrokken.

Kuifeend *Aythya fuligula*

Deze is een jaarvogel in het gebied, waarvan de aantallen in de winterperiode vooral afhankelijk zijn van de weersgesteldheid. De aantallen zijn bijna altijd lager dan van de Tafeleend in de winterperiode.

December 1984 gaf lage aantallen (20 à 50 ex.). Pas wanneer het goed begon te vriezen in januari

Kuifeenden *Aythya fuligula*

Foto: P. Munsterman

1985 kwam er schot in de zaak. Van 170 de 7de naar 376 de 8ste stijgt dit aantal verder naar 473 op 11 januari, 566 op 14 januari, 1.163 op 17 januari en bijna een verdubbeling met slechts 2 dagen verschil, namelijk 2.172 ex. op 19 januari. Terug een historisch hoogtepunt voor de streek en waarschijnlijk één van de grootste concentraties ooit in België vastgesteld in één gebied! Op 23 januari nog 2.000 vogels. Daarna volgt een snelle daling door het stijgen van de temperatuur. Eind januari nog 450, de eerste dagen van februari 210 à 250. De tweede koudegolf geeft terug een zeer snelle stijging. 1000 op 13 februari en nog 595 op 18 februari, eind februari een daling naar ongeveer 150 ex. Tot eind maart verblijven er nog een 50-tal.

Nooit tevoren werd zo'n grote groep Kuifeenden in de regio waargenomen. Het hoogste aantal dat vroeger bereikt werd in het gebied was 593 ex. op 14 januari 1982. Wat betreft de opvangfunctie in de toekomst van het terrein voor deze soort geldt dezelfde opmerking als bij de Tafeleend. De vogels verbleven vooral in de Achterhaven op het Insteekdok, Boudewijnkanaal en Filipsdok. Aan het Filipsdok is een graanoverslagbedrijf gevestigd waar nogal wat graan in het water gemorst

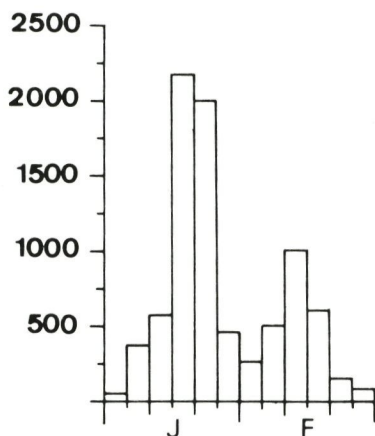

Fig. 10: Kuifeend: maximale aantallen per pentade voor januari en februari 1985.

wordt. De Kuifeenden maakten hier met honderden exemplaren tegelijk, samen met de talrijke Meerkoeten, gretig gebruik van deze aanvullende voedselbron.

Topereend *Aythya marila*

Vooraf in strenge winters wordt de soort regelmatig waargenomen. De laatste jaren zijn er opvallend veel zomerwaarnemingen. Zelden meer dan 15 exemplaren.

Samen met de zaagbekken breekt de Topereend alle records voor de regio, dit vooral dankzij het regelmatig tellen van de kuststrook. Reeds van in december 1984 verbleef een groepje in de Achterhaven op het Insteekdok, o.a. 14 op de 2de, anders meestal een tiental. Begin januari 1985 zijn er 4 ex. aanwezig. Naarmate het kouder wordt stijgt het aantal Topereenden onverwacht tot voorheen ongekende aantallen, met een eerste piek van 191 ex. op 19 januari juist na de koudste dagen van de eerste koudeperiode. Tijdens de „warme” dagen van eind januari-begin februari viel dit terug tot 54 op 29 januari en 46 op 3 februari.

Tijdens de tweede koudeperiode is er terug een duidelijke toename: 72 op 10 februari, 212 op 14 februari, en als hoogste aantal 310 (!) op 20 februari, nog 205 op 23 februari. Daarna neemt het aantal snel af met nog 80 vogels op 2 maart. Tot eind maart blijven 15 à 20 ex. ter plaatse.

Zolang de vogels in de Achterhaven verbleven en in de Voorhaven tussen de strekdammen pleisterden leverde het tellen geen problemen op. De vogels waren opvallend mak, vooral in groep, en verbleven in het gezelschap van Eiders, Futen, Middelste Zaagbekken, Kuifeenden, Tafeleenden en Brilduikers. Vooral in februari verbleven de meeste Topereenden in volle zee ten zuidwesten van de punt van de westelijke havendam. Door de grote afstand moest vaak gebruik gemaakt worden van een lichtsterke telescoop (Kowa TSN-1

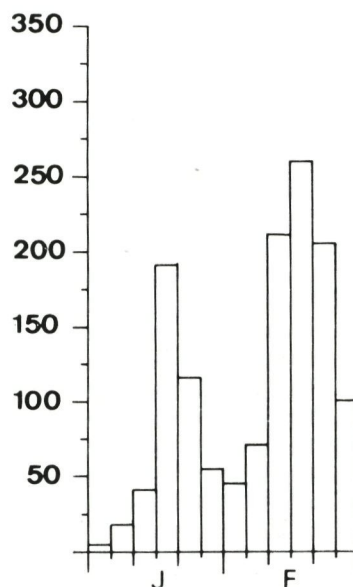

Fig. 11: Toppereend: maximale aantallen per pentade voor januari en februari 1985.

met zoom 20-60 x of Habicht), anders was nauwkeurig tellen niet doenbaar. Het aantal exemplaren in mannetjeskleed bedroeg in de grote groepen (meer dan 100 ex.) bijna steeds 40 %. Lippens & Wille (1972) geven als hoogste aantallen voor België: groepen tot 40 ex., maximum 400 te Oostende (zeekust) op 16 februari 1956. Ook dit maximum werd deze winter aan de Belgische kust hoger bevonden (De Schuyter, in voorbereiding).

De waargenomen aantallen in het havengebied zijn dus bijzonder hoog en tevens is het de eerste maal dat een groep van dergelijke omvang voor langere tijd verblijft aan de Belgische kust!

Eider *Somateria mollissima*

Deze typische vogel van de kust is een jaarvogel in het havengebied met als bijzonderste pleisterplaats de Voorhaven. Naargelang het seizoen schommelt het aantal tussen een tiental en een honderdtal.

Vanaf begin december 1984 tot begin januari 1985 verblijven er 26 à 32 ex. in de Voorhaven. Vanaf de eerste koudeinval neemt het aantal vogels toe: 66 op 13 januari, het hoogste aantal 106 ex. op 20 januari valt samen met het einde van de eerste koudeperiode. Met het stijgen van de temperaturen eind januari-begin februari valt dit terug naar een dertigtal. Tijdens de tweede koudeperiode wordt opnieuw een piek genoteerd van 103 ex. op 20 februari, daarna blijven de aantallen vrij stabiel met een 60 à 100 ex. Voor het aantalsverloop zie ook Figuur 12.

Alhoewel Eiders wat hun voedsel betreft (krabben, zeesterren, schaaldieren) onafhankelijk zijn van

Eiders *Somateria mollissima*

Foto: R. François

de weersomstandigheden blijkt dat er bij strenge vorst toch zeer duidelijk hogere aantallen pleisteren in het gebied. De soort zal dus wel voor strenge vorst gevoelig zijn. Tijdens de koudste dagen waren er trouwens verschillende vondsten van dode exemplaren die niet met stookolie besmeurd waren. Dit blijkt ook uit hetgeen in

Lippens & Wille (*l.c.*) staat: „Overwegend standvogel, die soms echter grote afstanden aflegt, onder invloed bv. van plotse vorst”.

In het gebied verbleef half februari ongeveer 1/6 van de totale populatie die toen langs de Belgische kust pleisterde (De Schuyter, in voorbereiding).

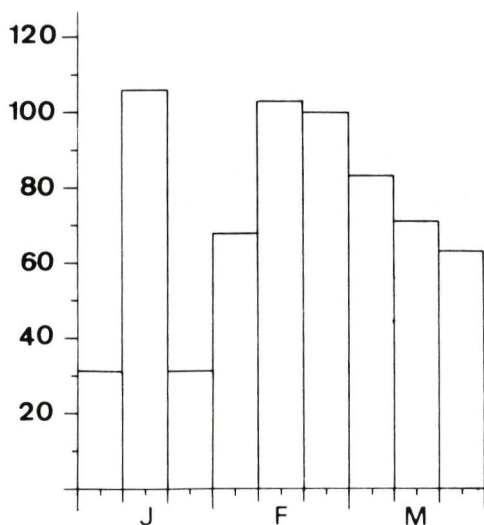

Fig. 12: Eider: maximale aantallen per decade van januari tot en met maart 1985.

Ijseend *Clangula hyemalis*

Bijna jaarlijks pleistert er 1 exemplaar voor korte tijd in het gebied. Wanneer er regelmatig getrekteld wordt zijn er eveneens regelmatig waarnemingen. Er is één zomerse geval voor het gebied.

Op 6 januari werden er 2 ex. waargenomen in de Voorhaven (C. Beel).

In tegenstelling met de winter 1983-1984 die een eerder invasieachtig karakter had (Bultinck, 1985) voor NW-Vlaanderen waren er nu amper waarnemingen van de Ijseend.

Zwarte Zeeëend *Melanitta nigra*

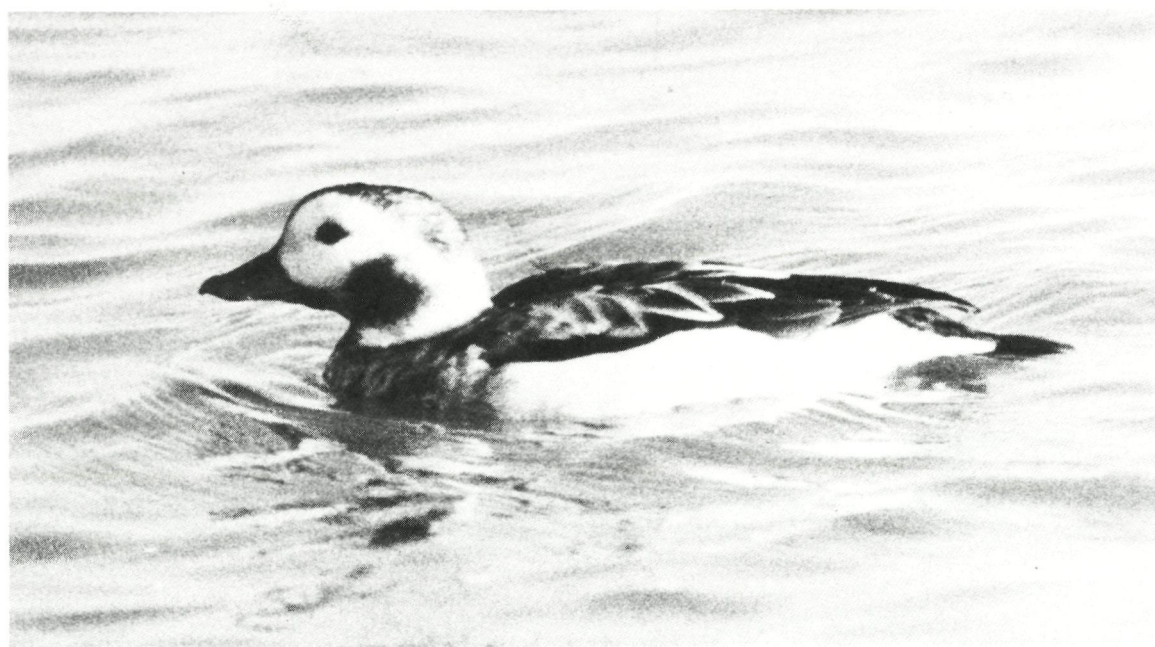
Tijdens de winterperiode worden van deze soort regelmatig enkele exemplaren waargenomen. Er worden nooit hoge aantallen pleisteraars vastgesteld, niettegenstaande het feit dat op sommige dagen soms honderden vogels langstrekken.

Voor van eind december 1984 tot begin maart 1985 zijn er gegevens. De meeste zijn afkomstig uit januari. Belangrijkste waarnemingsplaats is het

IJseend *Clangula clangula*, mannetje en wijfje, januari 1984

Foto: A.B. van den Berg

IJseend *Clangula clangula*, Oostende, januari 1981

Foto: R. François

Insteekdok in de Achterhaven, waar 1 à 3 vogels verblijven in januari. In de Voorhaven zijn er sporadisch meldingen van enkelingen, 3 ex. op 26 december en 5 ex. op 2 maart. 59,62 % van de gegevens had betrekking op exemplaren in wijfjeskleed.

Grote Zeeëend *Melanitta fusca*

Deze winter zijn er opvallend veel waarnemingen van deze toch wel anders schaarse zeeëend. In het totaal liggen er 21 waarnemingen voor van pleisteraars. Dit is uitzonderlijk hoog. Verder is er ook nog 1 vondst. Opvallend is nu het zeer hoog percentage exemplaren in mannetjeskleed, niet minder dan 87,5 %.

Op 2 december 1984 1 paartje dat kort pleisterde en dan verder naar ZW trok. Vanaf 25 december tot 3 februari 1985 werd regelmatig een mannetje waargenomen in de Voorhaven, ook tweemaal in de Achterhaven. Op 18 december en 3 februari kreeg deze het gezelschap van een wijfje. Op 11 februari was er een vondst van een dood mannetje op het strand tegen de westelijke

havendam. Tenslotte nog een mannetje op 18 en 24 februari in de Voorhaven.

Ook op andere plaatsen langs de Belgische kust werden in januari en februari opvallend meer waarnemingen verricht dat in vorige winters. De koude heeft er blijkbaar voor gezorgd dat er meer vogels langs onze kust verbleven dan bij zacht weer.

Brilduiker *Bucephala clangula*

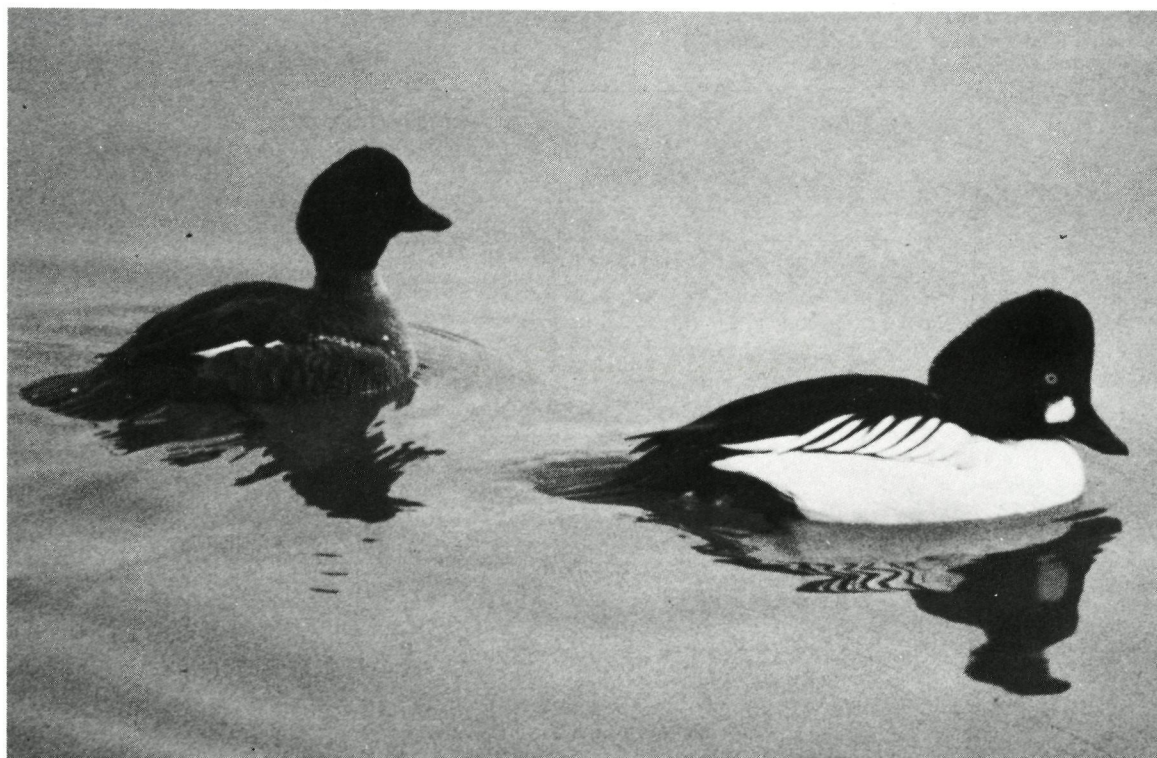
Deze vogels worden pas echt talrijk bij echt winterweer. In normale winters verblijven er tot een 20 exemplaren, in vroegere harde winters tot 60 ex. De eerste vogels komen in het najaar meestal aan in de loop van oktober, uitzonderlijk reeds eind augustus, en blijven hier meestal tot in april, soms in mei (er is 1 juni-gegeven).

Half december 1984 verbleven er $\pm$ 15 Brilduikers, wat normaal is. Van bij het begin van de eerste koude lopen de aantallen op: 10 januari 1985: 28, 14 januari: 62, om op 19 januari een eerste piek te bereiken met 71 ex. Eind januari-begin februari schommelen de aantallen nogal tussen 39 en een

Grote Zeeëend *Melanitta fusca*, winter 1979

Foto: P. Munsterman

Brilduikers *Bucephala clangula*, Oostende, januari 1985

Foto: R. François

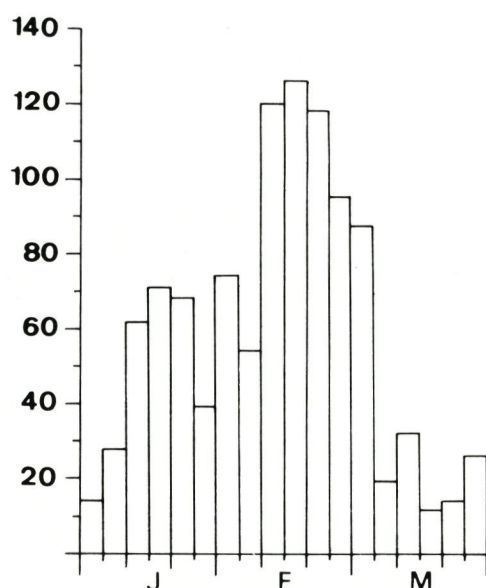

Fig. 13: Brilduiker: maximale aantallen per pentade van januari tot en maart 1985.

70-tal ex. Door de tweede koudeperiode stijgt het aantal terug snel naar 120 ex. op 14 februari,

daarna blijven de aantallen vrij stabiel met 126 (hoogste aantal) op 20 februari en 118 op 23 februari. Eind februari-begin maart is er een snelle daling met nog 19 vogels op 3 maart. Voor de rest van maart is er een verdere daling met nog 19 vogels op 8 maart. Voor de rest van maart blijven de aantallen schommelen tussen de 12 en 26 ex. (30 maart). Op 31 maart zijn er nog 10 aanwezig. Het gros van de vogels houdt zich op in de Achterhaven. Tijdens beide koudeperiodes en begin maart verblijven er ook in de Voorhaven, maximaal 29 op 20 februari. Voor het aantalsverloop zie ook Figuur 13. 126 ex. op 20 februari is het hoogste aantal dat ooit in het gebied waargenomen werd en in NW-Vlaanderen. Opmerkelijk is ook dat het hier echt goed moet vriezen eer de vogels langdurig op zee blijven pleisteren, terwijl er toch frequent groepen op zee verblijven in Zeeland. De verhouding mannetjes / wijfjes of onvolwassen bedroeg: 8,46% / 91,54% (n = 898).

Nonnetje *Mergus albellus*

Van elke winter liggen er de afgelopen jaren nonnetjes-waarnemingen voor; meestal gaat het om geringe aantallen. Bij vorst kan het aantal wel gevoelig toenemen tot een 50 vogels, uitzonderlijk meer dan 200. Meestal

Nonnetjes *Mergus albellus*, januari 1985

Foto : J. de Ridder

gaat het om vogels in wijfjeskleed, het aantal mannetjes is steeds gering.

Eind december 1984 waren er sporadisch al waarnemingen. Vanaf de eerste koude is er een duidelijke toename te constateren: 19 op 3 januari 1985, 24 op 5 januari, 29 op 6 januari, 35 op 8 januari, 56 op 10 januari, 68 op 11 januari, 80 op 13 januari, 141 op 14 januari, 401 op 16

januari, 504 op 17 januari, 670 op 18 januari, en niet minder dan 845 Nonnetjes op 22 januari, een uniek gebeuren in de Belgische ornithologische geschiedenis! De volgende dag zijn er nog 600 aanwezig, daarna volgt een snelle afname naar 200 eind januari en nog 18 op 4 februari. De tweede koudegolf geeft minder hoge, doch nog steeds interessante aantallen te zien: 30 op 10 februari, 59 op 11 februari, 64 op 14 februari, 185 op 18 februari, daarna volgt een daling: nog 144 ex. op 24 februari en 109 op 26 februari. In maart dalen de aantallen verder: 99 op 2 maart, nog slechts 6 op 5 maart, nog korte tijd blijven enkele vogels in het gebied aanwezig. Voor het aantalsverloop zie ook Figuur 14.

Deze winter zijn er naar Belgische maatstaven voor deze soort zeker enkele records gevestigd: 845 ex. in een gebied bij ons is uniek. De vorige grootste groepen waargenomen in België bedroegen telkens 61 ex. (Lippens & Wille, l.c.).

De 1 % norm voor Nonnetje bedraagt: 200 ex. Op een bepaald ogenblik verbleef hier dus ongeveer 4 % van de NW-Europese winterpopulatie. Hierdoor is het gebied van internationaal belang (1 % is voldoende)! Het is de eerste keer dat groepen van dergelijke grootte langdurig verblijven in België. De verhouding ♂/♀ bedroeg 16,68% / 83,32%. De meeste vogels hielden zich op in de Achterhaven op het Insteekdok, het Boudewijnkanaal en het Filipsdok, sporadisch in de Voorhaven wanneer het zeer koud was. In maart verbleven er veel op smalle sloten in de resterende polders van het gebied waardoor tellen moeilijk werd. 's Avonds verzamelden de vogels zich op slaappleatsen van een paar honderd

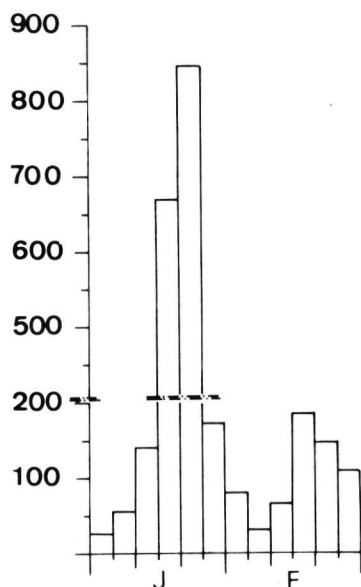

Fig. 14: Nonnetje: maximale aantallen per pentade voor januari en februari 1985.

vogels langs het Boudewijnkanaal, in het Insteekdok en soms op het Filipisdok of de put van Distrigaz. Er was geen vaste slaapplek; meestal waren ze een half uur voor zonsondergang aanwezig.

De aantallen lopen voor de eerste koudegolf eerst geleidelijk en dan zeer snel op naar een piek van 845 ex. De warme dagen tussen de koudeperiodes geven zoals bij enkele andere soorten duidelijk lagere aantallen. De tweede koudeperiode geeft terug een relatief snelle stijging, maar het piekaantal is veel lager, namelijk 185 ex. De vogels verdwenen zeer snel uit het gebied, in andere winters blijven soms exemplaren tot in april aanwezig.

Middelste Zaagbek *Mergus serrator*

De Middelste Zaagbek is hier een regelmatige verschijning als wintergast en in het bijzonder tijdens strenge winters, bijvoorbeeld de winter 1981-1982: van de 68 overwinteraars in Vlaanderen verbleven er toen 31 in het Zeebrugse havengebied (Desmet, 1983). Reeds twee maal overzomerden hier exemplaren!

In december 1984 regelmatig waarnemingen van enkele exemplaren. Met de koude in januari 1985 kwam er nogal wat verandering in de aantallen: 12 op 3 januari, 22 op 15 januari, 8 op 20 januari, 102 op 24 januari en niet minder dan 132 als piek in de eerste koudeperiode. Deze piek vindt zijn oorsprong in de drukke terugtrek in die periode. Begin februari volgde dan ook een snelle daling naar een twintigtal op 10 februari.

Het moest in februari enkele dagen vriezen eer er terug wat verandering kwam in de aantallen. Pas op 13 februari terug 50 ex. Daarna volgt een opzienbarende toename in korte tijd voor deze soort: 170 op 14 februari, 260 op 18 februari, niet minder dan 362 ex. op 20 februari!

Op 23 februari nog 254 ex. en op 3 maart nog 184

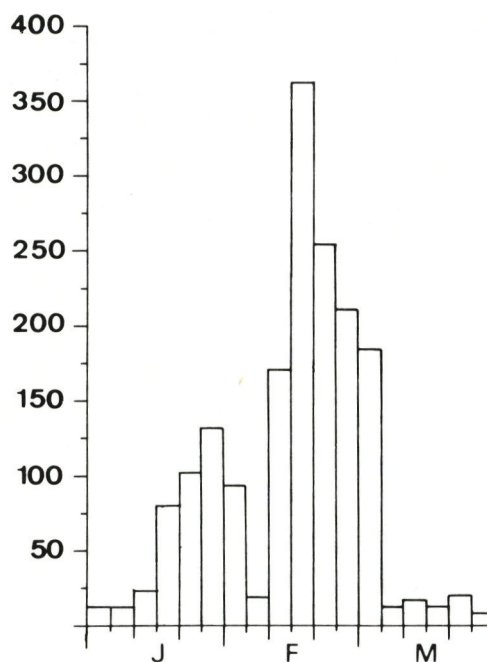

Fig. 15: Middelste Zaagbek: maximale aantallen per pentade van januari tot en met maart 1985.

ex. Daarna volgt een snelle afname. Na half maart verblijven er nog een gering aantal op het Insteekdok. Voor het aantalsverloop zie ook Figuur 15.

Voor deze winterperiode noteren we het ongehoorlijk hoge aantal van 362 pleisterende ex. op 20 februari in het havencomplex. Het gros van de zaagbekken verbleef in de Achterhaven (maximum 287 ex. op 20 februari).

Ook de voorhaven speelde voor deze soort een niet onaardige rol. De soort was deze winter

Middelste Zaagbekken *Mergus serrator* (balts!), Oostende, februari 1985

Foto: R. François

nochtans laattijdig aangekomen door het zachte najaarsweer. Tijdens de eerste koudeinval dan uiteindelijk een toename tot 80 ex. op 19 januari. Het is echter pas na de koudegolf dat we 132 ex. noteren op 29 januari, dan snel afnemend. Tijdens de tweede koudeperiode wordt het hoogtepunt van 362 ex. pas op het einde genoteerd.

Voor zover kon nagegaan worden betreft 362 ex. de grootste concentratie die ooit in België werd vastgesteld. Lippens & Wille (*l.c.*) geven als grootste concentratie voor België 180 vogels op 18 februari 1956.

Verschillende vogels werden tijdens de koudste dagen dood gevonden, zodat mag verondersteld worden dat de Middelste Zaagbek toch ook gevoelig is voor langdurige koude.

De verhouding mannetjes/wijfjes bedroeg: 33,56%/66,44% (n = 1466).

Grote Zaagbek *Mergus merganser*

De Grote Zaagbek is doorgaans de zeldzaamste in het gebied van de zaagbekken. Oorzaak hiervan is dat de soort in de streek een duidelijke voorkeur heeft voor zoet water en het brakke tot zoute water mijdt. Doorgaans verblijven hier tijdens de winter slechts incidenteel exemplaren, bij vorst soms een twintigtal.

Ook nu duurde het een tijdje eer de Grote Zaagbek in het gebied werd waargenomen. Pas op 11 januari 1985 een eerste ex., op 15 januari nog maar 30 vogels. Het duurt dus lang eer er een duidelijke reactie komt door de langdurige koude. Op 16 januari zijn er vrij plots 333 ex., 728 ex. op 18 januari en niet minder dan 851 ex. op 20

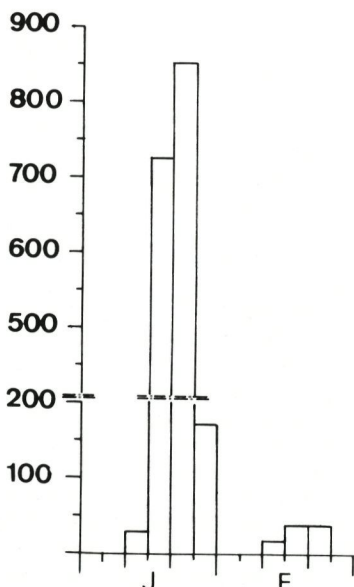

Fig. 16: Grote Zaagbek: maximale aantallen per pentade voor januari en februari 1985.

januari, weerom een historisch aantal in de Belgische ornithologische geschiedenis!

In de warmere dagen tussen de koudeperiodes volgt er een daling: nog 167 op 28 januari. In de eerste tien dagen van februari bijna geen gegevens meer. Slechts „geringe” aantallen in de tweede koudeperiode met als maximum 46 op 16 februari. Tot eind maart blijft 1 wijfje op het Insteedkolk. Voor het aantalsverloop zie ook Figuur 16.

Het duurt dus vrij lang eer er iets te merken valt van de Grote Zaagbek in vergelijking met andere soorten. Het maximum aantal wordt zeer snel en „explosief” bereikt. Na het hoogtepunt volgt een zeer snelle daling. De tweede koudegolf brengt geen noemenswaardige aantallen.

De meeste vogels hielden zich op in de Achterhaven, de Voorhaven herbergde slechts sporadisch enkele exemplaren.

De verhouding mannetjes/wijfjes bedroeg: 32,93%/67,07% (n = 2499).

Meerkoet *Fulica atra*

De Meerkoet is een jaarvogel in het gebied, die vooral bij vorst het gebied soms overrompelt.

Deze zeer vorstgevoelige soort „overspoelde” het terrein reeds vanaf begin januari 1985 (met 1195 ex. op 6 januari). Elk type open water werd benut, tot zelfs de meest vervuilde afvoerkanalen en open riolen. Na het dichtvriezen van deze wateren trokken de Meerkoeten noodgedwongen naar de polderweiden wat het telwerk in het gebied zeker niet vereenvoudigde. Tijdens de mid-januaritelling noteren we maar liefst 3701 ex. Dit aantal wordt tijdens de tweede koudegolf niet meer bereikt. Na de eerste koudeinval en tot begin maart krijgen we een weinig schommelend aantalsverloop, tussen 1500 à 1700 ex. Begin maart komt de terugtrek goed op gang zodat de 470 vogels op 5 maart het laatste wapenfeit vormen voor deze winterperiode. De meeste verbleven in de Achterhaven. In de koudste periodes verbleven er tot iets meer dan 200 in de Voorhaven. In verhouding tot vorige koudeperiodes verbleven er in het gebied minder Meerkoeten.

Samenvatting

De winter 1984-1985 mag als uitzonderlijk streng worden betiteld. Twee opeenvolgende koudeperiodes zorgden er voor dat er in het havengebied van Brugge-Zeebrugge soms uitzonderlijke aantallen watervogels pleisterden op de nog ijsvrije waters die voor een gedeelte door scheepvaart werden opengehouden. Na een situering van het gebied en een bondige bespreking van telmethodiek en de voorstelling van de gegevens, volgt een bespreking van het weer, met nadruk op de belangrijkste periode, namelijk januari-februari. Per soort (34) wordt een uitvoerige bespreking

Foto: R. François

gegeven van de belangrijkste gegevens als: aantalsverloop, vorstgevoeligheid, sex-ratio, eventueel een bespreking ten opzichte van het voorkomen langs de totale kust,...

De belangrijkste resultaten zijn:

- Dodaars: Een belangrijke aantalsverhoging (tot 170 ex.) tijdens de twee koudegolven, dit is 2 à 3 maal de normale winterpopulatie. Ze verblijven vooral op de brakke binnenwateren met een relatief hoog zoutgehalte in de Achterhaven.
- Fuut: Het hoogste aantal wordt genoteerd op het einde van de tweede koudeperiode, namelijk 511 op 20 februari. Dit aantal is zeer hoog en de aanhoudende vorst vormt hier de basis voor. Verder bestaat de indruk dat de soort als overwinteraar toeneemt en dat er tijdens langdurige vorstperiodes steeds hogere aantallen genoteerd worden.
- Aalscholver: Door het koude winterweer werden veel hogere aantallen vastgesteld dan in vorige relatief zachte winters. Er is duidelijke toename tijdens de beide vorstperiodes. Pieken worden bereikt op 15 en 22 januari met telkens 15 vogels, en op 20 februari met 21 ex. In vorige winters werden geen of slechts

enkele exemplaren aangetroffen in januari-februari.

- Kleine Zwaan: Abnormaal hoge aantallen die in de eerste koudegolf genoteerd worden na langdurige vorst. Als hoogste aantal 81 ex. op 19 januari. Er is een duidelijke samenhang tussen de koudeperiode in januari en de hoge aantallen, de tweede koudeperiode is minder belangrijk voor deze soort.
- Wilde Zwaan: Typische wintervogel waarvoor dergelijke winters nodig zijn om deze in redelijke aantallen waar te nemen in het gebied. Als hoogste aantal 26 ex. op 24 januari, na de koudeperiode in januari. Opmerkelijk is de treffende gelijkenis in de verhouding adult/onvolwassen vogels bij de drie soorten zwanen. Deze bedraagt in alle drie de gevallen ongeveer 20%/80%.
- Smient: Eens te meer bevestigde het gebied zijn belangrijkheid voor deze soort, met als hoogste aantal 9.500 op 13 januari. De tweede koudegolf brengt geen verandering in de aantallen. Overschattingen van de aantallen werden geconstateerd! De aantallen stegen vrij snel in de eerste dagen van januari.
- Krakeend: Pas wanneer het begint te vriezen

- worden er redelijke aantallen waargenomen. In tegenstelling met normale winters verblijven de meeste nu in de Voorhaven (op zee). Er is een duidelijk verband tussen de vorstperiodes en de aantallen. Tijdens beide koudegolven worden telkens piekaantallen genoteerd.
- Wintertaling: De aanhoudende koude zorgde in januari ervoor dat de soort nagenoeg volledig uit het gebied verdween. De normale winterpopulatie schommelt tussen 8 à 900 ex. De tweede koudegolf gaf zeer geringe aantallen in het gebied.
 - Wilde Eend: Door het dichtvriezen van een aantal goede biotopen voor de soort verdween deze bijna volledig uit het gebied door de vorst, tijdens de koudeperiodes werden er geen hogere aantallen genoteerd.
 - Pijlstaart: Door de eerste vorst vertrekken de pleisteraars uit het gebied. Kort daarna is er terug een duidelijke toename door noordelijke vogels. Piekaantallen worden telkens tijdens de koudeperiodes genoteerd.
 - Zomertaling: Niettegenstaande het winterweer in januari en februari toch de vroege aankomst van een paartje op 2 maart.
 - Krooneend: 2 waarnemingen in januari. Mogelijks betreft dit vogels die hun overwinteringsgebieden in Nederland hebben moeten verlaten door het winterweer.
 - Tafeleend: In de eerste koudegolf wordt een zeer hoog aantal genoteerd van 2.195 ex. op 19 januari. Dit is vrij uniek voor de streek. Er is een duidelijke samenhang tussen de daling van de temperaturen en het aantalsverloop van de soort (zie ook Figuur 9). Ook tijdens de tweede koudegolf wordt terug een piek van 748 vogels genoteerd.
 - Kuifeend: Evenals bij de Tafeleend worden er voor de streek zeer hoge aantallen vastgesteld: 2.172 op 19 januari. Dit is tijdens de eerste koudegolf. Ook tijdens de tweede koudegolf een duidelijke toename: 1.000 ex. op 13 februari. Er is een duidelijk verband tussen de koudeperiodes en de piekaantallen.
 - Toppereend: Voor het eerst werden in NW-Vlaanderen grote aantallen waargenomen. Duidelijke pieken zijn 191 ex. op 19 januari en 310 op 20 februari. Beide pieken vallen aan het einde van de koudeperiodes. De meeste vogels verbleven op zee. Het is uniek dat grote groepen van meer dan 100 ex. langere tijd aan de kust verblijven.
 - Eider: Tijdens beide koudeperiodes werden duidelijk hogere aantallen vastgesteld, wat er op duidt dat de soort vorstgevoelig is; de vondsten van enkele dode vogels op de koudste dagen wijzen eveneens in die richting.
 - Grote Zeeëend: Er is een opvallend hoog aantal waarnemingen in vergelijking met vorige relatief zachte winters. Er mag duidelijk een verband gezocht worden tussen het hoog aantal waarnemingen en de koude. 87,5 % bedroegen exemplaren in mannetjeskleed.
 - Brilduiker: De soort is dankzij de vorst duidelijk talrijker dan in vorige winters. Piekaantallen corresponderen duidelijk met de koudeperiodes; maximaal 126 ex. op 20 februari.
 - Nonnetje: Extreem hoge aantallen (845 ex. op 22 januari), naar Belgische normen, werden geteld in het gebied. Hierdoor is het gebied voor deze van internationaal belang. De aantallen zijn de hoogste die ooit in België genoteerd werden!
 - Middelste Zaagbek: Na de eerste koudeperiodes werden reeds vrij hoge aantallen genoteerd, o.a. 102 op 24 januari. De tweede koudegolf brengt echter de belangrijkste aantallen naar het gebied met als maximum 362 ex. op 20 februari. Dit is opnieuw het hoogste aantal ooit in een gebied in België waargenomen.
 - Grote Zaagbek: Het duurt verschillende dagen eer er exemplaren in het gebied verschijnen. Tijdens de eerste koudegolf dan volgt er een explosieve toename naar 851 ex. op 20 januari, weerom het hoogste aantal ooit in België waargenomen. De tweede koudeperiode gaf slechts geringe aantallen.

Dankwoord

Een hartelijk woord van dank aan de vele tellers en waarnemers die het er voor over hadden bij extreme weersomstandigheden tellingen te verrichten niettegenstaande de soms bijtende kou en de harde wind. Iedereen die meegeholpen heeft aan het verzamelen van gegevens zal nog jaren kunnen terugkijken op de resultaten van die fantastische tellingen. Een bijzonder woord van dank gaat naar de volgende personen: G. Orbie, F. Vanhee, N. Endriatis, F. Willemyns, J. Maeckelbergh, en de VWG Brugge en JNM Brugge. Ook een speciaal dankwoord aan de leden van de Zeevogelwerkgroep Nieuwpoort die ons gegevens ter beschikking stelden over de zeetrek in de besproken periode te Nieuwpoort. Zonder hun hulp ware een zo gedetailleerd inzicht in het trekverloop van enkele soorten niet mogelijk geweest. Tenslotte onze oprechte dank aan lic. G. Croenen voor de *summary*.

Bibliografie

- Bauer K.M., U.N. Glutz von Blotzheim, 1966. *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*. Band 1. Frankfurt am Main, Akademische Verlagsgesellschaft.
- Bauer K.M., U.N. Glutz von Blotzheim, 1968. Nachdruck 1979. *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*. Band 2 (1. Teil). Frankfurt am Main, Akademische Verlagsgesellschaft.
- Bultinck P., 1985. De IJseend (*Clangula hyemalis*) in Noord-West-Vlaanderen tijdens de winter 1983-1984. *Doedeloë* 9 nr. 2.
- Colin D., T. de Schuyter. Influx van de Kuifaalscholver

- Phalacrocorax aristotelis* in 1984 en zijn voorkomen in België. In voorbereiding.
- De Putter G., 1984. Bespreking duikers, futen, aalscholvers, zwanen en eenden. *Veldornithologisch Jaarboek van Noord-West-Vlaanderen* 1982-1983.
- De Putter G., T. de Schuyter, 1985. Watervogels in de wetlands van Noord-West-Vlaanderen in 1983-1984. *Veldornithologisch Jaarboek van Noord-West-Vlaanderen* 1983-1984.
- De Schuyter T. Enkele totaalstellingen van vogels aan de Belgische kust in de winter 1984-1985. In voorbereiding.
- Desmet J., 1982. Watervogelaantallen in de „wetlands“ van NW-Vlaanderen 1981-1982. *Veldornithologisch Jaarboek van Noord-West-Vlaanderen* 1981-1982.
- Desmet J., D. Draulans, J. Royeaerd, 1983. Watervogels in Vlaanderen gedurende het winterhalfjaar 1981-1982. *Wielewaal* 49: 3-28.
- Lippens L., H. Wille, 1972. *Atlas van de vogels in België en West-Europa*. Tielt, Lannoo.
- Meiniger P.L., 1978. Het voorkomen van duikers (*Gaviidae*) langs de Nederlandse kust in de periode juli 1972 - juni 1976. *Watervogels* 3: 199-209.
- Meiniger P.L., 1979. Wintervoorkomen van de Dodaars (*Podiceps ruficollis*) in het Deltagebied. *Watervogels* 4: 14-20.
- Sys P., 1980. Het voorkomen van de Roodhalsfuut aan de Oostkust tijdens de winter 1978/1979. *Zeevonk* 8 (1): 46-51.

Summary

The winter 1984/1985 can be called exceptionally hard. Two consecutive periods of cold brought about the fact that in the harbour area of Brugge-Zeebrugge sometimes unusually high numbers of water-birds stopped on the still ice-free waters that were partly kept open by navigation.

After a setting of the area, a short discussion of the method of counting and the presentation of the data, a discussion is given of the weather. The main period, January-February, is emphasized.

For each species (34) there is a detailed discussion of the most important data, such as the development of numbers, sensitiveness to frost, sex-ratio and possibly a discussion with respect to the occurrence along the entire coast. The main results are:

- Little Grebe *Tachybaptus ruficollis*: An important rise in number (up to 170 specimens) during the two cold-waves, which is twice or thrice as much as the normal winter population. They remain mainly on brackish inland waterways with a relatively high salinity in the „Achterhaven“.
- Great Crested Grebe *Podiceps cristatus*: The highest number was recorded at the end of the second cold period, namely 511 on 20 February. This number is very high, which is caused by the constant frost. The species seems to increase as a hibernating bird and higher and higher numbers are recorded during lasting periods of frost.
- Cormorant *Phalacrocorax carbo*: Because of the cold weather during the winter much higher numbers were recorded than in former, relatively soft winters. There is a clear increase during both periods of frost: peaks are reached on 15 January and 22 January with 15 birds, and 20 February with 21 specimens. In former winters only a few spe-

cimens or none at all were discovered in January-February.

- Bewick's Swan *Cygnus columbianus*: Abnormally high numbers were recorded during the first cold-wave after lasting frost. The highest number, 81 specimens, was recorded on 19 January. There is a connection between the period of cold in January and the high numbers. The second period of cold is less important for the species.
- Whooper Swan *Cygnus cygnus*: A typical winter-bird for which such winters are necessary in order to observe it in fair numbers in the area. The highest number is 26 specimens on 24 January, after the periode of cold in January. There is a striking resemblance in the proportion adult/immature birds for the three species of swans: in all three cases this ratio is about 20%/80%.
- Wigeon *Anas penelope*: Once again the area proved its significance for the species. The highest number was 9,500, on 13 January. The second cold-wave didn't bring about an alteration. Overestimations of the numbers were ascertained! The number increased quite fast during the first days of January.
- Gadwall *Anas strepera*: Only when it started to freeze, were fair numbers observed. As contrasted with normal winters, most birds remain in the outport (at sea). There is a clear connection between the periods of frost and the numbers. During both cold-waves peak numbers were recorded.
- Teal *Anas crecca*: The constant cold in January brought about the species almost total disappearance from the area. The normal winter population fluctuates between 800 and 900 specimens. During the second cold-wave there were very low numbers in the area.
- Mallard *Anas platyrhynchos*: Because a number of good habitats were frozen over, the species almost entirely disappeared from the area due to the frost. During the periods of cold no higher numbers were recorded.
- Pintail *Anas acuta*: Because of the first frost the latters left the area. Shortly after there is again a clear increase of Northern birds. Peak numbers were recorded during the periode of cold.
- Garganey *Anas querquedula*: In spite of the wintry weather in January and February there was an early arrival of a pair on 2 March.
- Red-crested Pochard *Netta rufina*: 2 observations in January. These may possibly be birds that had to leave their hibernation areas in Holland because of the wintry weather.
- Pochard *Aythya ferina*: During the first cold-wave a very high number was recorded, namely 2,195 specimens on 19 January. This is quite unique in the area. There is a clear connection between the decrease of the temperatures and the development of numbers of this species (Figure 9). Also during the second cold wave there is a peak of 748 birds.
- Tufted Duck *Aythya fuligula*: Similar to the Pochard very high numbers are recorded in the area: 2,172 specimens on 19 January, which is during the first

cold-wave. Also during the second cold-wave there is a clear increase: 1.000 specimens on 13 February. There is an obvious connection between the periods of cold and the peak numbers.

- Scaup *Aythya marila*: For the first time high numbers were recorded in North-West Flanders. The peaks were 191 specimens on 19 January and 310 on 20 February. Both peaks took place at the end of the periods of cold. Most birds remained at sea. What is unique is the fact that groups larger than 100 specimens remained on the coast for some time.
- Eider *Somateria mollissima*: During both colds periods clearly higher numbers were recorded, which indicates that the species is sensitive to frost. The discoveries of a few dead birds on the coldest days also point in that direction.
- Velvet Scoter *Melanitta fusca*: There is en strikingly high number of observations in comparison with former relatively soft winters. There is a obvious connection between the high number of observations and the cold. 87,5 % of the specimens were males.
- Goldeneye *Bucephala clangula*: The species is, because of the frost, clearly more numerous than in former winters. Peak numbers clearly correspond with the periods of cold. The absolute peak was 126 specimens on 20 February.

- Smew *Mergus albellus*: Extremely high numbers (845 specimens on 22 January) according to Belgian standards were recorded in the area. This explains why the area is of international significance for this species. The numbers are the highest ever recorded in Belgium.
- Red-breasted Merganser *Mergus serrator*: After the first period of cold already quite high numbers were recorded, such als 102 on 24 January. The second cold-wave, however, brought about the most significant numbers in the area: the peak was 362 specimens on 20 February, which is the highest number ever observed in a Belgium area.
- Goosander *Mergus merganser*: Only after a couple of days during the first cold-wave did some specimens appear in the area. After that, there is an explosive increase up to 851 specimens on 20 January, the highest number ever recorded in Belgium. The second cold January only brought low numbers.

T. de Schuyter, Bondgenotenlaan 35, B-8390 Knokke-Heist.

G. de Putter, Sint-Jakobsstraat 32, B-8000 Brugge.

ontvangen op 18 april 1985

Wilde Zwanen *Cygnus cygnus* op het kanaal Brugge-Oostende, 20 februari 1985

Foto: R. François

Opmerkelijke ornithologische meldingen

Gegevens voor deze rubriek worden verwacht bij de redactie, Langvenstraat 25, 2300 Turnhout.

Deze waarnemingen hadden plaats in 1985, tenzij anders vermeld is. Ze werden niet op hun juistheid gecontroleerd. Uitzonderlijke waarnemingen dienen liefst enigszins gedocumenteerd ingestuurd.

Roodkeelduiker *Gavia stellata*

16 februari: 1 dood ex. te Schulen (R. de Fraine);
16 maart: 1 ex. te Paal-Beringen (K. Leysen).

Roodhalsfuut *Podiceps grisegena*

16 februari: 1 ex. te Zandvliet (W. van Ginhoven);
25 maart: 1 ex. te Antwerpen-Blokkersdijk (L. Janssen, C. Snyers).

Kulduiker *Podiceps auritus*

3 maart: 3 ex. te Dendermonde (P. Moens); 8 april: 1 ex., bijna in prachtkleed, te Antwerpen-Oorderen (H. Voet);
16 en 21 april: 1 ex. te Kalmthout (P. Maes, H. Voet).

Stormvogeltje *Hydrobates pelagicus*

28 april: 1 ex. te Wenduine (D. Symens).

Jan van Gent *Sula bassana*

28 april: 1 adult ex. over autosnelweg te Brasschaat (P. Maes).

Aalscholver *Phalacrocorax carbo*

4 januari: 25 ex. te Messelbroek (R. de Fraine);
16 februari: 111 ex. te Zandvliet (W. van Ginhoven);
18 februari: 27 ex. te Woumen (K. Devos, K. Boucquez).

Roerdomp *Botaurus stellaris*

16 december 1984: 1 ex. te Lier (S. Wuyts, D. Mariën).

Purperreiger *Ardea purpurea*

28 en 31 maart: 1 ex. te Wuustwezel (P. en D. Symens);
20 april: 1 ex. te Antwerpen-Blokkersdijk (D. Colin, L. Janssen).

Zwarte Oolevaar *Ciconia nigra*

13 mei: 1 ex. te Oud-Heverlee (W. Claes).

Oolevaar *Ciconia ciconia*

22 april: 1 ex. te Antwerpen-Oorderen (R. de Smet, K. Dierckx, L. Janssen, C. Snyers); 6 en 7 mei: 2 ex., waarvan 1 geringd ex. te Wuustwezel (H. Nuytemans, D. en P. Symens).

Lepelaar *Platalea leucorodia*

Sedert 21 april: 1 ex. in het Zwin te Knokke (G. Burggraeve); 25 april: 2 ex. te Geel (R. Drijvers).

Kleine Zwaan *Cygnus columbianus*

31 januari: 1 adult en 1 onvolwassen ex. te Schulen (F. Sanen); 3 februari: 14 ex. te Woumen (K. Devos, K. Boucquez); 6 februari: 47 ex. te Nieuwpoort (A. Hollebeke); van 1 tot en met 7 maart: 5 adulten te Wuustwezel (H. Nuytemans, D. en P. Symens); 10 maart: 1 ex. te Geel (R. Drijvers).

Wilde Zwaan *Cygnus cygnus*

30 januari en 2 februari: 7 adulte en 2 onvolwassen ex. en op 22 februari nog 1 adult ex. te Schulen (F. Sanen, K. Leysen, H. Berghmans); 28 februari: 3 ex. in de Netevallei te Kessel (S. Janssens, S. Wuyts); 9 maart: 2 adulte en 1 onvolwassen ex. te Wuustwezel (D. Symens); 12 maart: 5 adulte en 2 onvolwassen ex. te Kessel (S. Janssens, S. Wuyts).

Grauwe Gans *Anser anser*

15 december 1984: 1030 pleisterende ex. aan het Groot Buitenschoor te Zandvliet (W. van Ginhoven).

Canadese Gans *Branta canadensis*

24 en 25 januari: 1 ex. bij Dendermonde (P. Moens, S. van Garsse); 29 januari en 2 februari: 4 ex. te Schulen (F. Sanen, K. Leysen); 11 en 13 februari: respectievelijk 10 en 1 ex. te Merelbeke (G. de Meulemeester, E. Lagaert); 12 februari: 4 ex. te Schulen (R. de Fraine); 24 maart: 1 ex. te Brecht (D. Symens); 28 en 30 maart en 1 april: 2 ex. te Wuustwezel (D. en P. Symens); 19 april:

5 ex. te Weelde (H. Meeus); 1 broedgeval te Wuustwezel (P. Maes, D. Symens).

Casarca *Tadorna ferruginea*

27 januari: 1 ex. te Testelt (R. de Fraine); 5 maart: 1 ♂ en 1 ♀ te Antwerpen-Blokkersdijk (L. Janssen, P. Gerené).

Bergeend *Tadorna tadorna*

16 oktober 1984: 2.650 ex. aan het Galgeschoor te Lillo (W. van Ginhoven).

Krooneend *Netta rufina*

8 januari: 2 ♀♀ te Adinkerke (N. Roothaert).

Tafeleend *Aythya ferina* x *Kulfeend A. fulgula*

1 hybride ♂ te Geel (R. en L. Drijvers).

Kulfeend *Aythya fulgula*

2 februari: 2.670 ex. op de Schelde te Lillo (W. van Ginhoven).

Toppereend *Aythya marila*

16 en 21 april: 1 paar te Kalmthout (P. Maes, H. Voet).

Brilduiker *Bucephala clangula*

12 mei: 1 ♂ en 1 ex. te Oorderen (L. Benoy, H. Voet e.a.).

Middelste Zaagbek *Mergus serrator*

8 januari: 2 ♀♀ in het Mechels Broek (D. Appels, J. Dewyspelaere); 16 februari: 84 ex. te Zandvliet (L. Benoy) en 16 ex. te Antwerpen-Blokkersdijk (Vogelwerkgroep Mortsel); 18 februari: 1 ♀ op de Schelde te Dendermonde (T. en P. Moens, G. Schellens, S. van Garsse).

Grote Zaagbek *Mergus merganser*

15 januari: 106 ex. te Zandvliet (W. van Ginhoven); 16 februari: 32 ex. te Zandvliet (L. Benoy) en 78 ex. te Kallo-Doel (Vogelwerkgroep Mortsel).

Zwarte Wouw *Milvus migrans*

24 en 30 oktober en 1 november 1984: 1 ex. te Grembergen (T. en P. Moens).

Rode Wouw *Milvus milvus*

12 oktober 1984: 1 ex. te Grembergen (P. Moens); 27 december 1984: 1 ex. te Bornem (J. Maes); 17 februari en 14 maart: telkens 1 ex. te Bornem (H. d'Hertefelt); 20 en 28 maart: 1 ex. te Wuustwezel (P. Symens); 31 maart: 1 ex. te Eindhout (J. Volders); 5 april: 1 ex. te Puurs (H. d'Hertefelt); 7 april: 1 ex. te Wuustwezel (D. Symens); 12 mei: 1 ex. te Turnhout (J. Mostmans, C. Goossens, L. Berckvens) en 1 ex. te Brasschaat (D. Vercammen, F. Beeldens).

Blauwe Klekendief *Circus cyaneus*

5 mei: 1 pleisterend ♀ te Antwerpen-Blokkersdijk (L. Janssen, R. Stoks).

Grauwe Klekendief *Circus pygargus*

8 mei: 1 ♀ te Schoten (K. Dierckx, R. de Smet, L. Janssen).

Ruilgootbulzerd *Buteo lagopus*

16 januari: 1 ex. te Grimbergen (J. Dewyspelaere); 23 januari: 1 ex. te Epegem (J. Dewyspelaere); 26 januari en 23 februari: 1 ex. te Schore (L. Dewulf, K. Blontrock); 5 maart: 1 ex. te Antwerpen-Blokkersdijk (L. Janssen, P. Gerené); 2 april: 1 ex. te Vlassenbroek (G. Schellens).

Visarend *Pandion haliaetus*

7 april: 1 ex. te Antwerpen-Blokkersdijk (L. Janssen, G. Simons, C. Snyers, W. Mijlemans); 2 mei: 1 ex. te Geel (L. en R. Drijvers); 7 mei: 1 ex. te Antwerpen-Blokkersdijk (K. Dierckx, R. de Smet, L. Janssen, C. Snyers).

Smelleken *Falco columbarius*

2 maart: 4 ♂ en 2 ♀ op slaapplaats te Kalmthout (H. Nuytemans, H. Lieckens, P. Symens); 11 mei: 1 ex. te Kallo (J. de Ridder).

Slechtvalk *Falco peregrinus*

2, 5 en 6 januari: 1 ex. te Koksijde (J. Gaytant); 2 februari: 1 ex. te Lillo (W. van Ginhoven); 25 maart: 1 ex. boven stadscentrum te Brussel (D. Symens); 4 april: 1 ex. te Bazel (L. Janssen).

Kraanvogel *Grus grus*

18 december 1984: 15 ex. overvliegend te Kalmthout (W. van Ginhoven); 24 december 1984 en 4 januari: respectievelijk 22 en 12 ex. te Wolfsdonk (R. de Fraine); 4 april: 2 ex. te De Panne (T., T. en P. Moens, R. de Coster).

Scholekster *Haematopus ostralegus*

24 maart: een groep van niet minder dan 53 ex. te Minderhout (D. Symens).

Goudplevier *Pluvialis apricaria*

12 februari: 124 ex. te Wuustwezel (W. van Ginhoven).

Zilverplevier *Pluvialis squatarola*

28 april: 1 ex. te Wuustwezel (H. Nuytemans, P. Symens).

Grutto *Limosa limosa*

2 maart: 378 ex. te Wuustwezel-Nieuwmoer (H. Nuytemans, D. Symens).

Poelruiter *Tringa stagnatilis*

21 april: 1 ex. te Doel (L. de Nijs, L. Janssen, R. Stoks e.a.).

Overloper *Actitis hypoleucos*

19 januari: 1 ex. te St.-Genesius-Rode (D. Slabbinck).

Steenloper *Arenaria interpres*

1 mei: 1 ex. pleistert in weiland te Oorderen (L. Benoy).

Zwartkopmeeuw *Larus melanocephalus*

24 maart: 1 paar te Wuustwezel (H. Nuytemans, R. Vermeiren, D. Symens); 3 april: 2 adulte ex. te Dudzele (R. Drijvers); 4 en 16 april: 1 paar bij de Kokmeeuwenkolonie te Kalmthout (P. Maes); tijdens de maand april: een 15-tal ex. in het Zwin te Knokke (G. Burggraefe); eerste decade van mei: gemengd broedgeval met *Larus ridibundus* en een zuiver broedgeval te Kalmthout-Stappersven, bovendien nog een adult en een subadult ex. ter plaatse (P. en D. Symens).

Dwergmeeuw *Larus minutus*

31 maart, 6 en 7 april: 1 subadult te Oorderen (L. Benoy, J. van Ammel, B. van Damme); 8 april: 1 adult te Schulen (H. Berghmans, J. Volders, J. Redant); 4 en 5 mei: 1 juveniel ex. te Oorderen (J. van Ammel, L. Benoy, J. Loy); 1 mei: 57 ex. waaronder enkele subadulte ex. en 6 eerstejaars te Kalmthout, op 11 mei nog 5 ex. ter plaatse (D. Symens); 6 mei: 2 eerstejaars te Brecht (P. Symens).

Geelpootmeeuw *Larus cachinnans*

13 april: 1 adult te Doel (L. Janssen).

Witwangstern *Chlidonias hybridus*

4 mei: 1 ex. te Oorderen-Antwerpen (J. van Ammel).

Hop *Upupa epops*

23 april: 1 ex. te Kruibeke (L. Janssen, C. Snyers); 10 mei: 1 pleisterend ex. te Antwerpen-Blokkersdijk (K. Dierckx, R. de Smet, L. Janssen).

Draaihals *Jynx torquilla*

20 april: 1 ex. te Wijnegem (D. Vercammen); 20 april, 5 en 6 mei: respectievelijk 1, 1 en 4 ex. te Antwerpen-Blokkersdijk (K. Dierckx, R. de Smet, L. Janssen); 2 mei: 1 ex. te Geel (R. Drijvers); 4 mei: 1 ex. te Antwerpen-Oorderen (J. van Ammel).

Boerenwaluw *Hirundo rustica*

2 december 1984: nog 1 ex. te Wolfsdonk (R. de Fraine).

Roodkeelpieper *Anthus cervinus*

11 mei: 2 ex. te Kallo (J. de Ridder).

Noordse Gele Kwikstaart *Motacilla flava thunbergi*

23 april: 2 ♂ te Lier (D. Colin, L. Janssen); van 23 april tot begin mei: 5 ♂ te Geel (R. en L. Drijvers); 1 mei: 4 ex. te Oorderen (L. Benoy, G. Bulteel, J. Loy e.a.); 4 en 5 mei: 1 ex. te Oorderen (J. van Ammel, L. Benoy, J. Loy); 5 mei: minimum 5 ♂ te Schulen (W. Claes, R. de Fraine); 11 mei: 7 ex. te Antwerpen-Oorderen (L. Benoy, J. van Ammel, H. Voet e.a.); 12 mei: 3 ex. te Wuustwezel (D. Symens).

Engelse Gele Kwikstaart *Motacilla flava flavissima*

6 april: 1 ex. te Oorderen (J. van Ammel, B. van Damme); 26 en 27 april: 1 ♂ te Korbeek-Lo (W. Claes, R. de Fraine); 23 april: 1 ♂ te Lier (P. Buys, D. Colin, G. Driessens, L. Janssen). 29 april: 1 ex. te Geel (R. Drijvers); 5 mei: 1 ♂ te Schulen (W. Claes).

Rouwkwikstaart *Motacilla yarrellii*

11 maart: 1 ex. te Oostende (R. François).

Nachtegaal spec. *Luscinia spec.*

11 mei: 1 zingend ex. met zang van Noordse Nachtegaal *Luscinia luscinia* te Antwerpen-Blokkersdijk, uitsluitend auditief waargenomen (L. Janssen, R. Stoks).

Paapje *Saxicola rubetra*

6 januari: nog 1 ex. te Messelbroek (R. de Fraine).

Beflijster *Turdus torquatus*

1 april: ♂ te Kontich (M. Schram); 6 april: 1 ex. te Knokke (D. Vercammen, K. Naessens); 11 april: 1 ♂ op de Mechelse Heide te Maasmechelen (J. Stevens); 10 mei: 5 ex. te Antwerpen-Blokkersdijk (K. Dierckx, R. de Smet, L. Janssen, C. Snyers); 11 mei: 1 ex. te Kallo (J. de Ridder); 12 mei: 1 ♀ te Doel (P. Symens).

Grote Karekiet *Acrocephalus arundinaceus*

11 mei: 1 zingend ex. te Antwerpen-Blokkersdijk (L. Janssen, R. Stoks, A. Vervoort).

Tijftaf *Phylloscopus collybita*

29 december 1984: 1 ex. te Heist-op-den-Berg (S. Wuyts, F. Valvekens); 3 januari: 1 ex. te Kontich (M. Schram).

Klaepster *Lanius excubitor*

December 1984 en januari: 1 ex. te Elsene (F. Pattijn); 24 februari: 1 ex. te Heist-op-den-Berg (R. Scheers, G. Daems, D. Mariën, S. Wuyts); 10 tot 18 maart: 1 ex. te Schulen (K. Leysen, M. Meert, H. Berghmans); 13 en 14 maart: 1 ex. te Tessenderlo (F. Sanen); 24 maart: 1 ex. te Brecht (P. Symens); 15 april: 1 baltsend paar te Bornem (H. d'Hertefelt); 28 april: 1 ex. te Webbekom (W. Claes).

Roek *Corvus frugilegus*

De kolonie te Ronse telde dit jaar 53 nesten en kreeg een afstammeling met 25 paren te Amougies, Henegouws dorpje ten zuiden van de Kluisberg op 8 km van de moederkolonie (P. Moreaux); de kolonie te Turnhout-Oosthoven telde dit jaar 141 nesten, verdeeld over 45 oude eiken (J. Brijns, M. Verdonck) terwijl de nieuwe vestiging op Boone's Blijk te Turnhout (*Wielewaal* 51: 182) stand hield met 4 nesten (2 nesten waaiden uit) (H. Mees).

Barmsijs *Carduelis flammea*

9 maart: 4 ex. te Antwerpen-Blokkersdijk (P. Gerené, W. Verschuieren, D. Jacobs).

Ortolaan *Emberiza hortulana*

5 mei: 1 ♂ te Antwerpen-Linkeroever (H. Nuytemans, C. Snyers, P. Symens, K. Dierckx, R. de Smet, L. Janssen, C. Snyers); 11 mei: 1 ♀ te Antwerpen-Oorderen (V. Dupont, L. Benoy, J. van Ammel, H. Voet e.a.).

Boekbesprekingen

Hustings M.F.H., R.G.M. Kwak, P.F.M. Opdam, M.J.S.M. Reijnen, 1985. Vogelinventarisatie. Achtergronden, richtlijnen en verslaglegging. Wageningen, Pudoc en Zeist, Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels. Gebonden, XVII + 495 p.

Dit werk verscheen als deel 3 in de reeks „Natuurbeheer in Nederland”, op initiatief en onder de verantwoordelijkheid van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer. Het dient beschouwd als een zelfstandig bruikbaar deel van dit handboek dat in tien delen gepland werd en waarvan er reeds twee verschenen, nl. *Levensgemeenschappen en Dieren*. In voorbereiding zijn thans *Natuurtechnisch bosbeheer*, *Theoretische grondslagen* en een *Zoogdieren-gids*. De klemtoon in „*Vogelinventarisatie*” ligt, zoals de titel aangeeft, volledig op de beschrijving en de bespreking van de verschillende inventarisatiemethoden van zowel broed- als niet-broedvogels (kwalitatief, maar vooral kwantitatief), die de laatste decennia ontwikkeld werden. Buiten de inventarisatiemethoden, die stuk voor stuk uitvoerig behandeld worden, krijgen ook andere facetten zoals bewerking, archivering en publikatie van het bekomen materiaal, de nodige aandacht.

De totale inzet van een groot aantal professionele ornithologen heeft het peil van dit werk duidelijk opgekrikt.

De grote verdienste ligt in de zeer efficiënte en heldere presentatie van de zeer omvangrijke en dikwijls moeilijk toegankelijke stof. Tot op heden werden, en worden trouwens, alle toonaangevende bijdragen in dit verband in de werkelijke vakliteratuur gepubliceerd, en hieruit werd oordeelkundig geput.

Onvermijdelijk zullen diegenen die meer met inventarisaties vertrouwd en begaan zijn, in dit boek talrijke punten van discussie aantreffen en permanente verbeteringen en aanpassingen zullen in de toekomst noodzakelijk blijken, temeer daar dit aspect van de veldornithologie nog duidelijk in een ontwikkelingsfase verkeert. Dit stevig gebonden en verzorgd uitgegeven boek verdient de aandacht van alle ornithologen en van de vele werkgroepen die hun activiteiten geregeld toespitsen op het inventariseren van broedvogels en het tellen van trek- en wintervogels.

De mening die p. 266 wordt geuit betreffende de Vlaamse ornithologische tijdschriften lijkt ons echter weinig objectief en getuigt in het beste geval van een grote onwetendheid bij onze noorderburen van wat buiten hun landsgrenzen in hun nochtans eigen Nederlands taalgebied gepubliceerd wordt.

P. Maes

Buise M., W. Vonck, H. Castelijns, P. Maas, M. Ploegaert, W. Wisse, 1985. Weidevogels in Oost-Zeeuwsch-Vlaanderen. Hulst, Vogelwacht „De Steltkluit”. 135 p.

Dit gestencilde rapport bevat de resultaten van grondige

inventarisaties van weidevogels in 1983 en 1984. In de mate van het mogelijke worden vergelijkingen met gegevens uit het verleden doorgevoerd. Bij de meeste soorten werd een opmerkelijke achteruitgang vastgesteld. Hoofdoorzaak is eens te meer het verder verdwijnen van half-natuurlijke graslanden ten voordele van akkerbouw en het beter draineren van de meeste polders. De uitzonderlijke plaats die „Het Verdrongen Land van Saefthinghe” inneemt wordt voldoende belicht.

Het is spijtig te noemen dat in de vergelijkende tabellen voor België geen gebruik werd gemaakt van de laatste populatieramingen en de opgegeven aantallen zijn in de meeste gevallen waardeloos.

Nu de belangenstrijd landbouw-natuurbehoud meer dan ooit aan de orde is, bevat dit rapport interessante informatie over wettelijke mogelijkheden (voor Nederland althans) in verband met behoud en beheer.

Weidevogels in Oost-Zeeuwsch-Vlaanderen kan besteld worden door overmaking van fl. 13,25 op postgironummer 265961 of rekeningnummer 13.66.05.540 van de Rabobank te Axel (Nederland), ten name van penningmeester De Steltkluit te Axel, onder vermelding van „Weidevogels”.

P. Maes

Uspenskii S.M., 1984. Life in High Latitudes. A Study of Bird Life. Rotterdam, A.A. Balkema. XV + 385 p.

Dit werk verschijnt als het 18de deel in de „Russian Translations Series”; het werd gedrukt in Indië; het is de Engelse vertaling van een oorspronkelijk in 1969 te Moskou in het Russisch gepubliceerd boek.

Ik citeer uit de inleiding: „Het probleem van het leven in extreme omstandigheden, d.w.z. de wijze waarop organismen zich aanpassen om zich hierin te handhaven, is een van de meest interessante vraagstukken uit de biologie, meer bepaald uit de ecologie en de biogeografie. Hoewel dit probleem reeds lang de aandacht heeft van de natuurwetenschappers, nam de belangstelling ervoor sterk toe tijdens de laatste honderd jaar, dank zij het onderzoek van A.F. Middendorff. Recent kreeg het nog meer belang omwille van de toepassing van biologische principes in technologische modellen, de ontwikkeling van de ruimtebiologie en de exploitatie van de natuurlijke rijkdommen in polaire gebieden, evenals in bergstreken en in woestijnen.

De vogels van het arctische en het subarctische gebied vormen het hoofdonderwerp van deze studie. De vogels zijn namelijk de best bestudeerde diergroep en ze zijn een uitstekend „model” voor het begrijpen van extreem verschillende biologische vormen. In het behandelde gebied vormen de vogels de meest soortenrijke groep onder de vertebraten (en ze vertegenwoordigen er soms het grootste volume biomassa in de biocenose). Vele vogels hebben tevens een economische betekenis in het hoge noorden van de USSR. Tenslotte, omwille

van bepaalde ecologische factoren, met inbegrip van de migratieomvang en de frequentie van optreden van levensprocessen in het algemeen, zijn arctische vogels een uniek fenomeen in de fauna van onze planeet".

Ziedaar de context waarin de auteur, een van de meest vooraanstaande Russische ornithologen, zijn werk plaatst. Nergens ter wereld werd de avifauna van de arctische en subarctische gebieden meer diepgaand bestudeerd dan in de Sovjet-republiek. De noodzaak van exploitatie van de natuurlijke rijkdommen van deze gebieden na de oktoberrevolutie was hieraan vermoedelijk niet vreemd, hoewel echter reeds in de 18de eeuw Russische expedities werden uitgezonden om de avifauna van het hoge noorden te bestuderen. De reizen van Middendorp in Noord- en Oost-Siberië van 1842 tot 1845 waren voor die tijd ongeëvenaarde wetenschappelijke exploten.

Het boek van Uspenskii bevat de resultaten van zijn in een ecologisch perspectief geplaatst ornithologisch onderzoek in verschillende regio's van de Sovjet Arctic en Subarctic sinds 1941. In het eerste deel wordt het leefmilieu in de arctische en subarctische zone behandeld met zijn invloed op het vogelleven. Achtereenvolgens komen aan bod: het temperatuurregime met zijn invloed op de morfologie, de fysiologie, de verspreiding, de broedbiologie, enz... van de vogels; de sneeuwbedekking van het gebied; de klimatologische anomalieën en variaties; het hydrologisch regime; de zonneschijn en het lichtregime; andere abiotische factoren; de plaats van de vogels in de arctische en de subarctische biocenose; periodieke fenomenen; en ten slotte de hoofdkenmerken van de levensvorm „arctisch dier” zoals die zijn terug te vinden in de vogelwereld.

In het tweede deel wordt de verspreiding behandeld van de vogels in de verschillende streken van de Sovjet Arctic en Subarctic: de avifauna van de centraal-arctische regio, van de arctische woestijnen, van de subarctische toendra, van de meer gecultiveerde landschappen met tot slot een hoofdstuk over de economische betekenis van de vogels in deze gebieden, waarbij o.a. de jacht en beschermingsmaatregelen besproken worden. Nadien volgt nog een uitgebreide bibliografie.

Voor al diegenen die zich bijzonder interesseren aan de studie van de in onze contreien overwinterde vogels uit deze polaire streken is dit boek eigenlijk een „must”.

Dr. H. Meeus

Opdam P., 1985. Roofvogels in ons landschap. Utrecht/Antwerpen, Het Spectrum. 131 p.

Dit werk verschijnt als Aula Pocket 760. De auteur, Dr. P. Opdam, als ornitholoog verbonden aan het

Rijksinstituut voor Natuurbeheer te Leersum, Nederland, heeft zich jarenlang beziggehouden met de ecologie van roofvogels, in het bijzonder van de Havik. Dit laatste resulteerde ondermeer in een zeer lezenswaardige monografie over deze roofvogelsoort die in 1978 bij dezelfde uitgever verscheen. In zijn nieuw boek worden uitvoerig een aantal aspecten van het roofvogelleven in het algemeen in Nederland behandeld. Na een antwoord op de vraag „wat zijn roofvogels?” (kenmerken, soorten, status in Nederland, afmetingen en kleur) worden achtereenvolgens besproken: vorm en functie van lichaamsdelen (vliegapparaat, zintuigen, poten en snavel, rui), roofvogels in hun landschap (biotoop in broedtijd en winter), roofvogelaantallen, roofvogels in de broedtijd (voortplanting, territorium, nestbouw, broeden, jongen), roofvogels in de winter, roofvogels op trek, prooidieren, roofvogels en pesticiden of andere gifstoffen, roofvogelvervolg- en bescherming. Terrecht uit de auteur herhaaldelijk de misschien voor de hand liggende, doch niet steeds goed begrepen mening dat roofvogels toenemen als de mens op directe of indirecte wijze hun voedselvoorraad uitbreidt, en dat ze afnemen als het omgekeerde gebeurt. Een geselecteerde literatuurlijst rondt het geheel af. Een zeer vlot geschreven en voor een breed publiek goed leesbare studie. Aanbevolen.

Dr. H. Meeus

Glayre D., D. Magnenat, 1984. Oiseaux nicheurs de la Haute vallée de l'Orbe. Prangins, Société romande pour l'étude et la protection des oiseaux. 143 p.

Deze avifauna van de vallei van de Orbe in de Frans-Zwitserse Jura verschijnt als speciaalnummer bij volume 37 van het Zwitsers ornithologisch tijdschrift *Nos oiseaux*. Deze publikatie is het resultaat van meer dan 2.800 uur inventariseren, van 1980 tot 1982, van de broedvogels van 232 km² terrein waarvan 200 op Zwitsers grondgebied. Na een voorwoord van Paul Géroudet en een inleiding met aanduiding van het geografisch kader, de werkmethode en de meteorologische omstandigheden, volgt een hoofdstuk over het milieu (geologie, klimaat, hydrografie, vegetatie, waterrijke gebieden, landbouw en bebouwde terreinen). Nadien worden systematisch alle zekere, waarschijnlijke en mogelijke, evenals de vroegere broedvogelsoorten besproken, telkens met een verspreidingskaartje. Tenslotte volgen enkele notities over de bescherming van het gebied en zijn vogels. Het hele boek is rijk geïllustreerd met mooie landschapsfoto's, documenten die vooral in de toekomst meer en meer belang zullen krijgen. Een voorbeeld van een goede lokale avifauna.

Dr. H. Meeus

AANWIJZINGEN VOOR DE AUTEURS

Het maandblad *Wielewaal* publiceert in principe alle artikels waarvan de inhoud strookt met de doelstelling van de Vereniging De Wielewaal: de kennis en de bescherming van de natuur en in het bijzonder van de in het wild voorkomende vogels. De redactie behoudt zich nochtans het recht voor te beslissen welke artikels of bijdragen worden geplaatst.

Kopij moet in drievoud in machineschrift worden ingeleverd bij de hoofdredacteur. Uiterlijk twee maanden na het insturen van de kopij ontvangt de auteur bericht of zijn artikel al dan niet zal worden opgenomen. Eventueel kan de auteur gevraagd worden wenselijke veranderingen aan te brengen.

De auteurs zijn persoonlijk verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikels.

Elk artikel wordt gevolgd door het volledig adres van de auteur(s).

De redactie dringt er op aan om artikels en belangrijke bijdragen te doen volgen door een samenvatting in de Nederlandse, Franse, Duitse en Engelse taal. Op verzoek van de auteur zal de „résumé“, „Zusammenfassung“ en „summary“ door de redactie worden opgesteld.

In het maandblad wordt de voorkeurspelling toegepast. Nederlandse vogelnamen beginnen steeds met een hoofdletter (bv. Witte Kwikstaart). Groepsnamen (bv. steltlopers) beginnen niet met een hoofdletter. Dezelfde schrijfwijze geldt voor namen van planten, insecten, enz... De eerste vermelding in een tekst van een soort wordt steeds gevolgd door de Latijnse geslachts- en soortnaam, onderstreept.

In datumvermeldingen dienen de namen van de maanden bij voorkeur voluit geschreven. Het gebruik van afkortingen dient vermeden te worden.

Referenties in de tekst worden aldus vermeld: (Segers, 1948); bij meerdere referenties: (Segers, 1984; Grootaers, 1958); en verwijzen naar een alfabetisch gerangschikte bibliografie. Deze bibliografie wordt als volgt opgesteld:

- voor een artikel: Auteursnaam, initialen van de voornamen, jaar. Volledige titel. *Naam van het tijdschrift*, jaargang: eerste pagina van het artikel - laatste pagina.
bv. Grootaers F., 1958. Glanskop (*Parus palustris*) en Matkop (*Parus atricapillus*). *Wielewaal* 24: 1 - 16.
- voor een boek: Auteursnaam, initialen van de voornamen, jaar. *Volledige titel*. Stad van uitgifte, naam van de uitgever.
bv. Segers F., 1948. *Broedvogels in de Kempen*. Antwerpen. Nederlandsche Boekhandel.

Als er meerdere auteurs zijn: Lippens L., H. Wille, 1972. *Atlas van de vogels in België en West-Europa*. Tielt, Lannoo.

In de bibliografie worden slechts die titels vermeld waarnaar in de tekst wordt verwezen. Alle literatuurgegevens moeten bij hun oorspronkelijke bron gecontroleerd worden.

Ter illustratie van bijdragen kunnen in aanmerking komen: zwart-wit- en kleurenfoto's, diapositieven, zwart-wit-tekeningen. Grafieken, tabellen en kaarten dienen met zwarte inkt op wit papier getekend.

Aan de auteur van een artikel (of aan één van hen indien er meerdere zijn) zullen 5 exemplaren van het maandblad worden verzonden. Meer exemplaren (tot maximum 30) kunnen bekomen worden indien de hoofdredacteur hierom verzocht wordt bij het inzenden van het artikel.

De hoofdredacteur zal graag eventuele bijkomende inlichtingen of adviezen verstrekken aan mogelijke auteurs.

WIELEWAAL
JAARGANG 51 - JUNI 1985

P. MAES, H. MEEUS, H. VOET. Broedvogels in Vlaanderen, 1980-1982.	185
T. DE SCHUYTER, G. DE PUTTER. Watervogels in het havengebied Brugge-Zeebrugge in de winter 1984-1985.	203
Opmerkelijke ornithologische meldingen	229
Boekbesprekingen	231

Titelblad: Watersnippen *Gallinago gallinago* — Foto: H. Verbiesen